

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**AFETE HAZIRLIK AŞAMASINDA YÜRÜTÜLEN
ÇALIŞMALARDA SOSYAL HİZMET DİSİPLİNİNİN ROLÜNÜN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Büşra IŞIK

Yüksek Lisans Tezi

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Adem BÖLÜKBAŞI

Bandırma, 2024

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**AFETE HAZIRLIK AŞAMASINDA YÜRÜTÜLEN
ÇALIŞMALARDA SOSYAL HİZMET DİSİPLİNİNİN ROLÜNÜN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Büşra IŞIK
Yüksek Lisans Tezi

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Adem BÖLÜKBAŞI

Bandırma, 2024

BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Bu çalışma 18/07/2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışması ile elde edilmemiş bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığı beyan ederim.

(18/07/2024)

Büşra IŞIK

ÖNSÖZ/TEŞEKKÜR

Lisansüstü eğitimim ve tez yazım sürecim boyunca bana rehberlik eden, çalışmaya başladığımdan bu yana bana yol gösteren, bilgi ve birikimiyle bana ışık tutan değerli tez danışmanım Doç. Dr. Adem BÖLÜKBAŞI'na, dersler süresince değerli tecrübelerini bize aktarmak için çabalayan Sosyal Hizmet Anabilim Dalı'ndaki hocalarım Prof. Dr. Recep YILDIZ, Doç. Dr. Fikri KELEŞOĞLU, Doç. Dr. Zeynep ACA ve tez jürimde değerli katkılarda bulunan hocam Doç. Dr. Fatih ALTUN ile lisansüstü eğitimimde bana katkı sağlayan bölümdeki diğer bütün hocalarıma, lisans eğitimimde “İnsan, insan olduğu için değerlidir” ilkesini vurgulayarak mesleğimi bana sevdiren ve bana farklı bakış açıları kazandıran Yrd. Doç. Dr. Musa İKİZOĞLU'na içtenlikle teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatım boyunca her konuda beni destekleyen aileme, süreci birlikte yürüttüğümüz, başaracaksın diyerek beni motive eden arkadaşım Şükran EĞDEMİR'e, sorularıma uzun uzun cevaplar vererek deneyimiyle bana destek olan arkadaşım Ayşen BULUT GÜNDÜZ'e, motivasyonum düştüğünde beni cesaretlendiren, motive eden, her konuda bana güvenen ve inanan hayat arkadaşım, eşim Harun IŞIK'a teşekkürü borç bilirim.

Son olarak araştırmamın gerçekleşmesini sağlayan, sorularıma içtenlikle cevap veren ve çalışmamı destekleyen, bu yolda birlikte yürüdüğümüz, AFAD'a atandığımdan bu yana kendilerinden çok şey öğrendiğim canım meslektaşlarıma teşekkür ederim.

Büşra IŞIK

18/07/2024

ÖZET

AFETE HAZIRLIK AŞAMASINDA YÜRÜTÜLEN ÇALIŞMALARDA SOSYAL HİZMET DİSİPLİNİNİN ROLÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmada AFAD bünyesinde görev yapan sosyal çalışmacıların afete hazırlık sürecinde sosyal hizmet disiplininin yerine ve önemine ilişkin bakış açılarından yola çıkarak afete hazırlık sürecinde sosyal hizmet disiplininin rolünün değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Araştırmaya AFAD’da görev yapan sosyal çalışmacılar dahil edilmiş olup sosyal çalışmacıların her ilde sayıca az olmaları nedeniyle çalışma grubu olarak Türkiye geneli seçilmiştir. Katılımcılarla yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırmada elde edilen veriler MAXQDA nitel veri analiz programı ile analiz edilmiştir. Araştırma nitel yöntem ile gerçekleştirilmiş olup katılımcılara kartopu örneklem tekniği ile ulaşılmıştır. AFAD’da görev yapan sosyal çalışmacıların afete hazırlık süreci hakkında görüşleri alınarak yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda elde edilen veriler yorumlanmıştır. Sosyal çalışmacıların 2010 yılından bu yana AFAD bünyesinde çalışmalarını yürüttüğü bilinmektedir. Bu çalışma ile afete hazırlık aşamasını yöneten AFAD’da sosyal hizmet disiplinin rolünün araştırılması ve afete hazırlık sürecinin sosyal hizmet disiplininin bütüncül bakış açısıyla ele alınması hedeflenmiştir. Sosyal hizmet disiplininin rolünün anlaşılabilmesi için kurum bünyesinde görev yapan sosyal çalışmacıların görüşlerinin alınması gerekmektedir. Araştırma sonucunda afete hazırlık sürecinde eğitim faaliyetlerinin ön planda olduğu, sosyal çalışmacıların eğitim faaliyetlerinin bir parçası oldukları, mesleki bakış açılarını yaptıkları çalışmalara yansıttıkları, fakat hazırlık sürecinde çoğunlukla rol almalarına rağmen sosyal hizmet disiplinine gereken değerin verilmediğini ve kurum bünyesinde çok soyut bir meslek olarak kaldığını düşündükleri tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Afete Hazırlık Süreci, Bütüncül Bakış Açısı, Sosyal Hizmet, Sosyal Çalışmacı,

ABSTRACT

EVALUATION OF THE ROLE OF SOCIAL WORK DISCIPLINE IN STUDIES CARRIED OUT DURING THE DISASTER PREPARATION PHASE

The study aims to evaluate the role of social work discipline in the preparation process, based on the perspectives of social workers working within AFAD regarding the place and importance of social work discipline in the disaster preparation process. Social workers working at AFAD were included in the research, and since the number of social workers in each province was low, Turkey was selected as the study group. Semi-structured in-depth interviews were conducted with the participants. The data obtained in the research were analyzed with the MAXQDA qualitative data analysis program. The research was conducted with a qualitative method and participants were reached using the snowball sampling technique. The opinions of social workers working at AFAD about the disaster preparation process were taken and the data obtained as a result of the in-depth interviews were interpreted. It is known that social workers have been working within AFAD since 2010. With this study, it is aimed to investigate the role of social work discipline in AFAD, which carries out disaster preparedness studies, and to address the disaster preparedness process from the holistic perspective of the social work discipline. In order to understand the role of the social work discipline, it is necessary to obtain the opinions of social workers working within the institution. As a result of the research, it was found that educational activities were at the forefront in the disaster preparation process, social workers were a part of the educational activities, they reflected their professional perspectives on their work, but although they mostly took a role in the preparation process, they thought that the social work discipline was not given the necessary value and remained a very abstract profession within the institution.

Key Words: Disaster Preparedness Process, Holistic Perspective, Social Work, Social Worker

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZ ONAYI	
BEYAN	i
ÖNSÖZ/TEŞEKKÜR	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ	x
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	3
2.1. Afet ve Acil Durumlara İlişkin Temel Kavramlar	3
2.2. Afetlerin Özellikleri	4
2.3. Afet Türleri	5
2.4. Afet Yönetimi	5
2.4.1. Afet Öncesindeki Süreç	6
2.4.2. Afet Sırasındaki Süreç	7
2.4.3. Afet Sonrasındaki Süreç	8
2.4.4. Afet Yönetiminin Evreleri	10
2.4.4.1. Risk ve Zarar Azaltma Evresi	10
2.4.4.2. Hazırlık Evresi	11
2.4.4.3. Afete Müdahale Evresi	13
2.4.4.4. İyileştirme Evresi	14
2.5. Afetin Etkileri	15
2.5.1. Fiziksel Kayıplar	17

2.5.2. Ekonomik Kayıplar	18
2.5.3. Psikolojik ve Sosyal Etkiler	19
2.6. Afet Alanındaki Kurumsal Yapı	23
2.6.1. Ulusal Afet Yapılanması	23
2.6.1.1. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı	24
2.6.1.2. Afete Hazırlık Sürecinde AFAD'ın Rol ve Sorumlulukları	26
2.6.1.3. Türkiye Afet Müdahale Planı	29
2.6.2. Uluslararası Afet Yapılanması	34
2.7. Afetlere Hazırlık Süreci ve Sosyal Hizmet	36
2.7.1. Afete Hazırlık Sürecinde Yürütülen Sosyal Hizmet Faaliyetleri	40
3. GEREÇ VE YÖNTEM	47
3.1. Araştırmanın Modeli	47
3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu	49
3.3. Araştırmanın Evreni- Örneklemi	49
3.4. Araştırmaya Dahil Edilme ve Dahil Edilmeme Kriterleri	50
3.5. Araştırma Soruları	50
3.6. Veri Toplama Araçları	51
3.7. Veri Toplama Yöntemi	51
3.8. Veri Analizi	52
3.9. Araştırmanın Etik Onayı	52
3.10. Araştırmanın Sınırlılıkları	52
4. BULGULAR	53
4.1. Katılımcıların Sosyo- Demografik Özellikleri	53
4.2. Afete Hazırlık Aşamasında Yürütülen Çalışmalar	54
4.2.1. Eğitim Faaliyetleri	54
4.2.1.1. Eğitimler	56
4.2.1.2. Sosyal Çalışmacıların Eğitimlere Olan Katkıları	64

4.2.1.3. Eğitimlerin Sosyal Hizmet Disiplinine Katkısı	68
4.2.1.4. Eğitimlerde Yaşanan Sorunlar	69
4.2.2. İncinebilir Gruplara Yönelik Yapılan Çalışmalar	70
4.2.2.1. Engellilik Alanında Yapılan Çalışmalar	74
4.2.2.2. Çocuk Alanında Yapılan Çalışmalar	77
4.2.2.3. Yaşlılık Alanında Yapılan Çalışmalar	78
4.2.3. Hazırlık Aşamasında Yapılan Planlar	78
4.2.3.1. Türkiye Afet Müdahale Planı	79
4.3. Afete Hazırlık Sürecinin Sosyal Hizmet Açısından Değerlendirilmesi	79
4.3.1. Bireysel Değerlendirme	80
4.3.2. Kurumsal Değerlendirme	81
4.3.2.1. Kurumlar Arası Değerlendirme	81
4.3.2.2. Kurum İçi Değerlendirme	83
4.3.3. Mesleki Değerlendirme	86
4.3.3.1. Mesleki Özellikler	87
4.3.3.2. Mesleki Sorunlar	92
4.4. Afete Hazırlık Aşamasında Sosyal Hizmet Disiplininin Rolünün Arttırılması için Öneriler	93
5. TARTIŞMA	100
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	112
7. KAYNAKÇA	118
8. EKLER	125
9. ÖZGEÇMİŞ	130

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 2. 1. Seviye Etki Derece Tablosu	31
Tablo 4. 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri	53

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 2. 1. Afet Yönetimi Şeması	10
Şekil 4. 1. Eğitim Faaliyetleri Alt Kodları	55
Şekil 4. 2. Eğitimler Alt Kodların İstatistiği	56
Şekil 4. 3. Sosyal Çalışmacıların Eğitime Katkıları Alt Kodları	67
Şekil 4. 4. İncinebilir Gruplara Yönelik Yapılan Çalışmalar Alt Kod İstatistiği	74
Şekil 4. 5. Afete Hazırlık Sürecini Sosyal Hizmet Açısından Değerlendirme Alt Kodları	80
Şekil 4. 6. Mesleki Özellikler Alt Kod İstatistiği	87

KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ

AADYM	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Merkezi
AB	: Avrupa Birliği
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
APHB	: Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği
ASHB	: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ASHİM	: Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü
AYDES	: Afet Yönetim ve Karar Destek Sistemi
AYS	: Afet Yönetim Sistemi
BM	: Birleşmiş Milletler
FEMA	: Federal Acil Durum Yönetim Teşkilatı
GSCP	: Sivil Koruma Genel Sekreterliği
IASC	: Kuruluşlar Arası Daimî Komite
IFCR	: Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu
ISTSS	: Uluslararası Travmatik Stres Araştırmaları Derneği
JICA	: Japonya Uluslararası İş Birliği Ajansı
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
OECD	: Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TAMP	: Türkiye Afet Müdahale Planı
TSSB	: Travma Sonrası Stres Bozukluğu
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNDRR	: Birleşmiş Milletler Afet Riski Azaltma Ofisi
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

1. GİRİŞ

Afetlerin maddi ve manevi olarak toplumlar üzerinde olumsuz ve yıkıcı etkileri olabilmektedir. Afetin büyüklüğüne ve etkilerine göre telafisi mümkün olmayan can ve mal kayıpları doğurabilmektedir. Dünyanın her yerinde çeşitli afetler görülebilmekte ve bunlar neticesinde afetin olumsuz etkileri de dünyanın her yerinde meydana gelebilmektedir.

Türkiye de coğrafi olarak afetler açısından hareketli bir ülkedir. Meydana gelen her afetin neticesinde o bölgede hem fiziksel hem de sosyal yapılarda değişiklikler olmuştur. Nüfus hareketleri ve göçler de bu etkiler arasında yer almaktadır. Afetler, meydana geldiği ülkenin kaynaklarını ve o ülkede yaşayan insanları etkilemektedir. İnsanların aniden gelişen doğal kaynaklı afetlere hazırlık noktasında yetersiz olduğu ve çok etkilendiği görülmektedir. Bazı doğal olaylar tahmin edilemediği ve ön görülemediği için bazen müdahalesi zor boyutlarda da yaşanabilmektedir. Bu da müdahale noktasında çeşitli sorunlar oluşturmaktadır. Afetlerle yaşamayı öğrenmek ve hazırlıklı olmak gerekmektedir. Bu, afetlerin en az zararla atlatılması için kaçınılmaz bir durumdur. Her ülkede yerel imkanları da göz önünde bulundurarak afetlere karşı hazırlık yapılması gerekmektedir. Bu hazırlıklara örnek olarak afet müdahale planları ve eğitimler gibi faaliyetler verilebilir (İbiş & Kesgin, 2014).

Sosyal hizmet yaklaşımı, deprem, sel, yangın gibi büyük afetlerden önce tedbir almayı ve gerekli kurum ve kuruluşlar ile iş birliği halinde çalışmayı gerektirmektedir. Bu durum, sosyal hizmet disiplininin bütüncül bakış açısıyla örtüşmektedir. Afetlerden sonra öncelikle arama kurtarma ve tıbbi faaliyetler gibi acil müdahaleler ön planda olsa da bu hizmetler arasında sosyal hizmet faaliyetleri de devreye girmektedir. Çünkü insanların psikolojik, sosyal ve fiziksel ihtiyaçları da doğmaktadır. Sosyal hizmetlerin sağlıklı bir şekilde verilmesi afetlerin etkilerinin en aza indirilmesinde rol oynayabilmektedir (Özçelik, 2020).

1939 ve 1992 yıllarında meydana gelen Erzincan depremleri, 1999 Marmara depremi ve 2011 Van depremi Türkiye’de meydana gelen ve yıkıcı etkileri bulunan afetler arasındadır (Özler, 2011). Son olarak 2023 yılında yaşanan Kahramanmaraş merkezli 7.7 ve 7.6 büyüklüğündeki 6 Şubat depremleri ise birçok bölgeyi ve ili etkilemiş, ilk açıklanan verilerde 11 ili etkilediği belirtilmiş daha sonra ise etkilenen il sayısı artmıştır. Söz konusu depremlerin artçıları devam ederken 20 Şubat 2023

tarihinde Hatay ili Yayladağı ilçesinde 6.4 büyüklüğünde bir deprem daha meydana gelmiştir. Depremlerin ölümcül ve yıkıcı etkileri ile ülkeyi derinden etkileyen bir afet olarak hafızalara kazınmıştır (AFAD, 2023b). Böylesine yıkıcı ve ölümcül etkileri bulunan afetleri yaşayan bir ülke olarak hazırlık aşamasında her açıdan önlem ve tedbirler almak elzemdir.

Literatürde afet sırası ve sonrası yürütülen faaliyetler ile ilgili birçok çalışma bulunmaktadır. Fakat afet öncesi hazırlık aşamasında özellikle sosyal hizmet disiplini ele alan çalışmalar konusunda eksik kalındığı görülmektedir. Bireyleri derinden etkileyen afetlerin sosyal ve psikolojik sonuçları yadsınamaz bir gerçektir. Hazırlık aşamasında da sosyal ve psikolojik olarak bireyleri afetlere hazırlamak gerekmektedir.

Sosyal hizmet disiplini de afet yönetim sürecini bütüncül bakış açısıyla ele alan bir disiplindir. Bu nedenle, bu çalışmada afete hazırlık süreci sosyal hizmet disiplini perspektifinden ele alınmıştır. Sosyal hizmet disiplini mikro, mezzo ve makro düzeyde müdahaleler gerçekleştirmektedir. Bu yönüyle afete hazırlık çalışmalarında bireylerden gruplara, bireylerden toplumlara ulaşılması ve toplumda afet farkındalığı oluşturma ve bilinçlendirme faaliyetleri ön plana çıkmaktadır ve bu anlayış sosyal hizmet disipliniyle örtüşmektedir. Hazırlık aşamasında farklı gruplarla yürütülen çalışmalar mezzo sosyal hizmet müdahalesi olarak değerlendirilebilmektedir.

Bu tezde sosyal çalışmacıların afete hazırlık sürecinde sosyal hizmet disiplininin rolünü değerlendirmeleri istenmektedir. Sosyal çalışmacıların görüşlerinden hareketle afete hazırlık sürecinde sosyal hizmet disiplininin rolü ele alınmıştır. Zira afete hazırlık sürecinin önemli bir öznesi olan sosyal çalışmacıların ne düşündüklerini görmek gerekmektedir. Onların düşüncelerinden hareketle sürece olumlu katkı sağlanabileceği ve mesleki bakış açıları ile süreçte yaşanan sorunlara kalıcı çözüm önerileri sunabilecekleri düşünülmektedir.

Afetlerde sosyal hizmet konusunda literatür taraması yapıldığında ise çalışmaların genellikle afet sırası ve sonrası sosyal hizmet müdahalelerini ele aldığı, afet öncesi hazırlık sürecini ele alan güncel araştırmaların yok denecek kadar az olduğu dikkat çekmiştir. Bu açıdan yapılan bu araştırmanın literatüre özgün ve güncel katkı sunacağı düşünülmektedir.

2. GENEL BİLGİLER

Afet ve acil durumlara hazırlık aşamasının ve bu aşamada sosyal hizmet disiplininin rolünün daha iyi anlaşılabilmesi için afet ve acil durumlara ilişkin temel kavramların doğru kullanılması önemlidir. Bu amaçla bu kısımda öncelikle temel kavramlardan bahsedilecektir.

2.1. Afet ve Acil Durumlara İlişkin Temel Kavramlar

Afet, yaşamsal faaliyetleri durduran veya kesintiye uğratan, toplumun tamamını veya belirli bir kesimini etkileyen, etkilenen kesimin veya toplumun baş etme kapasitesini aşan, fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplara neden olan doğa, insan teknolojik kaynaklı olaylar olarak ifade edilmektedir (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), 2021a: 216). Diğer yandan genellikle imkânların ve çabaların yetersiz kaldığı, aniden ve hızlı bir şekilde gelişen olaylardır. Sonucunda büyük can ve mal kayıplarının meydana gelmesi nedeniyle oluşan yıkımların onarılması ve yeniden inşası uzun zaman alabilmektedir (Koç, Türkeş, Çalışkan, Sarış, & Çavuş, 2005: 20).

Afetlerin çok yönlü ve farklı etkileri olmaktadır, bu nedenle bir afet başka bir afet durumunu tetikleyebilmektedir. Örneğin, deprem tek başına bir afet olmakla birlikte meydana geldiğinde yangın, tsunami, su baskını, patlama gibi başka afetlere neden olabilmektedir. Japonya' 2011 yılında meydana gelen deprem; tsunami, salgın hastalıklar, yangınlar vb. birçok afete neden olmuştur. Bu durumda meydana gelen afetler **ikincil afet** olarak tanımlanmaktadır (Kadioğlu, 2011).

Acil durum, yaşamsal faaliyetleri kesintiye uğratan, müdahale noktasında kurum ve kuruluşlarla koordinasyon gerektiren, afetlerde de olduğu gibi fiziksel, ekonomik ve sosyal açıdan kayıplara neden olan olaylardır. Anlam olarak afet kavramı ile yakın olsa da çoğu kez doğru olmayan bir şekilde afet kavramının yerine kullanılmaktadır (Ergünay, 1996: 265). Acil durum kavramını, afet kavramından ayıran en önemli unsur, acil durumda müdahale aşamasında yerel imkânların yeterli olmasıdır (Oureshi & Gebbie, 2002).

Tehlike ise diğer afet kavramlarından biridir. Ekonomik ve sosyal düzene, çevreye ve topluma zarar verme olasılığı bulunan, can kaybı ve maddi kayıplara neden olabilecek, tabii ve kültürel kaynaklara zarar verme ihtimali olan insani, teknolojik ve

doğal kaynaklı olaylar ve olgular tehlike olarak ifade edilmektedir (Kadıoğlu, 2008: 4).

Risk kavramı, tehlikenin insanlar, doğal ve kültürel kaynaklar ve yapılar üzerindeki potansiyel kötü etkisi olarak tanımlanmaktadır. Tehlikeye bağlı olarak meydana gelen olası kayıpların ölçüsü ve oluşabilecek olumsuz sonuçlar olarak da ifade edilebilmektedir (Kadıoğlu, 2008: 4).

Zarar görülebilirlik, afet risklerinin meydana gelmesinde tehlikelerin yanı sıra zarar görülebilirlik faktörü de etkili olmaktadır. Bir toplumun, topluluğun, doğal ve kültürel mirasın, mal varlığının tehlikenin olumsuz etkileri ile karşı karşıya kalmasına neden olan şartlar zarar görülebilirlik olarak tanımlanabilmektedir (The United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR), 2009).

2.2. Afetlerin Özellikleri

Bir olay sonucunda yaşanan can ve mal kayıpları ve maddi kayıplar ile afetin büyüklüğü tespit edilmektedir. Bu durumdan hareketle, afetler meydana gelen olayların sonuçları olarak tanımlanmaktadır. Doğal, teknolojik veya insan kaynaklı bir olayın tek başına meydana gelmesi, mutlaka afet sonucunu doğurduğu anlamına gelmemektedir. Bir olayın afet olarak nitelendirilebilmesi için insan yaşamını sekteye uğratması veya durdurması sonucunda can ve mal kayıpları doğurması, doğrudan insan yaşamını etkilemesi gerekmektedir. İnsanların yaşadığı bölgeler dışında gerçekleşen olaylar insan hayatı açısından tehlikeli olmadığı için afet olarak tanımlanmaktadır (Yavaş, 2005: 10). Birçok ülkede her yıl sayısız deprem yaşanmaktadır ancak yaşanan tüm depremler afet olarak nitelendirilmektedir. Depremlerin afet olarak nitelendirilmesi için yaşanan toplumda can ve mal kayıplarına neden olması gerekmektedir.

Az gelişmiş ülkelerde gelişmiş ülkelere göre daha fazla can ve mal kaybı meydana gelmesi, afetlerin neden olduğu kayıpların ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre değişmekte olduğunu göstermektedir. Afetlerle ulusal imkanlarıyla başa çıkamayan ülkelere başka ülkelere yardım ihtiyacı doğmaktadır (Dönertaş, 2006: 24).

2.3. Afet Türleri

Afetler, doğa kaynaklı ve insan kaynaklı afetler olmak üzere iki kısımda ele alınmaktadır. Alternatif bir tasnife göre afetler “doğal, insan kaynaklı ve teknoloji kaynaklı” olarak üç grupta da değerlendirilebilmektedir. Savaş gibi olaylar ise insan ve teknoloji kaynaklı olması nedeniyle “karmaşık afetler” olarak da ifade edilebilmektedir (Kadıoğlu, 2011: 40).

Teknoloji kaynaklı afetler insan kaynaklı afetler kategorisinde de değerlendirilmektedir. Teknolojinin insan üretimi olduğundan hareketle, teknolojik afetlere de insanlar aracılığıyla üretilen ürünlerin neden olduğu bilinmektedir. Bu tür afetler, ihmal ve önlem alınmaması durumunda meydana gelebilmektedir (Altun, 2014: 10).

Deprem, sel, çığ, fırtına, tsunami gibi olaylar sonucunda meydana gelen ve can mal kayıplarına neden olan afetler doğal afetler kategorisinde yer almaktadır (Ertürkmen, 2006: 9-14). Endüstriyel kazalar, nükleer kazalar, yangınlar, biyolojik saldırı, hava kirliliği, salgın hastalıklar, terör gibi olaylar ise teknoloji kaynaklı afetler olarak sayılabilmektedir (Yılmaz, 2003: 29; Kadıoğlu, 2011: 44-45).

Deprem, volkanik faaliyetler gibi jeofiziksel kökenli doğal afetler; sis, fırtına gibi meteorolojik kökenli doğal afetler; sel, heyelan gibi hidrolojik kökenli doğal afetler, kuraklık gibi klimatolojik kökenli doğal afetler olarak bir sınıflandırma yapmak da mümkündür (AFAD, 2023a).

Tsunami, deprem gibi aniden gelişen olaylar sonucunda yaşanan doğal afetler olabileceği, sel, kuraklık gibi uzun sürede gelişen doğal afetler de olabilir (Morganstein & Ursano, 2020). Dünya geneline bakıldığında; yaklaşık 31 farklı afet türü yaşanmakta olup bu doğal afetlerin 28'i meteorolojik kökenlidir (Koçkan, 2015).

Kasırgalar, depremler gibi diğer doğa olaylarının da toplum üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır (Man, Lack, Wyatt, & Murray, 2018). Küresel olarak yaşanan iklim değişiklikleri nedeniyle sel ve kuraklık gibi doğal afetlerde de artış gözlenmektedir (Bulut, 2023).

2.4. Afet Yönetimi

Afet yönetimi anlayışı, afet öncesi, sırası ve sonrasında yürütülen faaliyetleri kapsayan bir döngü olarak tanımlanmaktadır. Risk azaltma, hazırlık, müdahale ve

iyileştirme aşamaları afet öncesinden başlayarak afet sonrasına kadar yürütülen afet yönetiminin boyutlarıdır. Afet yönetiminin boyutları iç içe geçmiş ve kesin çizgilerle ayrılmamaktadır. Örneğin, afet meydana geldiği andan itibaren başlayan müdahale sürecinde bir taraftan da iyileştirme çalışmalarına başlanmaktadır. Bu model, bütünlük afet yönetimi olarak ifade edilmektedir. Bütünlük afet yönetimi modeli, gerçekleşme olasılığı yüksek tehlikelerden yola çıkarak afetlere hazırlıklı ve dayanıklılığını kaybetmeyen bir toplum meydana getirmeyi hedeflemektedir. Afetlerin meydana getirdiği ve getireceği kayıplar sadece yapısal kayıplarla sınırlı olmamakla birlikte, ekonomik, psikolojik ve sosyal kayıpları da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle; afet yönetiminde toplumun tüm kesimleri de rol almakta ve afet yönetimini doğal bir paydaşı olmaktadır (Ergünay, 2005).

Afet yönetiminde afet öncesi, sonrası ve sonrası olmak üzere üç süreç söz konusudur. Afet yönetiminin amacı bu süreçler de göz önüne alınarak aşağıdaki şekilde ifade edilmektedir.

2.4.1. Afet Öncesindeki Süreç

Afetler can ve mal kaybı, fiziksel, ekonomik, sosyal ve psikolojik zararlara neden olmaktadır. Toplumun baş etme kapasitesini aşan bu zararları en aza indirebilmek amacıyla yönetimler birtakım önlemler almaktadır. Afet öncesinde alınacak önlemlerin maliyeti, afet sonrası ortaya çıkacak maliyetten daha azdır. Afetin zararlarını en aza indirebilmek için öncelikle yasal düzenlemelerin yapılması, afet tehlike ve risk haritalarının hazırlanması veya mevcut haritaların güncellenmesi, kırsal ve kentsel yapıların sağlamlaştırılması, olası afetler öncesinde yerleşim yerinin riskinin belirlenmesi ve halkın afet farkındalığının artırılması gerekmektedir (Ergünay, 2009: 7; Şengün, 2018: 142).

Afet öncesinde yapılan tüm hazırlıklara rağmen afetlerin önlenmesi mümkün olmayabilir. Bu sebeple, bu aşamada afet sırasında hızlı ve etkin bir müdahale için yapılması gerekenler uygulamaya geçirilmelidir. Eğitim ve tatbikat düzenlenmesi, yapıların ve altyapıların denetlenmesi ve afet eğitiminin standartlaştırılarak halk arasında yaygınlaştırılması önemlidir. Afet eğitimi yaygınlaştırmak için sivil toplum kuruluşlarının, kamu kurum ve kuruluşlarının birlikte hareket etmesi gerekmektedir. Bu durum, kurumlar arası iş birliği ve koordinasyonun önemini ortaya çıkarmaktadır (Dölek, 2021). Afetin etkilerini en aza indirebilmek, afet sırasında doğru bir afet

yönetimi ile mümkündür. Afet yönetiminin etkin ve sürekli hale gelebilmesi de afet olmadan önce iyi bir hazırlık sürecinden geçmektedir. Afet öncesindeki süreç şöyle özetlenmektedir:

- Gerekli önlemleri alarak afetin olumsuz etkilerini en aza indirebilmek amacıyla gerekli hazırlıkları yapmak,
- Olası afetleri önlemek, önlemenin mümkün olmadığı durumlarda ise kurtarma ve iyileştirme çalışmalarının etkin ve verimli şekilde yürütülebilmesi için çalışmalar yapmak,
- Kalkınma sürecinin her aşamasına afetlere karşı yürütülen zarar azaltma çalışmalarını entegre etmek,
- Afetin zararlarının azaltılmasına yönelik eğitim programları uygulamak ve toplumda bunu kültür haline getirilerek zarar azaltma çalışmalarının kültür haline getirilebilmesini sağlamak olarak belirtilmektedir (Ersoy Yılmaz, 2016: 31).

2.4.2. Afet Sırasındaki Süreç

Afet meydana geldikten sonra hızlı ve etkin bir şekilde müdahale etmek gerekmektedir. Afetten etkilenen insanların canlı olarak en kısa zamanda kurtarılması, yaralıların tedavisinin sağlanması, o bölgede yaşayan insanların tahliye edilmesi, temel ihtiyaçların karşılanması, ölümlerin defin işlerinin yapılması, enkazların kaldırılması, geçici barınmanın sağlanması bu süreçte acil olarak yapılması gereken faaliyetleri ifade etmektedir. İlk günlerde arama kurtarma faaliyetlerinin devam ettirilmesi, yaralıların ivedi bir şekilde tedavi edilmesi can kayıplarını en aza indirebilmek için önemli bir rol oynamaktadır. Bu süreç, afetin büyüklüğüne bağlı olarak değişmekte olup afet meydana geldiği andan itibaren başlayarak 1-2 aylık süreyi içermektedir. Bu süreçte yapılan çalışmaların amacı, en kısa sürede birçok insanın yaşamını kurtarmak ve insanların yiyecek, giyecek, barınma gibi temel ihtiyaçlarını en uygun yöntemleri kullanarak insan onuruna yakışır bir şekilde karşılamaktır. Ayrıca kesintisiz haberleşme, ulaşım, ilk yardım, çevre sağlığının kontrol edilmesi, hasarların tespit edilmesi, ikincil afetlerin önlenmesi amacıyla gerekli çalışmaların yapılması da bu süreçte ivedilikle yapılması gerekenler arasındadır (Ergünay, 2009).

Afet sırasında, devletin imkanlarını en hızlı ve etkili şekilde kullanması gerekmektedir. Bu durum da iyi bir koordinasyon, olağan üstü hazırlık ile mümkün olmaktadır. Afet yönetimi anlayışına göre, afet haberini aldıktan sonra Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) koordinasyonunda diğer yetkili kamu kurum ve kuruluşların, sivil toplum kuruluşlarının, özel kurumların, gönüllü kişilerin ve arama ve kurtarma ekiplerinin organize bir şekilde çalışması gerekmektedir (Erkal & Değerliyurt, 2009: 152).

Afet sırasındaki süreçte temel ilke, can ve mal kaybını en aza indirerek etkili ve hızlı bir müdahale gerçekleştirmektir. Bu süreç şöyle özetlenmektedir:

- Haber alma ve ulaşımı imkanlarını kesintisiz olarak aktif hale getirmek,
- En hızlı şekilde kurtarma ve ilkyardım faaliyetlerini başlatmak,
- İnsanların tekrar hasar görmesini engellemek adına hasar görmüş binalardan uzaklaştırılmalarını ve ihtiyaç halinde tahliye işlerini yürütmek,
- Geçici barınma merkezleri oluşturularak gıda, giyecek, yakacak gibi temel ihtiyaçların hızlı bir şekilde temin edilmesini sağlamak,
- Güvenlik ve çevre sağlığı ile ilgili önlemleri almak, hasar tespiti ile ilgili çalışmaları başlatmak ve yangın, bulaşıcı hastalık gibi ikincil afetlere karşı önlemler almak olarak sıralanabilir (Erkal & Değerliyurt, 2009; Özmen vd., 2005).

2.4.3. Afet Sonrasındaki Süreç

Afet sonrasındaki süreç, toparlanma süreci olarak ifade edilmektedir. Bu süreçte amaç; afete uğrayan bireylerin “haberleşme, ulaşım, su, elektrik, kanalizasyon, eğitim, psiko-sosyal destek, uzun süreli geçici iskân, ekonomik ve sosyal ihtiyaçlar vb.” temel ihtiyaçlarının asgari düzeyde karşılanabilmesi için gereken tüm faaliyetleri içermektedir (Ergünay, 2009). Afetten etkilenen bireylere iâşe ve barınma desteği sağlanması, yıkılan yapıların onarılması veya yeniden inşa edilmesi, en kısa sürede yaşam rutinine dönüşün sağlanması bu süreçte yapılması gereken çalışmalardır. Bu süreçte yürütülen çalışmalar, bir sonraki olası afet için hazırlık çalışmalarını da kapsamaktadır. Afetlere müdahale edilmesinin ve krizin ilk etkilerinin atlatılmasının ardından normal yaşama dönüş için çalışmaların başlatılması gerekmektedir. Afet sonrası kesintiye uğrayan normal yaşamın yeniden inşa edilebilmesi kısa, orta ve uzun vadede alınacak önlemler ile mümkündür. Bu süreçte, afetten etkilenen tüm alt

yapıların yeniden inşa edilmesi, elektrik, su, iletişim ve ulaşım gibi zarar görmüş sistemlerin onarılması, sosyal yaşamın kurulması, kesintiye uğrayan eğitim, sağlık vb. kamusal hizmetlerin yeniden başlatılması için çalışmalar yapılmaktadır. Güvenli bir yaşam ortamı oluşturularak yerleşim yerlerinin yeniden yapılandırılması gerekmektedir (Yaman & Çakır, 2020).

Afet sonrasındaki süreçte, afetten etkilenen bireylerin psikolojik ve sosyal sorunlarının çözülerek toplumsal yaşama uyumunun sağlanması gerekmektedir. Psikolojik ve sosyal yardım sayesinde, kaybolan aile ve komşuluk kişileri yeni yerleşim yerinde yeni insanlarla yeniden şekillenecek ve bu durum uyum sürecini hızlandıracaktır. Yaşadığı bölgeden göç etmek durumunda kalan insanların psikososyal açıdan desteklenmesi uyum sürecine olumlu katkı sağlayacaktır (Yaman & Çakır, 2020).

Afet sonrasında dikkate alınması gereken en önemli hususlardan biri, yeniden yapılanma sürecinde geçmişteki yanlış uygulamalardan ders alınarak yeniden yapılmaması, aynı durumun tekrar yaşanmaması adına gereken önlemlerin alınması ve hazırlıkların yapılması gerekmektedir. Afet sonrasındaki süreci şöyle özetleyebiliriz:

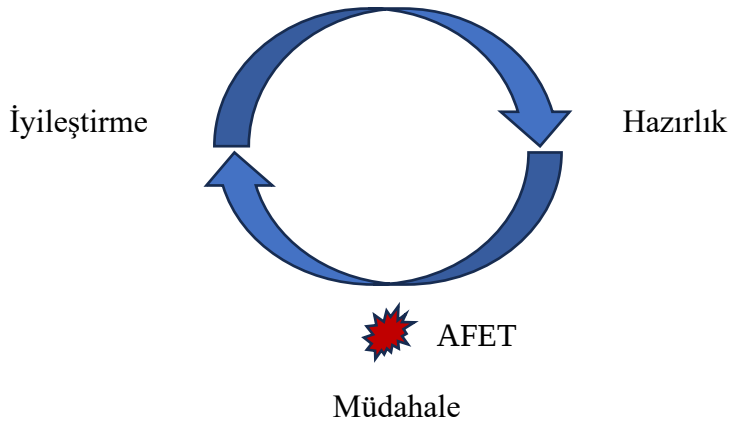
- Çok sayıda insanı kurtararak sağlıklarına kavuşmalarını sağlamak,
- İnsanların temel ihtiyaçlarını en kısa sürede karşılayarak rutin yaşama dönüşlerini kolaylaştırmak,
- Ekonomik ve sosyal kayıpların en az düzeyde tutulmasını sağlamak,
- Afetten etkilenen bölgelerde gelişmiş, güvenli, yeni bir yaşam çevresi oluşturulmasını sağlamak olarak ifade edilebilir (Erkal & Değerliyurt, 2009).

Sonuç olarak, yönetilen olayın çok yönlü olmasından dolayı afet yönetim sürecinin bölünmesi ve bütünleşik bir sistem olarak ele alınması gerekmektedir (Alakara Özcan, 2018: 9). Açıklamalı afet yönetimi terimleri sözlüğü “Bütünleşik Afet Yönetimi”ni özetle; afetlere karşı dirençli, sağlam ve güçlü toplumların oluşabilmesi için olası tehlikeleri de göz önünde bulundurarak alınan önlemleri ve afet yönetiminin önleme, zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamalarında yapılan çalışmaları, toplumun tüm kaynaklarıyla yönetilen süreç olarak ifade etmektedir (AFAD, 2021a).

2.4.4. Afet Yönetiminin Evreleri

Afet yönetimi, risk yönetimi ve kriz yönetimi olarak ikiye ayrılmaktadır. Zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamaları, risk yönetimi ve kriz yönetiminin altında yer alan süreçler olarak belirtilmektedir. Bu aşamalar sınıflandığında, zarar azaltma ve hazırlık dönemlerinde yapılan çalışmalar risk yönetimini, müdahale ve iyileştirme dönemlerinde yapılan çalışmalar ise kriz yönetimini ifade etmektedir. Bu durum doğal bir döngü olarak tanımlanmaktadır. Yukarıda bahsedilen döngünün adları farklı kaynaklarda farklı isimlerle ifade edilmektedir. Kaynakların bazılarında müdahale, hazır bulunma, iyileştirme, geliştirme, önleme, azaltma olarak sıralanmaktadır (Moore, 2002; Gülkan vd., 2003). Ayrıca dönemler arasındaki geçişler de net bir şekilde ayrılmamaktadır. Yaşanan afet ve acil durumun türüne, büyüklüğüne bağlı olarak dönemlerin süreleri değişebilmekte ve verilen hizmetler noktasında farklılıklar olabilmektedir (Alakara, 2018: 10). Biz burada afet yönetiminin evrelerini sırasıyla risk ve zarar azaltma, hazırlık, afete müdahale ve iyileştirme evreleri olarak ele alacağız.

Risk ve Zarar Azaltma Evresi

Şekil 2. 1. Afet Yönetimi Şeması

2.4.4.1. Risk ve Zarar Azaltma Evresi

Risk ve zarar azaltma faaliyetleri, olası tehlikelere karşı önlemler almayı, bu tehlikeden doğacak olan can ve mal kayıplarını asgari düzeye indirmeyi veya tamamen ortadan kalmayı içeren tüm faaliyetler olarak belirtilmektedir. Risk ve zarar azaltma evresinin temel konu başlıkları şöyle sıralanmaktadır:

- Afet ve acil durumlar gerçekleşmeden önce olası ihtiyaçların ve var olan kaynakların tespit edilmesi,
- Her bölgenin afetsellik durumu göz önünde bulundurularak olası afet senaryolarının üretilmesi ve bu senaryolar karşısında izlenilecek yolun belirlenmesi ve geliştirilmesi,
- Afet durumunda uygulanması planlanan hukuki mevzuatın yeniden incelenmesi, ihtiyacı karşılamayan kuralların yeniden düzenlenmesi,
- Afet ve acil durumlara hazırlık ve planlar konusunda toplumu, farklı kurum ve kuruluşları da dahil ederek koordinasyonun sağlanması,
- Zarar azaltma konusunda kısa, orta ve uzun vadede uygulanabilecek planların hazırlanmasının sağlanması,
- Var olan planların değişen durum ve şartlara göre revize edilmesi veya yeniden düzenlenmesi,
- Topluma afet kültürü bilincinin aşılması ve afetlere karşı halkın farkındalığının artırılması,
- Afet alanında tehlike ve risklerin mikro, mezzo ve makro düzeyde belirlenmesi,
- Tehlike haritalarının oluşturulması ve geliştirilmesi,
- Bilimsel ve teknik olarak ihtiyaç duyulan araştırma faaliyetlerinin planlanması,
- Ülke çapında afetlere karşı erken uyarı ve kontrol sistemlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması,
- Afetlere karşı alınabilecek önlemler konusunda bireylerden topluma her kesimi içine alan eğitim faaliyetlerinin sürdürülmesi,
- Zarar azaltma konusunun kalkınma sürecinin her aşamasında göz önünde bulundurulması ve uygulama noktasında faaliyete geçirilmesi,
- Zarar azaltma konusundaki mühendislik önlemlerinin geliştirilerek faaliyete geçirilmesi (Kadıoğlu, 2008: 1-34).

2.4.4.2. Hazırlık Evresi

Hazırlık evresinin farklı kaynaklar farklı şekillerde tanımlamaktadır. AFAD (2021a); kısa bir şekilde “afete hazırlık” olarak ifade ederken UNDRR (2021); hükümetler, afet alanında görev alan tüm kurum ve kuruluşları kapsayan bireyler ve

topluluklar aracılığıyla afetlere karşı öngörüle bulunarak önlem alabilmek ve müdahalede bulunabilmek için geliştirilen bilgi ve kapasite olarak geniş kapsamda açıklamaktadır.

Topluları olası afetlere hazırlayarak müdahale ve iyileşme sürecine katkı sağlamak ve uygulanabilir planlar hazırlamak afetlerin zararlarının en aza indirilmesinde etkin bir rol oynayabilmektedir. Hazırlık, etkilenen birey, topluluk ve toplumun güvenli bir yere gitmelerini sağlamanın yani tahliyenin gerçekleştirilmesinin yanında yöneticiler tarafından yapılan planlara da katkı sağlamaktadır (Rovins, ve diğerleri, 2015).

Zarar azaltma aşamasında yapılan faaliyetler ile afetlerin olası zararlı etkilerini önlemek tek başına yeterli olamamaktadır. Hazırlık aşamasında yapılan faaliyetler, afetlerin yıkıcı ve yok edici etkilerini azaltarak orta ve uzun vadede can ve mal güvenliğini sağlayacak tedbirleri içerebilir. Bu açıdan değerlendirildiğinde zarar azaltma evresi ve hazırlık evresi iç içe geçmiş bir şekilde görülmektedir. Afetler beklenmedik zamanlarda meydana geldiğinden afet sırasında müdahale noktasında etkin çözümler bulmak zor olabilmektedir. Afeti yöneten kurum ve kuruluşlar, yöneticiler ancak hazırlık aşamasında alınan önlemlerle afet yönetimini başarılı bir şekilde gerçekleştirebilir. Hazırlık aşamasının amacı olay meydana gelmeden önce önlemler almaktır (Alakara Özcan, 2018: 12). Afet ve acil durumlara hazırlık konuları; afet acil yardım planlarının hazırlanması, planların uygulanabilir hale getirilmesi ve işlevselliğinin artırılması, afet ve acil durumlarda gereken planlarda belirtilen malzemelerin sağlanması, afet ve acil durumlarda çalışacak personelin bu konuda tüm eğitimlerini almış olması, STK'lar ile koordinasyon ve iş birliğinin sağlanarak protokol yapılması, tatbikatları planlanarak düzenli aralıklarla yapılması, basın ve yayın yoluyla halk bilinçlendirerek bu konuda kampanyalar düzenlenmesi, afet yönetimi konusunda hazırlanan planların hem merkezi düzeyde hem de yerel düzeyde düzenlenmesi, bu planların birbirleriyle uyum içinde olması, kriz dönemlerinde gerekli temel malzemelerin temin edilerek depolarda stoklanması, arama kurtarma faaliyetleriyle ilgili eğitimlerin yaygınlaştırılması, erken uyarı sistemlerinin işlevsel hale getirilerek yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi olarak ele alınmaktadır (Kadioğlu, 2008, s. 1-34).

2.4.4.3. Afete Müdahale Evresi

Afet ve acil durumlarda can ve mal kurtarma, iaşe, sağlık, barınma, güvenlik, psikososyal destek hizmetlerinin sağlanmasına ilişkin tüm faaliyetleri içeren çalışmalar müdahale dönemini ifade etmektedir. Bu evre afetin meydana gelmesiyle birlikte başlamaktadır (AFAD, 2021a). Bir afet meydana gelmeden hemen öncesinde, afet sırasında ve hemen sonrasında kurtarma faaliyetlerinde bulunmak, güvenliği sağlamak, sağlık ile ilgili ihtiyaçları karşılamak, insanların temel gereksinimlerini temin etmek için yapılan faaliyetlerdir (UNDRR, 2021).

Seferberlik, dayanışma, arama-kurtarma faaliyetleri, tahliye, acil sağlık ihtiyaçları, yiyecek dağıtımı, su dağıtımı, giyecek dağıtımı, barınma ihtiyacının karşılanması, psikolojik ve sosyal destek müdahale aşamasına örnek uygulamalar arasında sayılmaktadır. Müdahale aşamasından önce risk değerlendirilmesinin yapılması afet meydana geldikten sonraki müdahale aşamasını hızlandırmaktadır. Çünkü risk değerlendirmesi, afetlerde hangi kaynaklara gereksinim duyulduğunu bilmek açısından oldukça önemlidir (Rovins, ve diğerleri, 2015).

Kurum ve kuruluşlar afet ve acil durumlar karşısında uygulayacakları planlar bir tehdit durumuna göre devreye girmektedir. Müdahale aşamasında yapılması gerekenler şunlardır:

- Hızlı bir şekilde ihtiyaç (yiyecek, içecek, giyecek, yakacak vs.) ve kaynak değerlendirilmesinin yapılması,
- Hasar durumunun tespit edilmesi,
- Etkilenen bölgelerde yaşayan bireylerin acil tıbbi ihtiyaçlarının değerlendirilmesi,
- Sağlıkla ilgili kurum ve kuruluşların hasar durumunun incelenmesi, sağlık hizmetlerinde sürekliliğin ve sürdürülebilirliğin sağlanması,
- Afet esnasında kesintisiz haberleşmenin ve ulaşımın sağlanması,
- Arama ve kurtarma faaliyetleri,
- Çevre sağlığı ve bulaşıcı hastalıkların önüne geçmek için kontrolün sağlanması,
- Afetten etkilenen bölgelerde güvenliğin sağlanması,

- Afetten etkilenen bireylerin gerekli durumlarda bölgeden tahliyesi sağlanarak barınma ihtiyacının karşılanması olarak ifade edilebilmektedir (Günaydın, 2019).

2.4.4.4. İyileştirme Evresi

Bu evrenin temel amacı afetten etkilenen bireylerin, toplulukların veya toplumun yaşamsal faaliyetlerinin asgari düzeyde sağlanabilmesi için yapılan çalışmalar; haberleşme, ulaşım, geçici barınma, uzun vadede iskân, eğitim, elektrik, su, kanalizasyon, ekonomik ve sosyal faaliyetleri kapsayan çalışmaları olarak belirtilmektedir (Günaydın, 2019).

Bazı araştırmalara göre; yeniden inşa evresini de iyileştirme evresinin içerisinde yer almaktadır. Afetten etkilenenlerin afetten önceki yaşamsal faaliyetlerine geri dönene kadar veya mümkünse daha iyi şartlara gelmesi sağlanana kadar bu evrenin devam edeceği düşünülmektedir. Bu açıdan bakıldığında afet öncesinden daha iyi düzeyde bir yaşantı için fiziki şartlarda yenilenme fırsatı bulunmaktadır. Afetler, meydana geldikten sonra can kaybı ve maddi kayıplar meydana getirmesinin yanı sıra, toplumsal açıdan yeniden ve daha iyi şartlarda yapılmak için şans olarak nitelendirilebilirler (Kadioğlu, 2008: 1-34).

İyileştirme döneminde, afet ve acil durumlar sonrası afetten etkilenenlerin desteklenmesinin yanı sıra, ekonomik olarak yerel imkanların yeniden canlandırılması, altyapı, sanayi ve ticaret ile ilgili faaliyetlerin yeniden yapılandırılması, toplumun eğitilmesi, sosyal ve psikolojik olarak desteklenmesi yoluyla olası afetlere hazır hale getirilmesi ve direnç kazandırılması faaliyetleri yürütülür (Gülkan, Balamir, & Yakut, 2003).

“Risk ve zarar azaltma, hazırlıklı olma” afet öncesinde yer alan temel evrelerdir. Bu evrede, disiplinler arası hareket edilerek olası tehlikelerinin belirlenmesi ve bu tehlikeler karşısında risk değerlendirilmesinin yapılmasının gerekliliği savunularak olası afet ve acil durumlara karşı önlemler alınması ve bireylerin/ toplulukların afet ve acil durumlara hazırlıklı hale gelmelerinin sağlanması hedeflenmektedir. Bir afet sonrasında ise yapılan bu hazırlığın müdahaleyi hızlandıracağı, afetin bireysel ve toplumsal olarak daha az hasarla üstesinden gelinebileceği bilinmektedir. “Müdahale, iyileştirme ve yeniden inşa” ise afetten sonraki aşamalardır. Bu evre, afetlerden sonra bireylerin ve yapıların korunması

amacıyla kurtarma ve tahliye faaliyetlerini yürütmek ve normale dönüşü kolaylaştırmak amacıyla yapılan tüm iyileştirme faaliyetlerini kapsamaktadır. Özetle ifade etmek gerekirse; afet yönetiminde belirtilen tüm terimler önemli bir yere sahiptir fakat anahtar terim “risk değerlendirmesi”dir. Yapılan risk değerlendirmesi ile önlemlerin ve hazırlıklı olmanın gerekliliği ön plana çıkacaktır. Hazırlıklı olma ve alınan önlemler sayesinde de kurtarma ve iyileştirme süreçleri gerçekleştirilerek toplulukların afetlere karşı dirençliliği artırılabilir (Kahraman, Polat, & Korkmazyürek, 2021: 13).

Bütünleşik afet yönetimi yaklaşımı, her bir evrenin önemli olduğunu, risk yönetimi ile kriz yönetiminin bir arada olmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Toplum temelli afet yönetimi anlayışı da en az bütünleşik afet yönetimi kadar önemlidir. Afet yönetimi, afetten etkilenen tüm kesimleri ve toplumu göz önünde bulundurarak oluşturulmamış ise afetlerde başarıya ulaşması ve toplumun ihtiyaçlarını karşılaması beklenemez. Bazı afet yönetim sistemleri, sadece kontrol, lojistik destek ve yönlendirme gibi teknik boyutları esas almakta, insan faktörünü dışlamakta ve dolayısıyla toplum temeline dayanmamaktadır. Bu açıdan bakıldığında; toplum temeline dayanmayan afet yönetim sistemlerinin bireylerin ihtiyaçlarının karşılanmasında sorunlara yol açtığı ve toplum katılımından yoksun bir biçimde, tepeden inmeceli bir yönetime sebep olduğu görülmektedir (Pandey & Okazaki, 2005: 3).

2.5. Afetin Etkileri

Afetler yol açtıkları can kayıplarının yanı sıra ülkelerin ekonomilerini de kötü etkilemektedir (Sawada & Takasaki, 2017). Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)’ne göre afetlerin bireyler ve çevreye etkileri aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır (Yavuz & Dikmen, 2015).

- Afet sonucunda yaralanma, zarar görme ve hayatını kaybetme gibi fiziksel etkileri,
- Sosyal ve toplumsal yaşantıyı etkileyen alt yapı gibi konularda hasarlar oluşturan fiziksel etkiler,
- Yaşanan zarar sonucunda oluşan ekonomik etkiler,
- Afet sonrasında hayatta kalmış bireylerde oluşan ruhsal, psikolojik, fiziksel ve sosyal travmalar sonucunda oluşan sosyolojik ve psikolojik etkiler.

Afetlere maruz kalmış bireyler, psikososyal, demografik, ekonomik ve sosyopolitik açıdan birçok değişikliği deneyimler. Duygu ve davranışlardaki farklılıklar ve bilinç değişiklikleri afet sonrasında görülen psikososyal belirtiler arasında sayılmaktadır. Afetten etkilenen bireylerde psikososyal belirtiler değişiklik göstermekte olup anksiyete, kaygı bozuklukları, depresyon, duygu durum bozuklukları görülebilmektedir (Yavuz & Dikmen, 2015). Yaşanan afetler sonrasında etkilenenler 4 farklı grupta ele alınmaktadır. Bu gruplar şunlardır (Akyılmaz & Karka, 2011):

Birinci dereceden etkilenenler: Afet yaşanan bölgede ikamet eden ve doğrudan afeti yaşamış kişileri ifade etmektedir.

İkinci dereceden etkilenenler: Afetten etkilenmiş kişiler ile arasında ailevi ya da kişisel olarak bağ bulunan kişileri kapsamaktadır.

Üçüncü dereceden etkilenenler: Afet bölgesine hizmet ve yardım için giden bireylerden oluşmaktadır.

Dördüncü dereceden etkilenenler: Medya ve iletişim araçlarıyla takip eden kişileri ifade etmektedir.

Afetler, insanların hayatlarını derinden etkileyen ve iz bırakan olaylardan oluşmaktadır. Afetler farklı türlerde olup maddi ve manevi hasarlara can kayıplarına, psikolojik olarak birtakım etkilere sebep olmaktadır. İnsan yaşamını tehdit eden afetlerin sonuçları uzun vadeli olabilmektedir. Afetin etkileri, afetin şiddetine, türüne ve afetten etkilenen bölgeye bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir. Depremler can ve mal kayıplarına, yapısal hasarlara sebep olurken sel gibi olaylar ise tarım vb. alanları etkileyerek ekonomik kayıplar doğurabilmektedir. Afetlerin ilk etkilerinden biri fiziksel açıdan olmaktadır. İnsanlar canlarını, sağlıklarını, evlerini, diğer mallarını ve işlerini kaybedebilirler. Ulaşım, altyapı, iletişim, yiyecek, gıda gibi temel ihtiyaçları karşılama noktasında sorun yaşayabilirler. Afetin etkilere sadece fiziksel ve ekonomik açıdan olmamakta bu süreç bireylerin psikolojik açıdan iyi oluş hallerini de etkilemektedir. Bireylerde afet sonrasında depresyon, kaygı, travma sonrası stres bozukluğu gibi psikolojik problemler ortaya çıkabilir. Afetler sosyal olarak da bireyleri etkilemektedir. Çocuklar, engelliler, yaşlılar gibi incinebilir gruplar risk grupları arasındadır. Afetlerin olumsuz etkilerinin yanında birtakım olumlu etkileri de bulunmaktadır. Afetler toplumlarda dayanışma ve yardımlaşmanın artmasını da sağlayabilmektedir. Afetler daha dirençli toplumların oluşmasına zemin

hazırlayabilmektedir (Avdar & Avdar, 2022). Afetlerin yol açtığı etkiler ve sonuçlar fiziksel kayıplar, ekonomik kayıplar ve psikolojik ve sosyal etkiler olmak üzere üç ana başlık altında ele alınabilir.

2.5.1. Fiziksel Kayıplar

Afetlerin etkilerine ve sonuçlarına bakıldığında, en olumsuz sonuç can kaybı ve yaralanmalardır. Aynı zamanda birçok bina, ev, iş yeri zarar görmektedir. Bu da afetin diğer olumsuz sonuçları arasında yer almaktadır (Altun, 2014: 20-21). Dünya genelinde afetler sonucunda yaşanan can kayıplarının büyük çoğunluğu, üçüncü dünya ülkelerinden olmaktadır. Üçüncü dünya ülkelerinde afetlere yönelik direncin zayıf olması can kayıplarının fazla olmasının nedenleri arasındadır. Örneğin; Japonya’da meydana gelen bir depremde can ve mal kaybı yokken Türkiye’de meydana gelen bir depremde milyonlarca kişi etkilenebilmekte ve çok fazla can ve mal kaybı olabilmektedir. Gelişmiş ülkelerde yapıların daha sağlam olması, denetimlerin daha etkin yapılması, kentleşmenin düzenli bir şekilde yapılması bu durumu etkileyen faktörler arasındadır. Türkiye’de dere yatağına evlerin yapılması sel riskini ve o bölgelerde yaşayan kişilerin bu durumdan etkilenme olasılığını arttırmaktadır. Doğal afetler, gelişmiş ülkeleri de önemli ölçüde etkileyebilmektedir (Alexander, 2018).

17 Ağustos 1999 tarihinde Türkiye’de Marmara depremi meydana gelmiş ve bu deprem 17.480 kişinin ölümüne neden olurken 43.953 kişi de bu depremde yaralanmıştır. Aynı yıl içinde meydana gelen Düzce depreminde 763 kişi hayatını kaybetmiştir (Koçkan, 2015). 604 kişinin hayatını kaybettiği 2011 yılında yaşanan Van Erciş depreminde, 1966 kişi de yaralanmıştır (Kurt & Gülbahçe, 2019: 958; AFAD, 2011).

Kahramanmaraş Pazarcık ilçesinde 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan 7.7 ve yine aynı tarihte Elbistan ilçesinde yaşanan 7.6 şiddetindeki iki depremin ilk aşamada 11 ili (Adıyaman, Adana, Diyarbakır, Elazığ, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye, Şanlıurfa) etkilediği tespit edilmiştir. Bu yüzden daha sonra Bingöl, Kayseri, Mardin, Tunceli, Niğde ve Batman illeri de afet bölgesi ilan edilmiştir. Yaşanan bu iki depremde resmi rakamlara göre toplam 50.783 kişi hayatını kaybetmiş, 115.353 kişi ise yaralanmıştır. 37.984 binanın yıkıldığı kayıtlara geçmiş, 528.146 kişinin ise başka illere tahliyesi gerçekleşmiştir. 1939 Erzincan Depremi ve 1999 Marmara depremlerinden daha fazla kayıp yaşanmıştır (AFAD, 2023b).

Etkilediği bölge/bölgeler ve çeşitli değişkenler açısından afetin boyutu ele alındığında en önemli nokta olarak can kayıpları karşımıza çıkmaktadır. Depremiñ şiddeti az olsa bile eğer sonucunda büyük can kayıpları meydana geliyorsa küçük ölçekli bir afet değildir. Çok büyük şiddetli bir depremde ise az can kaybı varsa bu afet küçük çapta etkilemektedir (Altun, 2018: 24).

Türkiye afet çeşitliliğinin olduğu bir ülkedir. Yaşanan afetler, sadece depremle sınırlı kalmayıp bölgeden bölgeye değişiklik göstermektedir. Örneğın, diğeri bir afet türü olan sel olayları özellikle Karadeniz bölgesi gibi yoğun yağış alan bölgelerde görülmektedir. Yakın tarihe bakıldığında, 2009 yılında meydana gelen sel felaketinde 31 kişinin hayatını kaybettiği ve birçok ev ve iş yerinin zarar gördüğü bilinmektedir. Ayrıca 2010 yılında Bursa’da, 2012 yılında Samsun’da, 2020 yılında Giresun’da, 2021 yılında Rize ve Artvin’de meydana gelen sel olaylarında da birçok kişinin hayatını kaybettiği ve maddi kayıpların olduğu görülmektedir (AFAD, 2023a).

Komşu ülkelerde meydana gelen afetler de birbirini etkilemektedir. Örneğın, teknolojik ve insan kaynaklı bir afet olan 1986 yılında meydana gelen Çernobil kazası sonucunda geniş bir alana radyasyon yayılmış ve ölümlere neden olmuştur. Bu durumdan Türkiye’de Doğu Karadeniz Bölgesi etkilenmiş ve kanser vakalarında artışa neden olmuştur (Öztürk & Yılmaz, 2021).

2.5.2. Ekonomik Kayıplar

Afetlerin meydana getirdiği etkiler ele alınırken incelenmesi gereken en önemli konulardan biri afetlerin ekonomik etkilerinin nedenleridir. Afetlerin ekonomik etkileri iki başlık altında değerlendirilmektedir. Bunlar, afetlerde ekonomik değişiklikler nedeniyle oluşan etkiler birincil (doğrudan ve dolaylı) etkiler ve ikincil etkiler olarak iki bölüme ayrılmaktadır.

Birincil etkilere örnek verecek olursak; afete maruz kalmış bölgelerdeki maddi hasarlar, yapı hasarları, tarımsal üretimdeki zarar, kurtarma faaliyetleri, iyileştirme çalışmaları, sürecine yönelik yapılan harcamalar doğrudan afet maliyeti olarak tanımlanmaktadır. Afetlerden sonra ulaşım, sağlık, eğitim, enerji, ticaret, turizm gibi alanlarda meydana gelen aksaklıklar dolaylı afet maliyeti olarak belirtilmektedir (AFAD, 2021a).

İkincil etkiler ise makro düzeyde ülke ekonomisine olan etkileridir. Bu etkiler, afet meydana geldikten belirli bir süre sonra görülmektedir. İstihdam sorunları, ülkelerin ekonomik olarak büyümeleri gibi konular ikincil etkiler ile ilgilidir. Borç dengesinin bozulması, enflasyon, bütçe açığı gibi sonuçlar ikincil etkilere örnek olarak verilebilir. (Altun, 2018).

2.5.3. Psikolojik ve Sosyal Etkiler

Afetlerin etkilerine bakıldığında; ilk olarak can ve mal kayıpları düşünülmektedir. Fakat ilerleyen dönemlerde görülen bedensel ve ruhsal (psikolojik) sorunlar da can ve mal kayıpları kadar önemlidir. Psikolojik sorunlar yalnızca afeti yaşayan kişilerde değil, afet bölgesine yardım için giden kişiler, afetten etkilenenlerin yakınları ve olayları medyadan takip eden kişilerde de görülebilmektedir (Akyılmaz & Karka, 2011: 1).

Afet esnasında ve sonrasında, tıpkı büyük bir kayıp (ölüm, engellilik vb.) yaşayan kişilerin deneyimlediği yas evreleri gibi benzer aşamalar yaşanmaktadır. Afet ve acil durumlarda rastlanan bireysel tepkilerdeki aşamalar şu şekilde ele alınabilir (Akyılmaz & Karka, 2011):

Şok Dönemi (İlk 24 Saat):

- “Savaşma, kaçma ya da donma” tepkilerinin yaşandığı evredir.
- Adrenalin hormonunun artması, kalp atışlarının hızlanması gibi fizyolojik uyarılmalar yaşanabilmektedir.

- Algıda hassasiyet söz konusudur.
- Mantık devre dışı kalabilir. Kararsızlık söz konusu olabilir.
- Kişi, yaşadıklarının gerçek olmadığını, rüya olduğunu düşünebilir.
- Heyecan, gerginlik, öfke, panik gibi duygusal açıdan karışıklık hissedilebilir.

Tepki Dönemi (2-6 Gün Sonra):

- Yaşanan olayın anlamlandırılmaya başlandığı dönemdir.
- Sürekli afet anını düşünebilir.
- Yaşanılan afeti hatırlatan durumlardan kaçınma davranışı gösterebilir.
- Geceleri rüya görme ve kabusla uyanma söz konusu olabilir.
- Korku hissedebilir.

- Kendini toplumdan soyutlayarak huzursuzluk hissi artabilir. Depresyon durumu olabilir.

- Suçluluk hissetme, kayıpların yasını tutma ve yaşananlardan dolayı acı çekme gibi duygular içerisinde olabilir.

Toparlanma/ İşleme Dönemi

- Yaşanılanları kabullenme sürecinin başladığı dönemdir.
- Tepki döneminde gösterilen reaksiyonların azaldığı görülmektedir.
- Duygusal açıdan mevcut durumla daha iyi baş edilebilir.

İyileşme ve Yeniden Uyum Dönemi

- Birey kendini duygusal açıdan daha olumlu hisseder ve tepkiler azalır. Tepkilerin şiddeti de azalır.

- Afetten etkilenenler yaşam rutinlerine dönmeye başlar ve uzun vadeli planlar yapar.

- Yaşanılan olay hayatında yaşadığı bir anı haline gelir, fakat zihnini tamamen kaplamaz.

Afetlerden sadece bireylerin değil toplulukların da etkilendiği ve afete maruz kalan toplulukların da birtakım evrelerden geçtiği gözlemlenmiştir. Bu evreler de sırasıyla şöyle açıklanmaktadır (Akyılmaz & Karka, 2011: 5):

Kahramanlık (Heroic) Evresi

Bu evre, olayın üstünden birkaç saat geçmesinin ardından başlayan ve birkaç gün boyunca devam eden süreçtir. Bu süreçte, arama, kurtarma, ilkyardım ile ilgili çalışmaların kişiler tarafından doğrudan gerçekleştirildiği görülmektedir.

Balayı (Honeymoon) Evresi

Bu evre, afet bölgesine medya ve devlet tarafından ilginin çok yoğun olduğu dönemdir. Bu dönemde iç ve dış yardımlar, kampanyalar oldukça gündemdedir. Yaşanan yoğun ilgiye bağlı olarak afetten etkilenenlerin ve toplumun duygu ve düşüncelerinin olumlu yönde olduğu görülmektedir. Fakat yaklaşık üç hafta sonra yapılan yardımlar, yardım kampanyaları ve gösterilen ilgi önemli ölçüde azalmakta ve bu dönem sona ermektedir.

Hayal Kırıklığı (Disillusionment) Evresi

Balayı evresinin ardından başlayan evredir. Afetten etkilenen bireylerin, yapılan yardımların yetersiz kaldığını, medyanın ve devletin yeteri kadar ilgi

göstermediğini fark ettikleri dönemdir. Bu dönemde bireyler, yaşam rutinlerine geri dönebilmeleri için yapılan yardımlardan daha fazlasına ihtiyaç duymakta olup bu evre yaklaşık olarak üç ay devam etmektedir.

Düzene Dönme (Restabilization) Evresi

Bu evre, bireylerin istihdam ve barınma gibi problemlerinin uzun vadede çözüldüğü dönem olarak tanımlanmaktadır. Afetten etkilenen bireylerin, afetten sonraki yaşamlarına uyum sağladığı, değişikliklere alıştığı normalleşme evresidir. Bu evre ise, afetten yaklaşık olarak altı ay sonra başlamakta ve otuz altı aya kadar devam edebilmektedir.

Her birey ve toplum, afetler karşısında birbirinden farklı tepkiler gösterebilir. Bu tepkiler, normal kabul edilir. Afetler sonrasında bireylerin gösterdiği tepkiler aşamalara göre belirtilmiştir. Buradan hareketle, bireylerin bu aşamalardan geçmesi ve tepkilerin şiddetinin süreç ilerledikçe azalması beklenmektedir. Kişiler bu süreçte çok etkilenebilirler fakat kişilerin olay karşısında verdikleri tepkilerin normal olduğunu bilmeleri ve bu durumun üstesinden gelebilmeleri için desteklenmeleri gerekmektedir. Afetler, kişilerin hayat rutinlerini kesintiye uğratmaktadır. Olaylar karşısında kişilerin “anormal” şekilde gelişen tepkileri “normal”, yaşanan olay ise “anormal” bir durum olarak değerlendirilmektedir (ISTSS, 2003). Bu noktadan hareketle; kişileri olaylar karşısında verdikleri bu tepkilerinin normal olduğu, yaşanan olaya herkesin benzer tepkiler verebileceği, bu tepkilerin zaman geçtikçe azalacağı konusunda bilgilendirmek bu kişilerde rahatlık hissi uyandıracaktır.

Bireyler, afet ve acil durumlar dışında da birçok travmatik olay yaşamaktadır. Afet psikolojisi de kökeninin travmatoloji olmasına rağmen yöntem olarak toplum temelli müdahale anlayışına sahip olması nedeniyle diğer travmatik olaylara müdahale yöntemlerinden farklılık göstermektedir. Afet psikolojisi, kısa süreli akut tepkileri normalleştirme odaklı çalışmalar yürütmektedir. Gösterilen tepkilerin olağan olduğu, tepkilerin zaman içerisinde azaldığı düşüncesiyle klinik terapilerin yerini krize müdahale, stresle başa çıkma yolları, problem çözme yöntemleri almaktadır (Reyes, 2006). Buradan hareketle; psikososyal destek faaliyetlerinde afet psikolojisinden yola çıkılarak hareket edildiği söylenebilmektedir. Fakat afet psikolojisini anlayabilmek için öncelikle travmatik olaylara ve travmaların ne olduğuna bakılmalıdır (Kılıç, 2008: 20).

Travmatik olaylar, bir anda ortaya çıkan ve hayati tehlike riski içeren olaylardır. Bu tür olaylar esnasında ve genellikle beklenmeksizin ortaya çıkan yaşantılar travmatik yaşantılar olarak tanımlanmaktadır (Aker & Karakaya, 2017). Yakın birinin intiharı veya ölümü, işkence, hayati risk taşıyan durumlar, doğal afetler, birçok kişinin hayatını kaybettiği kazalar, taciz, cinsel istismar gibi olaylar travmatik olaylara örnek olarak verilebilir.

Afet ve acil durumlar da, travmatik olaylardan biridir. Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi sadece afet ve acil durumlar değil birçok olay travmatik olay olarak ifade edilebilmektedir. Bu yüzden bireylerin hayatlarında bir kez dahi olsa travmatik olaya maruz kalma olasılığı oldukça yüksektir. Travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), travmatik olaylar sonucunda görülen en yaygın hastalıklardan biridir. Ancak TSSB tanısı için aşağıdaki belirtilerin olması gerekmektedir:

- ✓ Olayın tekrar yaşanması,
- ✓ Travma ile beraberinde gelen uyaranlardan kaçınma,
- ✓ Duygu, düşüncelerde yaşan olumsuz değişimler,
- ✓ Aşırı uyarılmışlık ve farklı tepkiler gösterme.

Ancak yukarıda ifade edilen tek başına yeterli olmayıp bir aydan uzun sürmesi ve işlevsellik açısından bozukluğa neden olması gerekmektedir. Bu belirtiler 3 ay ya da 6 ay sonra da ortaya çıkabilmektedir (Aker & Karakaya, 2017: 8).

TSSB, güçlü bir korku ve dehşet duygusundan kaynaklanmaktadır ve çaresizlik hissettirmektedir. Travmatik olaylardan sonra sıkça görülen ve insanların yaşamlarını tehdit eden ve vücut bütünlüğü için tehlike oluşturan durumları kapsamaktadır ve bu durumu yaşayan kişiler uzman tedavisine ihtiyaç duymaktadır (Akyılmaz & Karka, 2011: 9). Zamanında tedavi edilmeyen psikolojik sorunlar ileriki dönemlerde insan yaşamında hem psikolojik hem de sosyal olarak daha büyük sorunlara neden olmaktadır. Afetlerden sonra bireylerin çoğunun can ve mal kayıplarına odaklandığı, kendi ruhsal ve psikolojik durumlarını göz ardı ettiği görülmektedir.

TSSB ile afet ve acil durumlar sonrası verilen tepkiler ayırt edilmeli ve aralarındaki fark iyi anlaşılmalıdır. Bahsi geçen tepkileri aşırı şekilde gösteren bireylerin iyi takip edilmesi gerekmektedir. İhtiyaç halinde ise tedavi konusunda yönlendirilmelidirler (Hansen, 2009: 26).

2.6. Afet Alanındaki Kurumsal Yapı

2.6.1. Ulusal Afet Yapılanması

Türkiye’de afetlerle ilgili mevzuat ve kurumsal yapı her dönem farklılık göstermiş olup müdahale bakış açısı da bu değişikliklere göre şekillenmiştir. 1944 yılına kadar afetlere sadece olay gerçekleşikten sonra müdahale anlayışı hakimken, 1944 yılı sonrasında bu durum değişikliğe uğramıştır. “Yer Sarsıntılarında Evvel ve Sonra Alınacak Tedbirler Hakkında Kanun”un 22 Temmuz 1944 tarihinde yürürlüğe girmesiyle birlikte zarar azaltıcı önlemlere de dikkat edilmeye başlanmıştır. “Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair” 7269 sayılı Kanun” ise 1959 yılında düzenlenmiş olup kısaca “Afetler Kanunu” olarak bilinmektedir. Bu Kanun ile “afet yönetimi anlayışı”nın ilk adımları atılmıştır. Önceden zarar azaltma çalışmalarında deprem ve su baskınları ile ilgili faaliyetler yürütülürken heyelan, kaya düşmesi, yangın, çığ gibi olayları da içeren faaliyetlerle birlikte kapsam genişletilmiştir. Afetlerin zararlarının azaltılması için afet öncesi, sırası ve sonrasındaki müdahale yöntemleri ulusal ve yerel olarak yeniden yapılandırılmıştır. 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi afet yönetimi açısından önemli bir adım olmuştur. Bu dönemde var olan yapılar yeniden değerlendirilmeye başlanmış olup modern bir afet yönetimi sisteminin temelleri atılmıştır (Japan International Cooperation Agency (JICA), 2004: 42-54).

Türkiye’de afetler konusunda yeni bir döneme girilmiş, bu noktada medya etkin rol almış ve modern bir afet yönetim sistemine ihtiyaç duyduğu vurgulanmıştır. Bu durum, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından yayınlanan Deprem Şurası Beyannamesinde de belirtilmiştir. Yapılan bu çalışmalar sonucunda, 29.05.2009 tarih ve 5902 sayılı “Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun” yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun doğrultusunda, 17.12.2009 tarih ve 27435 sayılı Resmî Gazetede Afet ve Acil Durum Yüksek Kurulu Kararı yayınlanmıştır. Bahsi geçen Kararda; Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Sivil Savunma Genel Müdürlüğü ve Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğünün kapatıldığı, yerine Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının faaliyete geçtiği bildirilmiştir. Yapılan kurumsal değişiklik afet yönetim sisteminde farklı bir döneme geçildiğini göstermektedir (Alakara, 2018: 49).

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçilmesi ile 15 Temmuz 2018 tarihinde 4 No.lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi yürürlüğe girmiştir. Bu Kararname ile Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı İçişleri Bakanlığı'na bağlanmıştır.

2.6.1.1. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

Afet ve acil durumlar ve sivil savunmayla ilgili ulusal çapta gereken önlemlerin alınması, olay gerçekleşmeden önce hazırlık ve zarar azaltma, olay sırasında müdahale ve olay sonrasında iyileştirme çalışmalarını yürütmekte olan tüm kuruluşlarla koordinasyon ve iş birliğinin sağlanarak bu konuda politikalar geliştirilmesi adına yapılan tüm faaliyetler 5902 Sayılı Kanun'un alanına girmektedir. Bu Kanun kapsamında, AFAD'ın teşkilat yapısında Planlama ve Zarar Azaltma Dairesi Başkanlığı, Müdahale Dairesi Başkanlığı, İyileştirme Dairesi Başkanlığı, Sivil Savunma Dairesi Başkanlığı, Deprem Dairesi Başkanlığı, Yönetim Hizmetleri Dairesi Başkanlığı, Bilgi Sistemleri ve Haberleşme Dairesi Başkanlığı ve Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı olmak üzere toplam sekiz daire başkanlığı bulunmaktadır (5902 Sayılı Kanun, 2009).

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın (AFAD) teşkilat yapısı, özellikle son yıllarda çeşitli değişikliklere uğramıştır. AFAD, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçişle birlikte 09/07/2018 tarihli ve 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 62. maddesiyle “Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun”un adı "Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı ile İlgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun" olarak değiştirilmiştir. Yapılan bu düzenlemelerle Başbakanlığa bağlı olan AFAD, İçişleri Bakanlığı'na bağlanmış ve teşkilat yapısı da değişikliğe uğramıştır (5902 Sayılı Kanun, 2018; AFAD, 2024d).Yeniden şekillenen teşkilat yapısı ile hizmet veren sekiz daire başkanlığı değişikliğe uğramıştır.

AFAD'ın teşkilat yapısı merkez teşkilatı ve taşra teşkilatı olarak ikiye ayrılmaktadır. Yapılan düzenlemeler doğrultusunda merkez teşkilatı ve taşra teşkilatının ayrıntılarını aşağıda ele alacağız:

Merkez Teşkilatı

Tüm faaliyetlerin yönetiminden “Başkan” sorumludur. “Başkan yardımcıları ise AFAD başkanına yardımcı olmak ve genel müdürlüklerinin koordinasyonunu

sağlamak ile görevlidir. Merkez Teşkilatına bağlı hizmet birimlerine aşağıda yer verilmiştir (AFAD, 2021d):

- Deprem ve Risk Azaltma Genel Müdürlüğü
- Afetlere Müdahale Genel Müdürlüğü
- Barınma ve Yapım İşleri Genel Müdürlüğü
- Yönetim Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- Rehberlik ve Denetim Başkanlığı
- Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı
- Hukuk Müşavirliği
- Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği
- Özel Kalem Müdürlüğü

Taşra Teşkilatı

Taşra teşkilatını Türkiye'nin 81 ilinde bulunan il müdürlükleri oluşturmaktadır. Taşra teşkilatı, afet yönetimi hizmetlerinin illerde yürütülmesinden sorumludur. AFAD Başkanlığın taşra teşkilatındaki hizmet birimlerini aşağıda ele alacağız (AFAD, 2021d):

İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri: İllerde bu müdürlükler valiyeye bağlı olarak faaliyet göstermektedir. Yerel düzeyde afet ve acil durum faaliyetlerini yürütmektedir.

Arama ve Kurtarma Birlik Müdürlükleri: Arama ve kurtarma faaliyetlerini yürütmekle sorumlu olan bu müdürlükler belirli illerde bulunmaktadır.

AFAD'ın merkez teşkilatında afet öncesi, sonrası ve sonrası faaliyetlerden sorumlu genel müdürlüklerini ve görevlerini sırasıyla şöyle özetleyebiliriz:

Deprem ve Risk Azaltma Genel Müdürlüğü, afet ve acil durum öncesinde müdahale, risk yönetimi ve zarar azaltma planlarını oluşturmak ve yaptırmak ile ilgili faaliyetleri yürütmektedir. Afet ve acil durum açısından riskli bölgeleri tespit ederek bu yerlerin plan ve projeleri ile insan yardım esaslarını belirlemektedir. Afet ve acil durumlara yönelik bilgilendirme çalışmaları ve eğitim faaliyetlerini yürüterek Türkiye'de ve dünyada afet ve acil durumlara yönelik bilgileri araştırmak da afet ve acil durumlara hazırlık aşamasında yürütülen faaliyetler arasındadır (AFAD, 2021d).

Afetlere Müdahale Genel Müdürlüğü, afet ve acil durumlar esnasında ise müdahale çalışmalarını yürütmek ve kamu kurumları, özel kuruluşlar, sivil toplum

kuruluşları ve yabancı kuruluşlara ait kaynağı yönetmekle görevlidir. İllerdeki afet ve acil durum yönetim merkezlerinin açılmasını sağlamak da AFAD'ın yereldeki diğer görevleri arasındadır. Arama ve kurtarma faaliyetlerini yürütülmesini ve koordinasyonu sağlamak, yabancı ülkeler ve uluslararası kuruluşlarla iş birliğinde bulunmak da görevleri arasında yer almaktadır. Kısaca ifade etmek gerekirse her türlü koruyucu ve kurtarıcı faaliyetleri yerine getirmektedir (AFAD, 2021d).

Barınma ve Yapım İşleri Genel Müdürlüğü, afet sonrasında hayatın rutine dönmesini sağlamak için gereken tedbirleri almakla görevlidir. Afetten etkilenmiş bölgede barınma ihtiyacını gidermek, tedavi, iaşe, ibate gibi acil ihtiyaçları ile ilgili faaliyetleri yürütmek sorumlulukları arasında yer almaktadır. İyileştirme planları hazırlayarak imar, proje işlerinin yürütülebilmesi amacıyla ilgili kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyon görevi bulunmaktadır (AFAD, 2021d).

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, afet öncesi hazırlık çalışmaları, afet sırasında müdahale ve afet sonrasında iyileştirme çalışmalarının ivedi bir şekilde yapılabilmesi ve tamamlanabilmesi için ihtiyaç görülen çalışmaların planlanması, yönlendirilmesi ve uygulanması amacıyla tüm kurum ve kuruluşlar ile koordinasyon ve iş birliğini sağlayan çok disiplinli çalışmayı temel alan iş odaklı bir kurumdur. AFAD, Elâzığ, Simav, Van, İzmir ve yakın tarihte gerçekleşmiş olan Kahramanmaraş merkezli depremlerde faaliyetlerini yürütmüştür. Ayrıca Antalya, Samsun ve Sinop'ta yaşanan sel afetlerinde de çalışmalar yapmıştır. Başkanlık, yalnızca ulusal çapta değil uluslararası alanda da Haiti, Japonya, Şili, Myanmar, Libya, Mısır, Tunus ve Suriye ülkelerinde de faaliyet göstermiş tahliye ve insani yardım faaliyetlerinde bulunmuştur (AFAD, 2024a).

2.6.1.2. Afete Hazırlık Sürecinde AFAD'ın Rol ve Sorumlulukları

Afete hazırlık sürecinde AFAD'ın yürüttüğü faaliyetleri risk değerlendirme ve analiz, eğitim ve farkındalık, acil durum planları ve hazırlık, toplum dayanıklılığını artırma, erken uyarı sistemleri, mevzuat ve politika geliştirme, araştırma ve geliştirme konuları altında sistematik olarak ele alacağız:

Risk Değerlendirme ve Analiz

AFAD tarafından Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde meydana gelebilecek afet türlerine göre “afet risk haritaları” hazırlanmaktadır. Bu haritalar o bölgedeki olası afetlere karşı hazırlıklı olma ve kurumsal kapasiteyi belirleme konusunda katkı

sağlamaktadır. Risk haritalarına göre risk azaltma planları hazırlar ve uygulamaya koyar (AFAD, 2021d).

Risk ve tehlike analizleri olası tehlikeleri ve riskleri belirlemekte ve buna yönelik alınacak önlemlerin planlamasından sorumludur. Burada da amaç, afet olmadan önce tehlike ve risklerin belirlenerek paydaş kurumlarla koordineli bir şekilde hareket ederek afetin olumsuz etkilerini en aza indirmektir (AFAD, 2021d).

Eğitim ve Farkındalık

Afet bilinci oluşturmak ve toplumun afet farkındalığı konusunda eğitilmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda; okullar, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, özel sektör kuruluşları gibi çeşitli platformlarda “Afet Farkındalık Eğitimi” düzenlenmektedir. Bu eğitimleri, “Afet Farkındalık Eğitimci Eğitimi” alan AFAD personelleri, diğer kamu kurum ve kuruluşlarından bu eğitimi almış personeller veya sivil toplum kuruluşlarına üye kişiler tarafından bu eğitimler verilmektedir. Bu eğitimlerin koordinesi ve takibi AFAD tarafından yapılmaktadır. Bu eğitim, sadece deprem ile sınırlı kalmayıp sel, yangın, çığ gibi o bölgenin de afetselliği dikkate alınarak farklı afet türleri hakkında da eğitimler düzenlenmektedir. Verilen eğitimler okul öncesi dönemden başlayarak toplumun her kesimini kapsamaktadır. Yürütülen afet farkındalık eğitimleri tatbikat ile desteklenerek uygulamalı hale getirilmektedir. Tatbikatlardaki amaç, toplumun afet anında doğru davranış şekillerinin öğrenilmesidir. Ayrıca arama ve kurtarma, insani yardım ve psikososyal destek, KBRN (kimyasal, biyolojik, radyoaktif, nükleer) farkındalık ve şüpheli posta alanında da diğer kamu kurum ve kuruluşlarına, özel sektör kuruluşlarına, sivil toplum kuruluşlarına eğitimler verilmektedir. Bu eğitimi alan özel sektör kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları sınava tabi tutularak sınavı başarıyla tamamlamaları halinde AFAD’a akredite olabilmektedir. Bu akreditasyon sistemi ile müdahale sürecindeki koordinasyon ve iş birliğinin artırılarak eğitimli arama ve kurtarma ekiplerinin sayısının artırılması amaçlanmaktadır. Özellikle bu eğitimlerin 6 Şubat Depremlerinden sonra ülke genelinde yaygınlaştığı görülmektedir (AFAD, 2024c).

Afet farkındalığını arttırmak amacıyla eğitim alanında AFAD bünyesinde yürütülen proje örneğine aşağıda yer verilmiştir:

Afete Hazır Türkiye Projesi

Bu proje ile bireyden başlayarak toplumun tüm kesimlerine ulaşılması yoluyla ilk 72 saatte hazırlıklı olmak için birey ve toplum farkındalığı oluşturmak, toplumu doğru davranış şekilleri hakkında bilgilendirmek ve bu davranışların uygulanmasını sağlamak, afet eğitimi alınabilecek yerleri yaygınlaştırmak, afet eğitimlerini yaygın hale getirmek, uluslararası kuruluşlardan da faydalanmak hedeflenmiştir (AFAD, 2020).

Toplum Dayanıklılığını Artırma

Toplumun afetlere karşı direncini arttırmak ve bu alanda toplumun eğitilmesini sağlamak amacıyla gönüllü eğitimleri düzenlenmektedir. Bu kapsamda, AFAD Gönüllülük Projesini şöyle özetleyebiliriz:

AFAD Gönüllülük Projesi

AFAD Gönüllülük Projesi halen devam etmektedir. Afet yönetim sürecinin herhangi bir döneminde görev almak isteyen gerçek veya tüzel kişilerin sürece dahil edilmesidir. Görevlerinin belirlenmesi, eğitimlerle geliştirilerek performanslarının takip edilmesi ile ilerleyen bir süreçtir. Gönüllülerin afet öncesi, sırası ve sonrasında gereksinim duyulan sağlık, psikososyal destek, arama kurtarma vb. alanlarda kapasitesini arttırmak ve afet yönetim sürecinde verimli şekilde çalışmalarını sağlamak hedeflenmektedir. Böylece toplumun afetlere daha hazır ve dirençli olacağı varsayılmaktadır (AFAD, 2024b).

Erken Uyarı Sistemleri

Olası afetler için örneğin meteorolojik olaylarda izleme ve erken uyarı sistemleri kurmaktadır. SMS vb. yollarla halkı bilgilendirerek olası bir afet durumuna halkın hazırlıklı olmasını ve önlem almasını sağlamak amaçlanmaktadır (AFAD, 2023c).

Mevzuat ve Politika Geliştirme

Afet yönetimi ve müdahale süreçleri ile ilgili mevzuatın düzenlenmesi ve geliştirilmesini sağlar. Afet risklerinin azaltılması konusunda politikalar geliştirerek uygulanmaya koyar (AFAD, 2021d).

Araştırma ve Geliştirme

Afet risklerinin azaltılması ve afet yönetimi konularında projeler yürütür. Bu projeleri uygular. Ayrıca uluslararası kuruluşlarla afet yönetimi konusunda paylaşımda bulunur (AFAD, 2021d). AFAD'ın araştırma ve geliştirme kapsamında veri akışını kolaylaştırmak ve afet yönetimini iyi bir şekilde sağlamak için uygulamaya konulan proje bilgilerine aşağıda yer verilmiştir:

Afet Yönetim ve Karar Destek Sistemi Projesi (AYDES)

Afet yönetimi ve karar destek sistemi projesinin amacı afet yönetim sürecinde bilişim alt yapısını oluşturmaktır. Coğrafi Bilgi Sistemleri üzerine kurulmuş olup karar destek mekanizmalarını içeren web tabanlı bir uygulamadır. Türkiye Afet Müdahale Planının da bilişim alt yapısını oluşturan AYDES, olay komuta sistemi, mekânsal bilgi sistemi ve iyileştirme sistemi olmak üzere üç bileşenden oluşmaktadır. Olay komuta sistemi, TAMP kapsamında belirlenen afet gruplarının bütünlüklü bir sistem üzerinden koordine edilmesine olanak sağlar. Afet ve acil durumlara hazırlık ve müdahale olanağı sağlar (AFAD, 2021b).

Acil Durum Planları ve Hazırlık

Afet durumlarında ihtiyaç duyulan malzemelerin (çadır vb.) temin edilmesini ve bu malzemelerin stratejik noktalara yerleştirilmesini yani lojistiğini sağlar. Ulusal düzeyde ve yerel düzeyde afet müdahale planlarını hazırlamaktan ve bu planların uygulanabilirliğini sağlamaktan sorumludur. Bu planlar olası afet durumlarında kamu kurum ve kuruluşların, sivil toplum kuruluşlarının görev ve sorumluluklarını belirler (AFAD, 2021d). AFAD'ın kurulmasıyla birlikte 18/12/2013 tarih ve 28855 sayılı Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği çerçevesinde hazırlanan Afet Müdahale Planı uygulanmaya başlanmıştır. Bu durum Türkiye'de ulusal afet yapılanmasında en önemli gelişme olarak kabul edilmiştir. Bu planın ayrıntılarına aşağıda yer verilecektir.

2.6.1.3. Türkiye Afet Müdahale Planı

5902 sayılı Kanun kapsamında AFAD kurulmuş ve “Bütünlüklü Afet Yönetim Sistemine” geçilmiştir. Daha önce afetlerde daha çok “Kriz Yönetimi” anlayışı hakimken AFAD'ın kurulmasıyla beraber kriz yönetiminin yanı sıra “Risk Yönetimi” anlayışının da tesis edilmesi hedeflenmiştir. Bu anlayışa göre afet öncesi hazırlık, risk

azaltma çalışmaları, eğitim faaliyetleri, kesintisiz haberleşme projeleri ile riskleri en aza indirmek hedeflenmektedir (Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP), 2022).

Afet ve acil durum öncesi eğitim politikalarının oluşturulması, afet sırası ve sonrası koordinasyonun sağlanması ve bu konularda yasal düzenlemelerin yapılması AFAD'ın sorumluluğundadır. Afet öncesi gerekli planlamanın yapılarak afetlere etkin bir şekilde müdahale edilebilmesi amacıyla Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) hazırlanmıştır. TAMP, Türkiye'de afet öncesi sırası ve sonrası koordinasyonun sağlanabilmesi için yaşanabilecek her türde ve her seviyede afet ve acil durumlara müdahalede bulunacak kamu kurum ve kuruluşları, özel kuruluşlar ve gerçek kişilerin görev ve sorumluluklarını kapsamaktadır (TAMP, 2022).

TAMP, ilk olarak 03.01.2014 tarihli 28871 Sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Gerekli düzenlemeler yapılarak 15.09.2022 tarih ve 31954 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yeni haliyle yürürlüğe girmiştir. 24.02.2022 tarihli ve 31760 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri ise TAMP'ın dayanağı olmuştur. TAMP'ta ulusal düzeyde 25, yerel düzeyde 23 plan mevcuttur. TAMP'a göre ana çözüm ortakları aşağıda sıralanmaktadır (TAMP, 2022):

- ✓ Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı,
- ✓ İçişleri Bakanlığı,
- ✓ Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı,
- ✓ Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı,
- ✓ Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı,
- ✓ Hazine ve Maliye Bakanlığı,
- ✓ Sağlık Bakanlığı,
- ✓ Tarım ve Orman Bakanlığı,
- ✓ Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı,
- ✓ Kızılay Genel Müdürlüğü

Destek çözüm ortakları ise diğer ilgili bakanlık, kurum ve kuruluşlardır.

TAMP kapsamında, afetlere etkin, planlı ve hızlı bir şekilde müdahale sağlamak, kesintiye uğrayan hayat rutinini normale döndürmek, güvenliği sağlamak, halk sağlığını korumak, halkı bilinçlendirmek, ikincil afetlerin önüne geçmek, ekonomik ve sosyal kayıpları en aza indirmek, kültürel mirasın korunmasını sağlamak ve kesintisiz haberleşme hedeflenmektedir (TAMP, 2022).

Etki derecelerine bakarak müdahale seviyeleri S1, S2, S3 ve S4 olmak üzere dört gruba ayrılmıştır.

Tablo 2. 1. Seviye Etki Derece Tablosu

SEVİYE	ETKİ	OLAY TÜRÜ VE ÖLÇEĞİNE GÖRE DESTEK DURUMU
S1	Yerel imkanlar yeterlidir.	İl AFAD Merkezi
S2	Destek illerin takviyesine ihtiyaç vardır.	İl AFAD Merkezi 1. Grup destek iller
S3	Ulusal desteğe ihtiyaç vardır.	1. ve 2. Grup destek iller Ulusal kapasite
S4	Uluslararası desteğe ihtiyaç vardır.	1. ve 2. Grup destek iller Ulusal kapasite Uluslararası destek

S1 olay seviyesi İl AFAD Merkezinin harekete geçeceği anlamına gelir. AFAD Başkanlığı ise gelişmeleri takip eder. Olay seviyesi ilan edilmez. Başkanlık AFAD Merkezi ihtiyaç duyulan durumlarda ilgili ana çözüm ortağı bakanlık, kurum, kuruluş ve Türk Kızılayı'nı harekete geçirir (TAMP, 2022).

S2 olay seviyesinde olay türüne ve etkilenen bölgeye göre öncelikle İl AFAD Merkezi ve Başkanlıktan talimat beklemeden 1. grup destek iller devreye girer. Sadece ilgililerine duyurulur. Diğer illerde hizmetlerin sekteye uğramaması kaydıyla ihtiyaç halinde mülki amir onayı ile tüm kapasite harekete geçirilebilir. Ana çözüm ortakları ise idari yapılanmalarını da dikkate alarak planlamalarını yapar. Talimat gelmeden görevini yerine getirir (TAMP, 2022).

S3 olay seviyesinde Afet ve Acil Durum Kurulu toplanır ve Başkanlık AFAD Merkezi afet gruplarının ana çözüm ortaklarının temsilcilerini çağırır. Olayın türüne ve büyüklüğüne bağlı olarak 1. Grup ve 2. Grup destek illeri talimat beklemeden müdahaleye gider. 2. Grup destek iller ise ihtiyaç duyulması halinde yönetim ve koordinasyonu sağlar. Ana çözüm ortakları da planlamalarını yaparak görevlerini yerine getirir (TAMP, 2022).

S4 olay seviyesinde ulusal kapasitenin tümü kullanılır ve ihtiyaç olması halinde uluslararası yardım talep edilir. Bölgeden ve afet gruplarından bilgi alınarak olay seviyesi Başkanlık AFAD Merkezi tarafından değiştirilebilir. Talimat beklemeden faaliyete geçmiş ulusal afet grupları afet alanına yönlendirilir. Afet grupları Başkanlık AFAD Merkezi tarafından belirlenen yönlendirme detaylarına uygun olarak müdahale çalışmalarını yürütür (TAMP, 2022). Olay seviyeleri ile ilgili açıklamalarda belirtilen 1. grup ve 2. grup destek illerinin açıklamalarına aşağıda yer verilmiştir (TAMP, 2022):

1. grup destek iller, afet bölgesine kendi yerel afet grupları ile destek olacak bölge ve komşu illeri ifade etmektedir.

2. grup destek iller, afet bölgesine illerinde bulunan kendi afet grupları ile destek olacak illerdir. İhtiyaç halinde afet gruplarının faaliyetlerini bizzat devam ettirebilmektedir.

Ana Çözüm Ortaklarının Sorumlulukları ve Görevleri

Afetlerde günlük yaşam faaliyetlerinin kesintiye uğraması halinde her bir bakanlığın sorumluluk alanına giren faaliyetler yerel düzeyde ilgili bakanlığın taşra teşkilatları ile yürütülmelidir. Yerel düzeyde idari yapılanması bulunmayan bakanlık ise ilgili kurum, kuruluş veya özel sektörü faaliyete geçirir. Bu nedenle afet ve acil durumlar halinde hizmetlerin sektöre uğramaması ve hızlı bir şekilde devamının sağlanması amacıyla ulusal düzeyde afet grupları oluşturularak ihtiyaç duyulan her bir hizmet için ana çözüm ortakları görevlendirilmiştir. Türk Kızılay Teşkilat Tüzüğüne göre ise Ulusal Afet Beslenme Grubu da Türk Kızılayı'nın sorumluluğundadır (TAMP, 2022).

Ana çözüm ortağı olarak belirlenmiş bakanlık, kurum ve kuruluşlar kendi alanlarına giren hizmetlerden sorumlu olup birlikte görev yapacakları destek çözüm ortaklarının görevlerini belirler. Afet grubu sorumlusu bakanlık, kurum ve kuruluşlar; destek çözüm ortakları ile hazırlık sürecinde “Ulusal Düzey Çalışma Grubu Planı”nı TAMP’da belirtilen formata uygun olarak hazırlar. Plan onaylandıktan sonra ilgili destek çözüm ortaklarına gönderilir. Tüm gruplar AFAD ile koordinasyon halinde hareket eder (TAMP, 2022).

Ana çözüm ortaklarının ulusal düzeyde görevleri; destek çözüm ortakları ile gerekli organizasyonun sağlanması, sunulacak hizmetleri bütüncül olarak gözden

geçirmek, hazırlık ve planlama yapmak, mevcut kapasitenin etkin ve verimli kullanılmasını sağlamak ve kapasiteyi geliştirmek, destek çözümlerini ihtiyaç olması halinde göreve çağırarak ve toplantılar vb. yollarla bilgi vermek, afet ve acil durumlarda görev yapacak personele eğitim verilmesini ve eğitimlerdeki devamlılığı sağlamak, yenilikleri takip ederek planları güncel tutmak, kılavuzlar, broşürler, el kitapçıkları hazırlamak, afet anında koordinasyon görevini üstlenecek ekipleri belirlemek, kendi afet grubunda afet bölgesine gidecek saha destek ekiplerini ve çalışma şekillerini belirlemek olarak sıralanabilmektedir (TAMP, 2022).

Yerel düzeyde ise, sabit ve seyyar tesisleri tespit etmek, saha için personel görevlendirmesi yapmak, destek çözüm ortakları ve diğler afet grupları ile iş birliği içinde olmak, afetin meydana geldiğı durumlarda kaynakların verimli olarak kullanılmasını sağlamaktır (TAMP, 2022).

TAMP kapsamında her bakanlığın görev ve sorumluluk alanına giren hizmetler de belirlenmiştir. Sosyal hizmet disiplininin alanına giren psikososyal destek hizmetlerine yönelik koordinasyondan sorumlu ve ulusal düzeyde (taktik) ana çözüm ortağı olarak belirlenen bakanlık ise Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'dır. Yerel (operasyonel) düzeyde ise Bakanlığın taşra teşkilatında yer alan Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri'dir.

Afet ve acil durumlarda psikososyal destek hizmetlerinde görev alacak personele yönelik eğitimleri düzenlemek, afet ve acil durumlarda afet psikososyal destek grubunun lojistik kapasitesini geliştirmek, afet ve acil durum hallerinde ihtiyaç tespiti yaparak hizmeti sunan ilgili afet gruplarına yönlendirilmesini ve bildirilmesini sağlamak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının ana çözüm ortağı olarak görevleri arasında yer almaktadır (TAMP, 2022).

Yerel düzeyde yapılan planların hazırlık sürecine dahil olmak, ihtiyaç duyulan araç, personel ve ekipmanları sağlamak, psikososyal destek hizmetlerinin yürütülmesinde destek olmak, personelin eğitilmesini sağlamak, diğler afet gruplarına destek olmak, ana çözüm ortağı olarak belirlenen bakanlıklar ve mülki idarelere istenilen bilgileri zamanında vermek, ana çözüm ortağının hizmetle ilgili taleplerini yapmak ise Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının destek çözüm ortaklarının görevlerindendir (TAMP, 2022).

Diyanet İşleri Başkanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Üniversiteler, Türk Kızılayı, STK'lar ve özel sektör Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın destek çözüm ortaklarındandır (TAMP, 2022).

2.6.2. Uluslararası Afet Yapılanması

Türkiye'de 5902 sayılı yasa ile kurulmuş olan afet yönetim sistemi uluslararası standartlara göre şekillendirilmiştir ve dünyanın özellikle gelişmiş ülkelerinde buna benzer yasal düzenlemelere ve yapılanmalara benzer birçok afet yönetim altyapılarının olduğunu görmek mümkündür. Bu bağlamda bazı ülkelerin afet mevzuatlarına ve afet alanındaki kurumsal yapılanma biçimlerine ilişkin örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

Amerika Birleşik Devletler (ABD): Bu ülkenin her çeşit afetler karşılaştığı görülmektedir. Tüm afetleri içerisine alan bütünsel bir Afet Yönetim Sistemi (AYS) modeli oluşturulmuştur (Akyel, 2007: 52). Bu kapsamda da 1979 yılında "Federal Acil Durum Yönetim Teşkilatı" kurulmuştur. AYS modeli, her türlü afetin her aşamasını kapsamaktadır. Ancak bu yasanın kapsamı dışında da sadece sel ve taşkınlar konusundaki FEMA'nın çalışmalarını ele alan 11988 sayılı kanun yayımlanmıştır (Uzuntaş & Öztürk, 2019).

Almanya: 1949 anayasasıyla afet ve acil durumların yönetimi ve hazırlık çalışmaları 16 eyaletin sorumluluğundadır. Her eyaletin özerk yasaları bulunmaktadır (European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations, 2024a).

Cezayir: 1980 ve 2003 yıllarında meydana gelen depremlerden sonra 2004 yılında "Sürdürülebilir Kalkınma Bağlamında Başlıca Risklerin Önlenmesi ve Afet Yönetimi Kanunu" yayımlanmıştır (The International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFCR) & United Nations Development Programme (UNDP), 2014).

Filipinler: "Afet Riskini Azaltma ve Yönetme Yasası" 2010 yılında yürürlüğe girmiştir (IFCR & UNDP, 2014).

Fransa: Afet yönetim sistemi karmaşık olan bir ülkedir (Akyel, 2007). "Sivil Savunma Yönetmeliği" 1950 yılında, "Sivil Güvenlik Kanunu 1987 yılında yayımlanmıştır. "Sivil Güvenlik Kanunu"nda 1988 ve 1990 yıllarında değişiklik

yapılmıştır. 2000 yılında da “Sivil Savunma ve Güvenlik Müdürlüğü”nü kabul eden mevzuat düzenlenmiştir. Şu anki adıyla İçişleri Bakanlığına bağlı bulunan Sivil Koruma ve Kriz Yönetimi Genel Müdürlüğü ülkeyi etkileyen iç krizlerden sorumludur. (European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations, 2024b).

Hindistan: Bu ülkede federal yönetim hakimdir. “Federal Afet Yönetimi Yasası” 2005 yılında yayımlanmıştır (IFCR & UNDP, 2014).

İsveç: 2003 yılında “Sivil Koruma Kanunu” kabul edilmiştir. Bu kanun, kaza ve acil durumlar sonrası insanlara, mülklere ve çevreye yönelik zararın azaltılmasına yönelik düzenlenmiştir. Bu çalışmaların sorumluluğu belediyelere verilmiştir. Denizlerdeki tehlikeli maddelerle ve radyoaktif maddelerle ilgili konularda hükümet devreye girmektedir. İsveç’in afet yönetim sistemi tüm tehlikeleri konu almaktadır. Özel sektör ve hükümet arasında İsveç Sivil Acil Durumlar Ajansı tarafından önleme, hazırlık ve müdahaleye yönelik koordinasyon sağlanmaktadır (European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations, 2024c).

İtalya: Bu ülkenin afetlerle ilgili yasal düzenlemeleri Avrupa Birliği (AB) yasalarından alınmıştır (Uzuntaş & Öztürk, 2019: 50). İtalya’da sivil koruma bütünlüğü bir sistemdir. Ulusal Sivil Koruma Hizmeti 1992 yılında 4500 sayılı Kanunla kabul edilmiştir. 2018 yılındaki Sivil Koruma Kanunu’nda tekrar düzenleme yapılmıştır. Afetlerin olumsuz etkilerine karşı can, mal, yerleşim yerleri ve çevrenin korunması ile ilgili faaliyetlerin uygulanmasını kapsar. Eyalet, bölgeler, özerk eyaletler ve yerel yönetimler bu sistemin bir parçasıdır (European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations, 2024d).

Japonya: 223 sayılı “Afetlere Karşı Alınacak Önlemler Temel Yasası” 1961 yılında kabul edilmiştir. Bu yasa, afetlerle ilgili çok kapsamlı ve sistematik olarak düzenlenmiştir ve ihtiyaç halinde düzenli olarak güncellenmektedir (Akyel, 2007; IFCR & UNDP, 2014; Erkan, 2010; Uzuntaş & Öztürk, 2019).

Kanada: Federal yönetim yapısına sahip olan bu ülkede afetlere müdahale noktasında yerel yönetimlerden, yerel yönetimlerin kapasitelerini aşması durumunda eyalet hükümeti ve/veya federal hükümetten destek istenmektedir. Afet yönetimine yönelik yasal düzenlemeler yerel ve federal düzeyde ayrı ayrı oluşturulmuştur (Akyel, 2007).

Rusya Federasyonu: “Rusya Sivil Savunma Acil Durum ve Doğal Afetler Bakanlığı” 1994 yılında kurulmuştur (Akyel, 2007: 60).

Yunanistan: 1995 yılında kurulan İçişleri Bakanlığı Kamu İdaresi Genel Müdürlüğü çatısı altında Sivil Koruma Genel Sekreterliği (GSCP) oluşturulmuştur. Ulusal, bölgesel, yerel güçler kamu kurumları ve hizmetleri koordinasyon halinde çalışır. Sivil koruma önlemleri, Sivil Koruma Genel Sekreterliği (GSCP) ve bakanlıklar, itfaiye teşkilatı, kolluk kuvvetleri, sağlık yetkilileri, merkezi olmayan kuruluşlar gibi farklı kurum ve kuruluşların sorumluluğundadır. GSCP’nin amacı vatandaşın doğal, teknolojik ve diğer büyük ölçekli tehlikelerden korunmasını sağlamaktır. Bu kurum halkın farkındalık kazanması, doğa ve insan kaynaklı afetlerin önlenmesi ve bu konudaki ülke politikalarını ele alır. Bu konudaki planlama, koordinasyon ve organizasyon işlerinden sorumludur (European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations, 2024e).

2.7. Afetlere Hazırlık Süreci ve Sosyal Hizmet

Bu bölümde afete hazırlık süreci ve sosyal hizmet kavramları birlikte ele alınarak incelenecektir. Sosyal hizmet, toplumda bulunan özel gereksinimli grupların/ bireylerin yaşadıkları zorlukların üstesinden gelmelerine destek olan, karşılanmamış ihtiyaçlarının karşılanması noktasında kaynakları harekete geçiren, “insan onuruna yakışır” hayat standardına ulaştırmayı hedefleyen mesleki disiplin olarak tanımlanmaktadır (Horejsi & Sheafor, 2012). Toplumsal sorunlarla ilgilenmek ve sosyal hizmet disiplini çerçevesinde bu sorunların çözümüne yardımcı olmak hedeflenmektedir. Sosyal hizmet insanlara yardım etmeyi amaçlayan bir meslektir. Fakat sosyal hizmet, bireyi değişimin nesnesi olmak yerine öznesi konumuna getirmeyi ve “İnsan, insan olduğu için değerlidir” bakış açısıyla insan öznesini haklara ulaştırmayı amaçlaması, hak temelli olması ile diğer disiplinlerden ayrılmaktadır. Sosyal hizmet, bireyin sahip olduğu haklardan yararlanabilmesi için birey adına savunuculuk görevini üstlenmektedir. Bu yönüyle adaletin güvencesi olarak da ifade edilebilmektedir. İnsanı bütün olarak ele alan eklektik bakış açısına sahiptir. Uygulama yapan uzmana birtakım sorumluluklar yüklemesi sosyal hizmetin değer temelini oluşturmaktadır (Kaynak, 2017: 253).

Sosyal hizmet insanların çevre ile etkileşim halinde olduğu noktalarda müdahale gerçekleştirmektedir. Bu çevre, sosyal sistemler ve doğal ve coğrafi çevreyi

içermektedir. Sosyal hizmet, insanlar için değil insanlarla çalışmayı savunmaktadır. Sosyal hizmet, insanlar için değil insanlarla çalışmayı savunmaktadır. Sosyal hizmet farklı terapi ve danışmanlık faaliyetlerini, politika ve savunuculuk gibi faaliyetleri ifade etmektedir. Fakat sosyal hizmet uygulamaları ülkelerin mevzuatlarına, politikalarına, ekonomik ve sosyal şartlarına bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir (Hacettepe Üniversitesi, 2024).

Afetlere hazırlık süreci, afetler yaşanmadan önce riskleri tespit etmek, koruyucu ve önleyici faaliyetler yürütmek, ulusal ve yerel kapasitenin artırılması ve zarar görebilirliğin en aza indirebilmesi amacıyla yapılan tüm çalışmaları kapsamaktadır. Sosyal hizmet disiplininin konuları arasında afetlerde yürütülen psikososyal destek hizmetleri de girmektedir. Hazırlık döneminde şunlardır (Alakara, 2018: 42):

- Mevzuattaki düzenlemelerin takip edilerek psikososyal destek hizmetlerinin yasal dayanakla desteklenmesinin ve geliştirilmesinin sağlanması,
- Psikososyal destek hizmet planlarının kapsamlı ve uygulanabilir şekilde oluşturulması,
- Afet öncesi psikososyal destek hizmeti ile ilgili kurum ve kuruluşlarla irtibat halinde olunarak, koordinasyon ve iş birliğinin sağlanması,
- Afet bilincinin oluşması ve farkındalığın artırılması için eğitimler düzenlenmesi,
- Personele, afetzedelere yönelik psikososyal destek hizmetlerine ilişkin eğitimler verilerek personelin kapasitesinin geliştirilmesi,
- İncinebilir gruplar, sosyal ve kültürel özellikler, yoksulluk seviyesi durumlarını gösteren il ve bölge özelinde sosyal risk haritalarının oluşturulması,
- Sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ile, yerel kapasitenin artırılması amacıyla protokoller yapılması,
- Psikososyal destek hizmetini sağlayacak mesleklerin belirlenerek sahada çalışacak personelden bir havuz oluşturulması,
- Psikososyal destek hizmetlerine ilişkin senaryo ve tatbikatların düzenlenmesi,
- Yerel ekiplerin kapasitesinin geliştirilmesi

Bütün bu tedbirlerin afetlere sosyal hizmet anlamında daha hazırlıklı olmayı sağlayacağı düşünülmektedir.

Afete hazırlık sürecini sosyal hizmet açısından değerlendirebilmek için psikososyal destek kavramının ve müdahale süreçlerinin anlaşılması faydalı olacaktır. Psikososyal destek hizmetlerinin iyi kavranabilmesinin hazırlık sürecine ışık tutacağı ve hazırlık çalışmalarının bu kapsamda şekilleneceği düşünülmektedir. Sosyal hizmet disiplini birçok alanı içinde barındırmaktadır. Psikososyal destek alanı da bu alanlar arasında yer almaktadır. Sosyal hizmet bakış açısıyla psikososyal destek kavramı birebir örtüşmektedir.

“Psikososyal” kelime anlamı olarak psikolojik ve sosyal süreçlerin birbirine etkisi ve ilişkisini ifade etmektedir. Afetlerde psikososyal destek kavramı ise afet sonrası olası psikolojik sorunların önlenmesi, bozulan aile ilişkilerinin yeniden inşa edilmesi veya geliştirilmesi, rutin faaliyetlere dönüş için bireylerin kapasiteleri konusunda farkındalığının artırılarak güçlendirilmeleri, olası afet ve acil durumlara hazırlıklı olmayı ve yardım çalışanlarına destek faaliyetlerini içeren afet döngüsünün her aşamasında yer alan çok disiplinli hizmetleri ifade etmektedir. Psikososyal destek müdahale araçlarına temel faaliyetler şöyle özetlenebilir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB), 2024):

İhtiyaç ve kaynak değerlendirmesi, afet ve acil durumların hemen sonrasında uygulanır. Etkilenme derecesine, problem ve gereksinimlere, mevcut kaynaklara ve çalışma şekillerine, mevcut hizmetler ve bu hizmetlerin sunuş şekillerine bağlı olarak psikososyal müdahale planının oluşturulması olarak tanımlanmaktadır. Çok hızlı bir değerlendirme yapmak gerekiyorsa öncelikle genel değerlendirmenin yapılarak genel sorunların ve ihtiyaçların tespit edilmesi, ilerleyen süreçte detaylı değerlendirmenin yapılarak özel ihtiyaçların tespiti hedeflenmektedir.

Psikolojik ilkyardım, ihtiyaç ve kaynak değerlendirmesi eş zamanlı başlar. Afet ve acil durumlardan etkilenenlerin yaşadıkları süreci ve duygularını ifade etmelerini sağlar. Ayrıca temel psikolojik bilgilerin verilmesiyle bireylerin rahatlamalarına ve duygularını anlamlandırmalarına olanak sağlar. Bireyler ve gruplarla görüşme, bilgilendirme broşürlerinin dağıtılması, medyanın kullanılması, toplantıların düzenlenmesi gibi yöntemlerle uygulanabilir. Afet ve acil durumlar öncesi de

psikolojik ilkyardım eğitimleri verilerek bireylerin bu konuda bilinçlendirildikleri görülmektedir.

Sevk etme ve yönlendirme, afet ve acil durumlardan etkilenen bireyleri ihtiyaç duydukları hizmete yönlendirme faaliyetlerini içerir. Psikiyatrik desteğe ihtiyaç duyan bireylerin bölgedeki psikolog, psikiyatrist gibi uzmanlara, bölgedeki psikiyatri servislerine, hastanelere yönlendirilmesini kapsar.

Bilgi merkezi oluşturma, bireylerin bilgilendirildiği, ihtiyaçların ve kaynakların bulunduğu müdahale yöntemidir. Afet sonrasında doğru bilgiye ulaşmak zorlaşmaktadır. Bu nedenle bilgi merkezinin oluşturulması çok önemlidir.

Toplumu harekete geçirme, afet bölgesinde yaşayan bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak için ortak harekete geçmesi ve kaynakları kullanarak sorunlara birlikte çözüm bulmalarını ifade eder.

Sosyal projeler, afetten etkilenenlerin harekete geçmelerini ve yaşam rutinlerine dönüş için kontrol duygusunu yeniden sağlama ve bireylerin güçlendirilmesini hedefleyen projelerdir. Bu projeler sadece afet sonrası olarak değil afet öncesi hazırlık sürecinde de geliştirilebilir.

Eğitimler, afetten etkilenenlere, psikososyal destek hizmetlerini gerçekleştirecek kişilere ve yardım çalışanlarına eğitim yoluyla ulaşılabilmektedir. Afetlerden önce yürütülen eğitim faaliyetleri de önemlidir. Hem afet öncesi hem afet sonrasında en yaygın kullanılan yöntemdir.

Çalışana destek, yardım çalışanlarına afet öncesi ve sonrası yapılan psikososyal müdahaledir. Toplantılar düzenlenmesi, çalışanları etkileyen olumsuz durumların tespiti ve bu durumun en aza indirilebilmesi için çalışmalar yapılması, afet sırasında yardım hizmetleri ile ilgili bilgilerin paylaşılması, bu konuda broşürler dağıtılması faaliyetlerini içerir.

Sosyal hizmet ekseninde afet ve acil durumlara ilişkin faaliyetler 4 ana dönem etrafında şekillenmektedir. Bu dönemler (ASHB, 2024);

- a) Acil Yardım Dönemi: Afetten hemen sonra müdahale döneminde gerçekleştirilen etkinlikleri kapsamaktadır. Olay seviyesine bağlı olarak 1-3 aylık süre devam eder.

- b) İyileştirme Dönemi: Afet sonrasında afetten etkilenen bölgede ulaşım, su, elektrik, eğitim, uzun süreli barınma, ekonomik ve sosyal faaliyetlerin asgari düzeyde sağlanabilmesi adına yapılan faaliyetleri içerir.
- c) Geliştirme Dönemi: Afet ve acil durumlardan sonra bozulan yaşamsal faaliyetlerin eskisinden daha iyi bir düzeyde karşılanabilmesi hedeflenmektedir. Bozulan ekonomik, sosyal ve psikolojik bütünlüğün yeniden sağlanması için yapılan faaliyetleri kapsar.
- d) Zarar Azaltma ve Hazırlık Dönemi: Afetlere yönelik müdahale planlarının yapıldığı, ihtiyaç duyulan hizmetlerin belirlendiği, geçici barınma için yerlerin oluşturulduğu, afete hazırlık eğitimlerinin yapıldığı, bireylerin, ailelerin, toplulukların ve kuruluşların önlemler konusunda bilgilendirildiği, toplumu bilinçlendirme ve farkındalık kazandırma çalışmalarının ön planda olduğu etkinlikleri içerir.

Yukarıda bahsi geçen dönemler birbiriyle iç içe geçmiş olup bir dönemde yapılan çalışmalar diğer bir dönemde yapılan çalışmaları etkilemektedir. Bu etkinliklerin süreklilik kazanması afet yönetim sürecinin başarılı bir şekilde uygulanmasını beraberinde getirmektedir. Psikososyal uygulamalar da acil yardım dönemi, iyileştirme dönemi, geliştirme dönemi ve zarar azaltma ve hazırlık dönemi etrafında şekillenmektedir (ASHB, 2024).

2.7.1. Afete Hazırlık Sürecinde Yürütülen Sosyal Hizmet Faaliyetleri

Bu bölümde afete hazırlık sürecinde yürütülen sosyal hizmet faaliyetlerini Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ilgili diğer kamu kurumları, meslek örgütleri çerçevesinde sistematik bir şekilde ele alacağız. Afete hazırlık sürecinde sosyal hizmetin yerinin anlaşılabilmesi için öncelikle sosyal hizmetin alanına giren ve sosyal hizmet ile bütünleşmiş psikososyal desteğin Türkiye’de var oluş süreçlerini bu konuyla ilgili tüm kamu kurumları ve mesleki örgütleri bir arada ele almak ve bu alanda yapılan hazırlık faaliyetlerine odaklanmak gerekmektedir.

Psikososyal destek hizmeti alanındaki 1999 Marmara depreminden sonra ihtiyaç haline gelmeye başlamıştır. Bu depremde kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları ayrı ayrı hizmet vermeye çalışmışlardır. Psikolog, sosyal çalışmacı, psikiyatrist ve psikolojik danışmanlar aktif görev almış fakat koordineli bir çalışma yapılamamıştır. Türkiye’de ilk defa büyük bir afetle karşılaşmış ve bu konuda

alışmalar yapılmaya başlanmıştır. Marmara Depremi'nden sonra ruh sağlığı alanında çalışan bilim çevresi literatüre katkı sağlayacak çalışmalar yürütmüştür. Bu çalışmalara bakacak olursak; Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü 2000 yılında "Travma Tedavisi Uzman Eğitimi" düzenlemiştir. 2001 yılında da çalışmalar devam ettirilmiş ve "Deprem ve Sosyal Hizmet Sempozyumu" gerçekleştirilmiştir. Bu iki çalışmalar kitap haline getirilmiş ve literatürde önemli bir yer edinmiştir (Alakara zcan, 2018).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının o anki adı olan Sosyal Hizmetler ocuk Esirgeme Kurumu tarafından afetler sonucunda oluşabilecek sorunlara yönelik sosyal hizmetleri önceden planlamak, afetten etkilenen bireylerin temel ihtiyaçlarını ve sonradan ortaya çıkabilecek sorunlara yönelik geçici veya sürekli hizmetleri sağlayabilmek ve afete bağlı glerle ilgili sosyal hizmet faaliyetlerini gerçekleştirmek olarak tanımlanmıştır (Alakara zcan, 2018). Ancak bu madde Bakanlık olma sürecinde yer almamıştır.

Uluslararası Kızılay Kızılhaç Dernekleri Federasyonu ve Türk Kızılay'ı psikososyal destek programının Marmara bölgesinde uygulanması için bir anlaşma düzenlemiştir. Anlaşma doğrultusunda Marmara Bölgesi'nde  toplum merkezi ve beş psikososyal destek merkezi kurulmasına yönelik karar alınmıştır. Sonraki süreçlerde ise bu toplum merkezlerinin sayısı arttırılmıştır. Federasyon, Türk Kızılay'ı, SHÇEK, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu ve Psikologlar Derneği temsilcileriyle bir komite oluşturulmuştur. Bu komite tarafından bir eğitim programı geliştirilmiştir. Bu eğitim programı kapsamında 2002 yılında eğitici eğitimleri gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Burada amaç, eğiticilerin de eğitici yetiştirmesi yoluyla personel ve halkın eğitilmesidir (evikbilen, 2002: 199-201). 2001 yılında Milli Eğitim Bakanlığı ve UNICEF desteği ile "Psikososyal Okul Projesi" ile "Travma Sonrası Normal Tepkiler: Psikoeğitim El Kitabı" oluşturulmuştur. Okuldaki psikolojik danışmanlar/ rehber öğretmenler bu eğitimleri almıştır.

Proje olarak başlayan psikososyal destek çalışmalarını yürütmek üzere Türk Kızılay'ı tarafından psikososyal birim kurulmuştur. Saha uygulamasına önem verilmiş olup bu birim "2002 Afyon Depremi, 2003 Irak/Silopi İnsani Yardım Operasyonu, 2003 İstanbul Bombalama Eylemi, 2003 Bingöl Depremi, 2004 Tsunami-Endonezya"da aktif olarak görev yapmıştır (şavur, 2010). Kızılay ile bazı meslek örgütleri arasında 2005 yılında "Ulusal ve Uluslararası Afet Yönetiminde Türk Sivil

Toplum Kuruluşları İşbirliği Protokolü” imzalanmıştır. 2005 Pakistan Depremi, 2006 Batman Sel, 2006 Elazığ Depremi gibi ulusal ve uluslararası alanda psikososyal destek faaliyetlerine devam etmişlerdir (APHB, 2011).

2006 yılında, Türkiye Kızılay Derneği, Türk Psikologlar Derneği, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği, Türkiye Psikiyatri Derneği, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Derneği ve Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği arasında protokol imzalanmış ve Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği (APHB) kurulmuştur. Bu protokol, afet öncesi, sırası ve sonrası yürütülecek psikososyal faaliyetlerle ilgili çalışma esaslarını içermektedir. APHB tarafından psikososyal destek eğitim modülleri ve uygulama rehberleri hazırlanmış ve birçok kurum ve kuruluşta görev yapan meslek elemanlarına eğitimler verilmiştir. Psikososyal Uygulamalar Eğitim ve Katılımcı Kitapları ile Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği Almanağı hazırlanarak bilgi ihtiyacını karşılamıştır (APHB, 2011).

2011 yılında meydana gelen Van Depremi’ne bakacak olursak; AFAD o dönemde yeni kurulmuş bir kurumdur. Yeni kurulmuş olmasının dezavantajına karşın; arama kurtarma hizmeti, şehrin yeniden inşası ile ön plana çıkmıştır. SHÇEK ise 2011 yılında bakanlık haline getirilmiş ve o anki adıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olarak hizmet vermeye başlamış ve Van Depremi’nde sahada aktif olarak çalışan kurumlardan olmuştur. Marmara Depremi’nin ardından yapılan çalışmalarla birlikte Van depreminde uygulanacak hizmetin adı psikososyal destek hizmeti olarak belirlenmiştir. Kamu kurum, kuruluş ve sivil toplum kuruluşları Van depreminde ilk kez psikososyal destek hizmeti verebilmek için sahada yerini almıştır. Fakat sahada o anki Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının, Milli Eğitim Bakanlığının ve APHB’nin ayrı ayrı hizmet vermesi karışıklığa ve çalışmaların tekrar edilmesine yol açmıştır. Diğer bir sorun ise ailelerin başka illere tahliye edilerek sonra tekrar Van’a gönderilmesi olmuştur. Bu durum, ailelerin baş etme becerilerini ve sosyal hizmet etiğine ters düşmüştür. AFAD’da çalışan sosyal çalışmacılar ise başka illere gönderilen afetten etkilenen bireylerin yerleştirilmesi ve ihtiyaçlarının karşılanması için kendi illerinde çalışmışlar ve Van’a görevlendirilmemişlerdir (Alakara Özcan, 2018).

Van Depremi’nden sonra yani 2012 yılında ise AFAD afet ve acil durumlara müdahalede koordinasyonsuzluğu önlemek adına önceki bölümlerde Türkiye Afet Müdahale Planı olarak anlatılan plan için hazırlık çalışmalarına başlamıştır. Müdahale

döneminde çalışacak kamu kurum ve kuruluşlarının görev tanımları yapılmıştır. Plan taslak olmasına rağmen o anki adıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı psikososyal destek hizmetlerini benimsemiş ve plana uygun olarak sahaya inmiştir. 2014 yılında meydana gelen Soma Maden Kazası'nda psikososyal destek hizmetlerinin ön plana çıkmasına neden olmuştur. Kazada 301 kişi hayatını kaybetmiş ve doğal afetlerden farklı olarak temel ihtiyaçlardan ziyade psikososyal destek ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Psikososyal destek hizmetlerinin koordinasyonunun Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına verilmesine Sağlık Bakanlığı ile yetki karmaşası yaşanmış ve bu noktada AFAD devreye girmiştir. Koordinasyon görevi Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yürütölmeye devam edilmiştir. Akut dönemde görev alan kamu çalışanları (sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimci, psikolojik danışmanlar), ihtiyaç tespiti, durum analizi ve yönlendirme hizmetlerinde yetersiz kalınca APHB bünyesinde görevlendirilen psikologlar ve diğer meslek grupları devreye girmiş ve bireysel görüşme ve grup çalışması gibi psikososyal destek hizmetlerini yürütmüşlerdir. 2015 yılında ise bu çalışmalar sonlandırılmıştır (Alakara Özcan, 2018).

2020 yılında gerçekleşen Elazığ ve İzmir depremlerinde psikososyal destek hizmetlerinin koordinasyonunu Türkiye Afet Müdahale Planı kapsamında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı yürütmüştür. Bu çalışmaların yürütölmesinde aktif rol alan Milli Eğitim Bakanlığı, üniversite, STK'lar gibi diğer paydaşlar Bakanlığın koordinesinde çalışmalarını yürütmüştür. Özellikle Elazığ depreminde AFAD'da çalışan sosyal çalışmacılar ASHB koordinesinde saha çalışmalarına katılmıştır. Kahramanmaraş merkezli 6 Şubat depremlerinde de psikososyal destek hizmetlerinin koordinesinde yürütölmüş fakat olayın büyüklüğü ve etkilediğı alan göz önüne alınırsa paydaş kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ile saha çalışmaları yürütölmüştür. AFAD afetlerin koordinasyonunda çatı kurum görevini üstlenmektedir. Örneğın, AFAD'da görev yapan sosyal çalışmacılar bir afet durumunda ASHB ile AFAD arasında koordinasyon görevi bulunmaktadır.

Afete hazırlık sürecinde Türkiye Afet Müdahale Planı kapsamında Afet Psikososyal Destek Grubu Planı'nı hazırlamakla görevli kurum Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığıdır. Ayrıca psikososyal destek hizmetlerin koordinesi ve yürütölmesinde TAMP kapsamında ana çözüm ortağı olarak sorumlu kurumdur. Afet Psikososyal Destek Grubu Planı'na kısaca değinecek olursak; özellikle deprem, sel, yangın gibi büyük ölçekli afetlerden sonra toplumun psikososyal iyilik halini arttırmak

için hazırlanan bir plandır (ASHB, 2024). Bu plana göre, afetlere müdahale noktasında psikososyal destek hizmetleri yürütülür. Bu plan ulusal düzeyde ASHB, yerel düzeyde ise il müdürlükleri tarafından hazırlanmaktadır. Ayrıca TAMP kapsamında belirtilen paydaş kurumlarla yıl içerisinde iki kez toplantı düzenlenmektedir (TAMP, 2022). ASHB bünyesinde afete hazırlık sürecinde eğitici eğitimleri de düzenlenmektedir.

ASHB, psikososyal destek hizmetleri konusunda dört aşamadan “Eğitici Yetiştirme Programı” geliştirmiştir. Program, Temel Düzey Müdahale Eğitimi, İleri Düzey Müdahale Eğitimi, Eğitici Eğitimi ve Süpervizyon Eğitimini kapsamaktadır. 2019 yılından itibaren uygulanan bu program ile birçok personel 2019’dan bu yana birçok personel bu konuda eğitim almıştır. Eğitimler, çeşitli psikososyal destek konularını ve afet sonrası travma yönetimi konularını kapsamaktadır. ASHB, kendi personelleri dışında Milli Eğitim Bakanlığı personeline, AFAD personeline, üniversitelere bu eğitimleri vermektedir (ASHB, 2021).

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığına 5902 Sayılı Kanun’un yayımlanmasının ardından 2010 yılında sosyal çalışmacıların atanmasıyla AFAD bünyesinde sosyal hizmetin yer edinmeye başladığı görülmektedir. Sosyal çalışmacıların AFAD’a atanmasıyla birlikte Başkanlık düzeyinde Psikososyal Destek Çalışma Grubu kurulmuştur. Bu çalışma grubu ile gerek Başkanlıkta gerekse taşrada sosyal çalışmacılar görevlerini yerine getirmiştir. Fakat ileriki yıllarda bu çalışma grubunun kapatılması sosyal çalışmacıların etkinliğini kısıtlamıştır (Alakara Özcan, 2018). AFAD’ın çatı kurum görevini üstlenmesi nedeniyle AFAD’daki sosyal çalışmacıların Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile AFAD arasında sadece bağlantı kurma rolünü üstlendiği dolayısıyla da afet ve acil durumlarda sahada psikososyal destek hizmetleri ile ilgili aktif görev almadığı bilinmektedir. Daha çok yerel düzeydeki olaylara saha deneyimi için katıldığı ya da afet öncesi hazırlık döneminde yürütülen faaliyetlerde rol aldıkları görülmektedir. Halihazırda afete hazırlık sürecinde sosyal hizmet ile bağlantılı olabilecek faaliyetleri aşağıda ele alacağız:

Eğitimler

Afete hazırlık sürecinde sosyal hizmet disiplini ile bağlantılı olarak Afet Farkındalık Eğitimi ve İnsani Yardım ve Psikososyal Destek Eğitimi düzenlenmektedir.

Afet Farkındalık Eğitimi; okullara, kamu kurum kuruluşlara, özel sektör kuruluşlarına zorunlu olarak veya talep doğrultusunda verilmektedir. Örneğin, sosyal hizmet ile bağlantılı olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı kuruluşların bu eğitimi almaları AFAD ve ASHB iş birliği ile zorunlu tutulmuştur. Bu kapsamda, bu eğitimin toplumun her kesimine hitap etmesi nedeniyle sosyal hizmet disiplini önemli bir rol oynamaktadır. Bu eğitim 2016 yılından bu yana verilmektedir. Bu eğitimi, Afet Farkındalık Eğitmen Eğitimi almış AFAD personelleri, bu eğitimi almış diğer kamu ve kuruluşlarındaki personeller, sivil toplum kuruluşları verebilmektedir (AFAD, 2016).

İnsani Yardım ve Psikososyal Destek Eğitimi, AFAD bünyesinde AFAD gönüllüsü olmak isteyen bireylere yönelik yapılan yüz yüze eğitimlerden biridir (AFAD, 2024b). Gönüllü eğitimlerinin sadece arama kurtarma ve ilkyardım eğitimiyle sınırlı kalmaması afet ve acil durumların psikolojik ve sosyal boyutunun da ön plana çıkarılması oldukça önemlidir. Bu durum, AFAD'ın yürüttüğü eğitim çalışmalarında afet ve acil durumları çok boyutlu ele aldığını göstermektedir.

Akreditasyon Çalışmaları

AFAD bünyesinde hazırlık aşamasında yürütülen faaliyetlerden biri de akreditasyon çalışmalarıdır. Akreditasyonun amacı, afet ve acil durumlarda Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) kapsamında müdahale çalışmalarında faaliyet göstermek isteyen sivil toplum kuruluşları, özel kuruluşları, yabancı kuruluşları ve üniversitelerin çalışma usul ve esaslarını belirlemek ve sahada koordinasyon ve birliğini arttırmaktır. Akreditasyon çalışmaları psikososyal destek, arama kurtarma, beslenme gibi alanlarda yürütülmektedir. AFAD bünyesinde İl Müdürlükleri aracılığıyla yürütülen arama kurtarma alanındaki akreditasyon çalışmalarında sosyal hizmet disiplini unutulmamıştır. AFAD'a arama kurtarma alanında akredite olacak ekiplerin sosyal hizmetin alanına giren doğru iletişim yöntemleri, öfke kontrolü, psikososyal destek, psikolojik ilk yardım, stresle baş etme eğitimlerini almaları zorunlu tutulmuştur. Bu eğitimler, taşra teşkilatında sosyal çalışmacılar tarafından yürütülmektedir (İstanbul AFAD, 2024).

Eğitimler ve akreditasyon çalışmalarına ek olarak afete hazırlık sürecinde yukarıdaki bölümlerde ayrıntılı şekilde bahsedilen Türkiye Afet Müdahale Planı kapsamında ulusal ve yerel planların hazırlanmasından ve uygulamaya konulmasından

AFAD sorumludur. Bu planlardan sosyal hizmet ile bağlantılı olan ise psikososyal destek hizmetlerini içeren “Afet Psikososyal Destek Grubu Planı”dır. Bu planın kontrol edilerek ilde mülki idare amirine sunulmasından AFAD’ın görevidir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma; olgu ve olayları kendi doğal ortamları içerisinde bütüncül bakış açısıyla ele alarak değerlendiren ve ortaya koyan bir araştırma yöntemidir. Araştırmada nitel araştırmanın yorumlayıcı özelliğinden faydalanılacaktır. Afet ve acil durumlara hazırlık sürecinde sosyal hizmet disiplinin geldiği yerin anlaşılabilmesi için genelci yaklaşımdan yararlanılması planlanmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2005: 95).

Sosyal hizmet disiplininin temelini oluşturan genelci yaklaşıma göre mikro, mezzo ve makro düzey olmak üzere üç düzey bulunmaktadır. Mikro düzey; bireyle çalışma, mezzo düzey; aile ve grup ile çalışma, makro düzey; topluluk ve örgütlerle çalışma, sosyal politikalar ve yasal düzenlemeler ile ilgili yapılan faaliyetler olarak tanımlanmaktadır. Genelci yaklaşım, bireylere hizmet sunmak amacıyla çalışmalar yürütmeyi ve hizmetlerin kapsamını genişletmeyi hedeflemektedir. Bu kapsamda, grup etkinlikleri aracılığıyla duygusal ve sosyal açıdan gelişmelerine olanak sağlamaktadır. Genelci yaklaşım, topluluk örgütlenmesi yoluyla sosyal sorunlarla ilgilenmeyi, sosyal refahı arttırmayı ve bireylere ve gruplara yardımcı olmayı amaçlamaktadır (Paslı, 2017).

Genelci yaklaşım, sosyal çalışmacıların birey, grup, aile, örgüt ve topluluk gibi birden fazla sistemde sorunları belirlemesi ve müdahale etmesi temeline dayanmaktadır (Teigiser, 2009: 144). Türkiye’de sosyal hizmet disiplini 2000’li yıllarda genelci yaklaşıma göre yapılanmaya başlamıştır (Özgür, 2010: 93). Sosyal çalışmacıların birey, grup ve toplumla çalışma yöntemini sosyal hizmet uygulamalarında kullanmaları gerekmektedir. Bu yöntemin sosyal çalışmacıların çalışma alanlarında nasıl uygulanabildiği ve uygulanan müdahalelerin nedenlerinin ortaya konulması sosyal hizmet disiplininin gelişimi açısından önem arz etmektedir (Kaya Kılıç & Tekin, 2021).

Genelci yaklaşım, bireyler, aileler, gruplar ve topluluk gibi sistemler içerisinde ve çevresi içinde bireyi ele almaktadır. Birçok soruna birden fazla sistemle müdahale edilebileceğini savunmaktadır. Bu yaklaşım, çeşitliliği içermekte, ekonomik ve sosyal adaleti savunmaktadır. İnsanların güçlü yönlerini ön plana çıkararak gelişimlerine destek olmak amaçlanmaktadır (Zastrow, 2013).

Genelci yaklaşıma göre, uygulayıcıların destekleyici, aracı, savunucu, görüşmeci, eğitimci, güçlendirici, koordinatör ve araştırmacı gibi çeşitli rolleri bulunmaktadır. Destekleyici rolünde, bireylerin ya da grupların; ihtiyaçlarını ve sorunlarını belirleme, sorunlarını ifade etmelerini sağlama, çözüm stratejileri bulma ve geliştirme, kendi kapasitelerini geliştirme gibi konularda yardım etmektedir. Sosyal hizmet, çok disiplinli ve uygulamalı bir bilim dalıdır. Savunuculuk rolü de hukuk disiplininin alınmış bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Savunuculuk rolü, bireylere kurumsal politikada değişiklik sağlama imkânı tanımaktadır. Eğitimci rolünün amacı, bireylere belirli bir konu hakkında bilgi vermek ve bu bilgileri uygulamaya geçirmelerini sağlamaktır. Etkili bir eğitimci olmak için ise bilgili olmak ve iyi bir iletişimci olmak gerekmektedir. Güçlendirici rolünde, bireylerin güçlü yönlerini ön plana çıkararak yaşam şartlarını iyileştirmek, seçim yapmak, yapılan seçimlerin sorumluluğunu almak ve doğalarını anlamak için kapasite geliştirme yolları aranmaktadır. Eşitlik ve adalet sosyal hizmet disiplininin kilit noktasıdır. Koordinatör rolünde ise ihtiyaç duyulan hizmet için gerekli bileşenler düzenli ve sistemli bir şekilde bir araya getirilmektedir. Araştırmacı rolü, ilgili konularda kaynakları araştırma, uygulamanın sonuçlarını değerlendirme, programın olumlu ve olumsuz yönlerini değerlendirme ve toplumun ihtiyaçlarını ele alma konularını içermektedir (Zastrow, 2013).

Bu çalışmada, genelci yaklaşımda yer alan aracı, savunucu, görüşmeci, eğitimci, güçlendirici, koordinatör ve araştırmacı gibi roller ele alınmış, sosyal çalışmacılar tarafından bu rollerin afete hazırlık sürecinde ne kadar uygulanabildiği ve afete hazırlık sürecine olan katkıları değerlendirilmiştir. Sosyal çalışmacıların bu roller hakkındaki ifadelerinden yola çıkarak sosyal hizmet disiplininin afete hazırlık sürecinde geldiği nokta yorumlanmıştır. Afete hazırlık sürecinde yürütülen eğitim ve tatbikat faaliyetleri, kurum ve kuruluşlar ile koordinasyon gibi görevler, birey, grup ve toplulukla çalışma düzeylerini içermektedir. Afete hazırlık sürecinde birey, grup ve topluluklara afet bilinci kazandırma yoluyla toplum farkındalığı oluşturma hedeflenmiştir. Bu nedenle, bu çalışma genelci yaklaşım perspektifinden ele alınmış ve bu yaklaşım özelinde değerlendirme yapılmıştır. Sosyal çalışmacıların bireysel değerlendirmelerinden yola çıkarak makro düzeyde afete hazırlık sürecinde sosyal hizmet disiplininin rolünü arttırmaya yönelik öneriler sunmak hedeflenmiştir.

Bu çalışmada; AFAD’da çalışan sosyal çalışmacıların mikro düzeyde kendileri ve çalıştıkları kuruma dair değerlendirmelerinden, mezzo düzeyde ise afet ve acil durum öncesi yürüttükleri sosyal hizmet faaliyetlerinden yola çıkarak sosyal hizmet disiplininin bu alandaki makro dinamiklerini analiz etmek amaçlanmıştır. Araştırmanın sorularına yarı yapılandırılmış bir derinlemesine görüşme formu ile ulaşılması hedeflenmiştir. Katılımcılara sosyal medya ağları üzerinden ulaşım sağlanmış, daha sonra yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yüz yüze görüşmenin sağlanamadığı durumlarda ise görüşmeler sosyal medya ağları ile sağlanmıştır. 8 katılımcı ile yüz yüze, 11 katılımcı ile sosyal medya ağları aracılığıyla görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma kapsamında AFAD’da görev yapan sosyal çalışmacıların afete hazırlık süreci hakkında görüşleri alınarak yapılan derinlemesine görüşme sonucunda elde edilen veriler yorumlanacaktır.

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırma verileri Şubat–Nisan 2024 tarihleri arasında toplanmıştır. Türkiye’de AFAD bünyesinde halihazırda yaklaşık olarak 102 sosyal çalışmacının görev yaptığı bilinmektedir (AFAD, 2021c). Afet öncesi, sırası ve sonrası yürütülen faaliyetlerde AFAD Başkanlığı’nın rolünün önemli bir yere sahip olması nedeniyle çalışmada AFAD bünyesinde görev yapan sosyal çalışmacılar tercih edilmiştir.

3.3. Araştırmanın Evreni- Örneklemi

Araştırma evrenini, Türkiye’de genelinde İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı bünyesinde fiilen görev yapan 102 sosyal çalışmacı oluşturmaktadır. Kurumlar arası geçiş, emeklilik, istifa, yeni atamalar gibi nedenlerden dolayı bu sayı değişiklik gösterebilmektedir. Çalışmada, Türkiye’de görev yapan tüm sosyal çalışmacılara yani evrenin geneline ulaşamayacağı için çalışma örneklem ile sınırlıdır. Araştırma yapılacak olan sosyal çalışmacıların görev süreleri ve deneyimleri göz önünde bulundurularak değerlendirme yapılmıştır. Araştırmacı olarak AFAD bünyesinde çalışıyor olmam ve sosyal hizmet disiplininin afet alanında öneminin zaman içerisinde artmış olması bu çalışmanın yapılmasına karar verilmesini etkilemiştir.

Araştırmanın örneklemi, AFAD’da en az 5 yıldır görev yapan 19 sosyal çalışmacı oluşturmaktadır. Bu çerçevede araştırmada; nitel araştırmaların gereği olarak araştırma bulguları bakımından "doyma noktası"na ulaşılmış, yani mülakat sorularına verilen cevaplar tekrara düşmeye başladığı için örneklem 19 sosyal

Çalışmacı ile sınırlandırılmıştır. Çalışma kapsamında kendileriyle görüşme gerçekleştirilen AFAD bünyesinde görev yapan sosyal çalışmacılara -sosyal çalışmacıların sosyal medya uygulaması üzerinden kurdukları 99 kişiden oluşan “Psiko-Sosyal Hizmet Grubu” aracılığıyla ulaşılmıştır. rnekleimde bulunanların görev sresinin en az 5 yıldır görev yapma şartı ile sınırlı tutulmasının nedeni sosyal çalışmacıların bu alandaki deneyimlerinin çalışmaya katkı sağlayacağının düşünülmesidir.

3.4. Araştırmaya Dahil Edilme ve Dahil Edilmeme Kriterleri

Araştırmaya katılacak olan bireylerin araştırmaya katılmaya istekli olması gerekmektedir. Araştırmaya katılacak olan bireylerin AFAD bünyesinde sosyal çalışmacı olarak en az 5 yıldır görev yapıyor olması gerekmektedir. Araştırmanın 19 sosyal çalışmacı ile sınırlı tutulmasının nedeni çalışmada doyma noktasına ulaşılması, Türkiye genelinde çalışan sosyal çalışmacıların tümüne ulaşılmasının mümkün olmaması, çalışmaya katılım konusunda istekli olup olmadıklarının bilinmemesi ve görüşmelerin daha derinlemesine yapılmak istenmesidir. Araştırmaya katılmak istemeyen sosyal çalışmacılar ve 5 yıldan az bir süre görev yapan sosyal çalışmacılar çalışmaya dâhil edilmemiştir.

3.5. Araştırma Soruları

Bu çalışmanın ana hedefini, sosyal hizmet disiplininin İşşeri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı/ Birlik Müdürlükleri/ İl Müdürlükleri bünyesinde afete hazırlık sürecinde yürütülen faaliyetlere olan katkısının araştırılarak bu süreçteki rolünün değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Bu araştırmanın yapılabilmesi amacıyla aşağıda yer alan genel araştırma sorularına cevap aranacaktır.

- Sosyal çalışmacıların afete hazırlık sürecinde AFAD bünyesinde yürüttüğü faaliyetler nelerdir?
- Sosyal alışmacılar AFAD bünyesinde yürütülen hangi eğitimlere katılmaktadır? Kurum bünyesinde hangi eğitimleri vermektedir?
- Engelli, yaşlı, ocuk vb. incinebilir gruplara ilişkin AFAD bünyesinde hazırlık aşamasında yürütülen sosyal hizmet faaliyetleri nelerdir?

- Sosyal alışmacılar afete hazırlık sürecinde sosyal hizmet disiplininin rolünü nasıl tanımlamaktadır?
- AFAD bünyesinde görev yapan sosyal çalışmacıların afet ve acil durum sonrası yürüttüğü psikososyal destek hizmetlerinin dışında, afet öncesi yürütölen koruyucu ve önleyici çalışmalarda sosyal hizmet disiplinin rolü hakkında meslek elemanlarında yeterli farkındalık var mıdır?
- Afet öncesi hazırlık aşamasında yürütölen faaliyetlerde sosyal hizmet disiplinin rolünün etkinleştirilmesi için önerileri var mıdır ve varsa bu öneriler nelerdir?

3.6. Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplama aracı olarak demografik soruların ve bunlar dışında 6 sorunun yer aldığı yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu, araştırmacının alandaki deneyiminden, diğerk uzman görüşlerinden ve literatür taramasından yararlanılarak oluşturulmuştur.

3.7. Veri Toplama Yöntemi

Veri toplamada, literatür tarama ve derinlemesine görüşme tekniğı kullanılmıştır. Araştırmaya dahil olacak katılımcılara kartopu örneklem tekniğı ile ulaşılmıştır. AFAD dışında görev yapan sosyal çalışmacılar çalışmaya dâhil edilmemiştir. Kartopu Örneklem Tekniğinin tercih edilmesinin amacı ise ilk katılandan başlayarak görüştüğü kişilerden diğerk katılımcılara ulaşmanın daha kolay olması sebebiyle en hızlı şekilde istenilen kriterlere sahip katılımcılara ulaşılmasının hedeflenmesidir.

Araştırmacı tarafından hazırlanan açık uçlu sorular katılımcılara yöneltiştir. Katılımcılara araştırma öncesi araştırma hakkında bilgilendirme yapılmış ve katılımcıların soruları yanıtlanmıştır. Katılımcılardan görüşmeye katılmak istediğıne dair yazılı onam alınmıştır. Araştırmacının ve katılımcıların uygunluk durumuna göre görüşme gün ve saatleri belirlenmiş olup görüşmeler sosyal çalışmacıların bir araya geldiğı eğitimlerde, yüz yüze görüşme sağlanamayan durumlarda ise sanal ortamda görüntölü görüşme yoluyla gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların izinleri dâhilinde görüşmeler ses kaydına alınmış fakat görüşmelerden görüntü alınmamıştır.

3.8. Veri Analizi

Araştırma kapsamında, katılımcılarla gerçekleştirilen 19 görüşme verilerin analizi için yazıya geçirilmiş ve 19 belge oluşturulmuştur. MAXQDA 2022 programı kullanılarak belgelerdeki veriler kodlanmıştır. Afete hazırlık sürecinde sosyal hizmet disiplininin rolünü kavrayabilmek amacıyla afete hazırlık aşamasında yürütülen çalışmalar, afete hazırlık sürecini sosyal hizmet açısından değerlendirme ve afete hazırlık aşamasında sosyal hizmet disiplininin rolünün artırılması için öneriler ana temalarında kodlamalar yapılmıştır.

Afete hazırlık aşamasında yürütülen çalışmalar teması altında eğitim faaliyetleri, incinebilir gruplara yönelik yapılan çalışmalar, hazırlık aşamasında yapılan planlar başlıkları ile kodlamalar yapılmıştır. Afete hazırlık sürecini sosyal hizmet açısından değerlendirme teması ise mesleki değerlendirme, bireysel değerlendirme ve kurumsal değerlendirme başlıkları altında kodlanmıştır.

Son olarak ise, afete hazırlık aşamasında sosyal hizmet disiplininin rolünün artırılması için öneriler teması altında hizmet içi eğitimlerin yaygınlaştırılması, sosyal hizmetin farklı kurum ve kuruluşlara tanıtılması, mesleğin kurum bünyesinde tanıtılması adlı başlıklar özelinde kodlamalar gerçekleştirilmiştir.

3.9. Araştırmanın Etik Onayı

Araştırmanın yürütülebilmesi için Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'ndan "Afete Hazırlık Aşamasında Yürütülen Çalışmalarda Sosyal Hizmet Disiplinin Rolünün Değerlendirilmesi" konulu çalışma için 14.12.2023 tarih ve 2023-227 sayılı etik kurul izni alınmıştır.

3.10. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma örneklem grubu, AFAD bünyesinde görev yapan 19 sosyal çalışmacı katılımcı ve veri toplama tarihleri olan Şubat –Nisan 2024 tarihleri ile sınırlıdır. Ayrıca çalışmanın görev süresi en az 5 yıl olan sosyal çalışmacılarla yapılması ve sadece hizmeti sunanların görüşleri bakımından yapılan bir değerlendirme olması diğer sınırlılıklar arasındadır.

4. BULGULAR

4.1. Katılımcıların Sosyo- Demografik Özellikleri

Bu bölümde araştırmaya dahil olan 19 katılımcının cinsiyet, medeni durum, afet deneyimi, hizmet içi eğitim sayısı, görev yaptıkları şube/birim bilgilerini içeren sosyo-demografik özellikleri aktarılacaktır. AFAD afet öncesi, sırası ve sonrasında bütünsel afet yönetimini uygulayan bir kurum olarak içerisinde çok fazla ve çeşitli meslek grubunu barındırmaktadır. Sosyal çalışmacılar da psikososyal destek hizmetlerinin AFAD'daki temsilcileri olmaları nedeniyle bu alanda yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmada ise psikososyal destek hizmetlerinin dışında, hazırlık sürecinde sosyal hizmet disiplini ele alınmak istenmiş olup AFAD'da görev yapan sosyal çalışmacıların bu konudaki görüşleri ele alınmıştır. AFAD'da görev yapan sosyal çalışmacıların büyük bir kısmının 26-40 yaşları arasında olduğu ve genç bir kadronun mevcut olduğu görülmektedir.

Tablo 4. 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Belge adı	Cinsiyet	Medeni Durum	Afet Deneyimi	Hizmet İçi Eğitim Sayısı	Şube/ Birim
K-1	Kadın	Bekar	Var	2	AADYM Şube Müdürlüğü
K-2	Kadın	Bekar	Var	2	Eğitim Şube Müdürlüğü
K-3	Kadın	Bekar	Var	2	Eğitim Şube Müdürlüğü
K-4	Kadın	Bekar	Var	4	AADYM Şube Müdürlüğü
K-5	Erkek	Bekar	Var	2	AADYM Şube Müdürlüğü
K-6	Erkek	Evli	Var	2	AADYM Şube Müdürlüğü
K-7	Kadın	Bekar	Var	2	AADYM Şube Müdürlüğü
K-8	Kadın	Evli	Var	0	AADYM Şube Müdürlüğü
K-9	Erkek	Bekar	Var	2	Planlama ve Zarar Azaltma Şube Müdürlüğü
K-10	Kadın	Evli	Var	4	Planlama ve Zarar Azaltma Şube Müdürlüğü
K-11	Kadın	Bekar	Var	2	Eğitim Şube Müdürlüğü
K-12	Kadın	Bekar	Var	2	Eğitim Şube Müdürlüğü
K-13	Kadın	Bekar	Var	3	Eğitim Şube Müdürlüğü
K-14	Kadın	Evli	Var	4	Eğitim Şube Müdürlüğü
K-15	Kadın	Bekar	Var	2	Eğitim Şube Müdürlüğü
K-16	Kadın	Bekar	Var	2	Eğitim Şube Müdürlüğü
K-17	Erkek	Evli	Var	4	Eğitim Şube Müdürlüğü
K-18	Erkek	Bekar	Var	1	Eğitim Şube Müdürlüğü
K-19	Kadın	Evli	Var	3	Eğitim Şube Müdürlüğü

Görüşmeye katılan sosyal çalışmacılar kadın ağırlıklı olup bunun nedeninin erkek çalışanların sayıca az olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Sosyal çalışmacıların büyük çoğunluğunun en az bir hizmet içi eğitime katıldığı, çalışma yılı arttıkça hizmet içi eğitim sayılarının da arttığı gözlenmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun Afetlerde Psikososyal Destek Müdahale eğitimine ortak olarak katılım gösterdiği görülmektedir. Söz konusu eğitimlerin geçmiş yıllarda daha çok yapıldığı, son yıllarda hizmet içi eğitimlerin azaldığı, geçmiş yıllarda bu eğitimlerin AFAD iş birliğinde BM kuruluşları, Avrupa Birliği, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör aracılığı ile verildiği ifade edilmiştir. Katılımcıların ortak olarak katılım gösterdikleri müdahale eğitiminin ise AFAD, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve UNICEF iş birliği neticesinde verildiği belirtilmiştir. Sosyal çalışmacıların görev yaptıkları şube/ birimler farklılık göstermekte olup büyük çoğunluğun Eğitim Şube Müdürlüğünde görev yaptığı, bu sırayı Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezi Şube Müdürlüğü (AADYM) ve Planlama ve Zarar Azaltma Şube Müdürlüğünün izlediği görülmektedir.

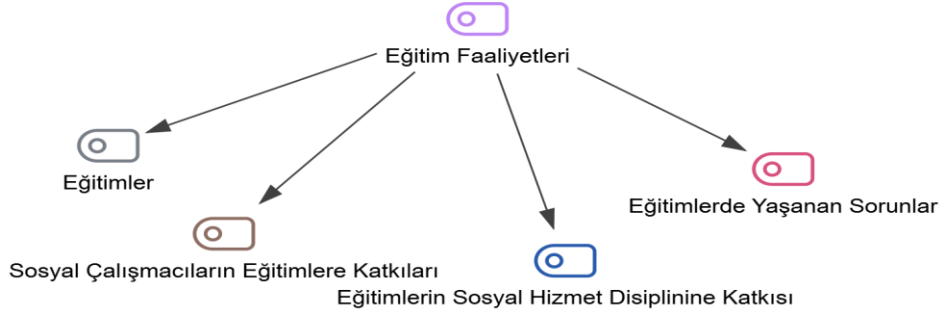
Kurumun teşkilat yapısına göre her bir ilde en fazla üç sosyal çalışmacı olması ve toplam sosyal çalışmacı sayısının az olması nedeniyle, katılımcıların gizliliğinin ihlal edilmesine yol açabilecek şekilde il, yaş, meslek yılı, görev alınan afetin adı, alınan eğitimlerin adı vb. gibi sosyo-demografik özelliklere tabloda yer verilmemiştir.

4.2. Afete Hazırlık Aşamasında Yürütülen Çalışmalar

Bu başlık altında eğitim faaliyetleri, incinebilir gruplara yönelik yapılan çalışmalar ve hazırlık aşamasında yapılan planlar temaları incelenecektir.

4.2.1. Eğitim Faaliyetleri

Bu başlık altında eğitimler, sosyal çalışmacıların eğitimlere katkıları, eğitimlerin sosyal hizmet disiplinine katkısı, eğitimlerde yaşanan sorunlar başlıkları ele alınacaktır.

Şekil 4. 1. Eğitim Faaliyetleri Alt Kodları

Katılımcıların 3'ü afete hazırlık aşamasında AFAD bünyesinde yürütülen faaliyetlerde daha çok eğitim faaliyetleriyle toplumu bilinçlendirme çalışmalarının yapıldığını, eğitimlerde sosyal hizmet ile bağlantılı olabilecek psikososyal destek, psikolojik ilkyardım ve çalışana destek gibi eğitimlerin de mevcut olduğunu, tatbikatlarda da görev aldıklarını fakat bu çalışmaları yeterli görmediklerini, eğitimlerin kısa tutulması nedeniyle yüzeysel kaldığını ifade etmişlerdir. Eğitim faaliyetleri kodu ile işlenmiş bazı katılımcıların aktarımları şu şekildedir:

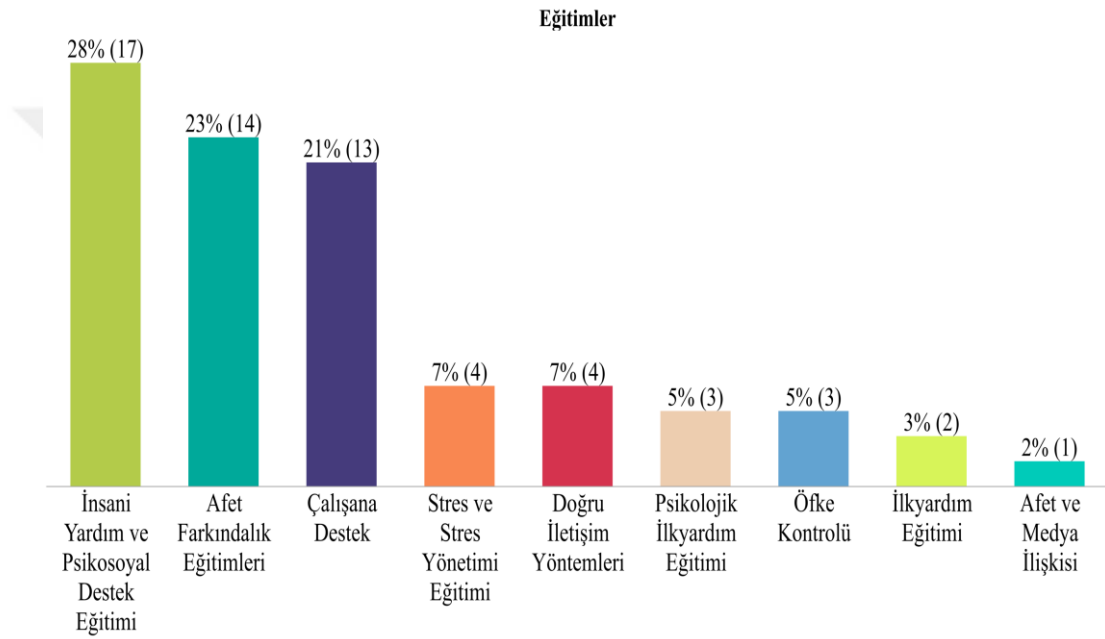
"Afete hazırlık aşamasında AFAD bünyesinde daha çok eğitim faaliyetleri yürütülüyor. Eğitim faaliyetleri yani sosyal hizmetle bağlantılı olabilecek bu eğitimlerde psikososyal destek, psikolojik ilkyardım, çalışana destek gibi eğitimler de var. Bunları işte Arama ve Kurtarma Teknisyenlerine ve gönüllülere veriyoruz." (K-5)

"Daha çok eğitim faaliyetleri yürütülüyor. Eğitimler biraz yüzeysel daha kısa tutulduğu için yeterli görmüyorum açıkçası. Onun dışında tatbikat konusunda görev alabiliyoruz. Yani tatbikatta biraz daha aktif oluyoruz." (K-7)

"Şöyle ki aslında sadece toplumu bilinçlendirme çalışması yapılıyor. Yeterli görmüyorum Farklı şeyler tabi ki yapılabilir ama AFAD'da sistem şu anda bizim müdürlük ya da diğerlerinde fark etmiyordur aynı şekilde ilerliyordur diye düşünüyorum." (K-14)

4.2.1.1. Eğitimler

Bu başlık altında sosyal çalışmacıların kurum bünyesinde verdikleri İnsani Yardım ve Psikososyal Destek Eğitimi, Afet Farkındalık Eğitimleri, Çalışana Destek, Doğru İletişim Yöntemleri, Stres ve Stres Yönetimi Eğitimi, Psikolojik İlk Yardım Eğitimi, Öfke Kontrolü, İlk Yardım Eğitimi ve Afet ve Medya ilişkisi eğitimleri ele alınmaktadır. Bu başlık altında yapılan kodlamalardan hareketle, Eğitimler Alt Kodlarının İstatistiği aşağıdadır:

Şekil 4. 2. Eğitimler Alt Kodlarının İstatistiği

Eğitimler alt kodların istatistiğine göre; sosyal çalışmacıların kurum bünyesinde en yüksek oranda (%28) İnsani Yardım ve Psikososyal Destek Eğitimi verdikleri, bu sıralamayı Afet Farkındalık Eğitimleri (%23), Çalışana Destek (%21) konularının izlediği görülmektedir. Bu eğitimler; AFAD gönüllülerine, AFAD’a akredite olacak kamu kurumları ve özel kurumlar ile sivil toplum kuruluşlarına, AFAD personeline ve talep eden diğer kamu kurumlarına ve özel sektördeki kuruluşlara verilmektedir.

İnsani Yardım ve Psikososyal Destek Eğitimi

Katılımcılardan 17’sinin yani hemen hemen hepsinin kurumlarında İnsani Yardım ve Psikososyal Destek Eğitimini verdikleri görülmüştür. AFAD gönüllülerine,

akreditasyon kapsamında AFAD’a akredite olacak sivil toplum kuruluşlarına, talep eden kurum ve kuruluşlara bu eğitimi verdiklerini, bu eğitimi verebilmek için eğitmen sertifikası gerektiğini, sertifikaya sahip başka meslek gruplarının da bu eğitimi verebildiğini ifade etmişlerdir. Katılımcıları bu konudaki bazı aktarımları aşağıda verilmektedir:

"Bunun yanında AFAD gönüllüsü eğitimlerimiz var. Bunların içinde psikososyal destek, insani yardım eğitimimiz var." (K-2)

"Psikososyal etkinliklere katılıyorum bu birim nezdinde daha çok. Yani afet sonrası etkinlikler ve afet öncesi hazırlıklarda psikososyal, insani yardım ve afet psikolojisi derslerine giriyorum." (K-6)

"Ben afet öncesi hazırlıkta daha çok ilkyardım, bölümüm gereği de insani yardım psikososyal destek eğitimleri vermekteyim AFAD gönüllerimize, STK'lara, akreditasyon kapsamında akredite olacak STK çalışanlarına afet farkındalık eğitimi, psikososyal insani yardım eğitimleri vermekteyim." (K-17)

İnsani Yardım ve Psikososyal Destek Eğitiminin uygulamalı ve oyunlarla verilen bir eğitim olduğunu, bu konuyla ilgili olmayan meslek gruplarının bu eğitimi vermelerini uygun bulmadıklarını, kurumda da zaman zaman başka meslek gruplarının da bu eğitimi vermek istemesinden dolayı tepki gördüklerini belirtmişlerdir.

"Psikososyal destek eğitimleri slayt üzerinden anlatılarak verilebilecek bir eğitimler olmadığı için eğitimlerin uygulamalı ya da oyunlar ile verilen bir eğitim kapasitesinde olduğu için herkesin verebileceği bir eğitim değildir bunlar. Ve bunun da eğitimini almış ilgili meslek elemanları tarafından verilmesi gerekir diye düşünüyorum." (K-10)

"Psikososyal destek eğitimi veriliyor. Psikososyal destek eğitimi de şöyle bir eğitim aslında bizim vermediğimiz diplomamızın olmasına rağmen eğitmen sertifikası olmadığı için verilmeyen bir eğitim. Ve kurumumuzda işte eğitim uzmanı ve veri hazırlama ve kontrol işletmeninin gidip aldığı ve verdiği bir eğitim ve bence çok yetersiz bir eğitim. Biz yardımcı eğitmen olarak son dönemde biz eğitim vermek istiyoruz diyoruz dediğimizde biz talep etmeden

bize sunulmayan bir eğitimlenlikti bu zaten ve sadece psikososyal destek eğitimiyle olmuyor bu işler." (K-11)

"PSD eğitiminde de tepkiler gösterildi kurum içerisinde. Sonuçta sosyal hizmet mezunuyuz. Bu eğitimi verebiliriz ama tepki gösterildi ve yine de bir şekilde gönüllü eğitimlerinde PSD eğitimi vermeye çalışıyorum diyelim." (K-12)

Afet Farkındalık Eğitimleri

Katılımcılardan 14'ünün yani büyük çoğunluğunun kurumlarında Afet Farkındalık Eğitimini verdikleri tespit edilmiştir. Katılımcılar afete hazırlık sürecinde yapılan eğitimlerde özellikle Afet Farkındalık Eğitimlerinin ön plana çıktığını, kendilerinin de farklı kurum ve kuruluşlara bu eğitimi verebildiklerini aşağıdaki ifadelerle belirtmişlerdir:

"Afet farkındalık eğitimleri, okul farkındalık, yangın farkındalık eğitimlerimiz var. Deprem anı ve tahliye uygulamaları bunlar genel ağırlıkta uyguladığımız, yaptığımız eğitimler." (K-2)

"AFAD gönüllülerimize, STK'lara, akreditasyon kapsamında akredite olacak STK çalışanlarına afet farkındalık eğitimi, psikososyal insani yardım eğitimleri vermekteyim." (K-17)

Katılımcılardan 2'si eğitim şube müdürlüğünde görev yapmadıklarından dolayı tüm afet farkındalık eğitimlerine katılamadıklarını, ancak özellikle özel gereksinim gerektiren gruplarda afet farkındalık eğitimlerini kurumlarında kendileri tarafından verildiğini, mesleki olarak bu durumun gözetildiğini ifade etmişlerdir. İki katılımcının aktarımlarına aşağıda yer verilmiştir:

"Yetiştirme yurtlarımıza veya sevgi evlerimize veya huzurevlerimize veya engelli bakım merkezlerimize giderek buralarda işte yine afet farkındalık eğitimleri yapıyoruz. İşte afetlerle alakalı ama afetlerle alakalı eğitimler yapıyoruz ama birebir sadece incinebilir gruplara özel eğitim ve prosedürümüz olmadı yok yani. Genel içerisinde onları da alıyoruz." (K-6)

"Genel anlamda eğitim şubede yer almadığımızdan dolayı afet farkındalık eğitimleri bizim tarafımızdan verilmiyor. Sadece özel gereksinim gerektiren gruplara yönelik onun afet öncesi hazırlık ve sosyal hizmet bağlantısı olarak

da özel gereksinimi olan bireylerin seviyelerine ve düzeylerine inebildiğimizden dolayı eğitimleri gerçekleştiriyoruz." (K-15)

K-6 kodlu katılımcı ise afet farkındalık eğitimlerini kendisinin verebildiğini, afet farkındalık eğitimleriyle insanların biyolojik, fizyolojik ya da yapısal olarak depreme hazırlanmalarının yanında Türkiye'nin afetlerin yoğun olarak yaşandığı bir ülke olması nedeniyle psikolojik olarak da hazırlanmaları gerektiğini aşağıdaki ifadesiyle vurgulamaktadır:

"Afet farkındalık eğitimlerine katılıyoruz. Afet farkındalık eğitimlerinde insanların illaki fizyolojik, biyolojik ya da yapısal olarak depreme hazırlanması değil de psikolojik olarak da çünkü ülkemizin bir afet ülkesi olduğu işte yine örnek veriyorum Karadeniz'de seller veya Akdeniz Bölgesi'nde orman yangınları, iç bölgelerde depremler, doğu bölgelerinde kar, kış, çığ tehlikelerine karşı hani psikolojik olarak buna hazırlamaya çalışıyoruz. Yani biz bir afet ülkesiyiz ve buna göre psikolojimizi hazırlayarak kendi tedbirlerimizi kendimiz almalıyız konusuyla ilgileniyoruz daha çok." (K-6)

Çalışana Destek

Eğitim faaliyetleri teması altında ön plana çıkan üçüncü başlık ise çalışana destek başlığı olmuştur. 6 katılımcı çalışana destek konusuna vurgu yapmıştır. K-4 kodlu katılımcı afetlerin can kayıpları meydana getirdiğini, bazen kayıpların dahi bulunamadığını, bu durumun afetzede yakını için çok yıpratıcı bir süreç olduğu gibi bölgeye giden personeli de çok etkilediğini, bu konuya çok önem verdiğini, personeli sonraki görevler için psikolojik olarak hazırlamaları gerektiğini, bu konuda kurumunda çalışmalar yürüttüğünü ifade etmiş ve katılımcının ifadeleri aşağıda belirtilmiştir.

"2015'te çığ vakamız olmuştu. mevkiinde. Onun dışında bölgesel heyelan, sel vakalarımız oldu yine. Çok sayıda kişi hayatını kaybetti. Kaybolan kişilerimiz oldu. Bulamadığımız kişiler oldu günlerce aylarca aranmasına rağmen. Bu vakalar hem çalışana destek açısından çok yıpratıcı hem aynı zamanda afetzede yakını için de çok yıpratıcı bir süreç. Bu süreç doğrultusunda çeşitli çalışmalarımız oldu. Özellikle çalışana destek konusunda ben daha çok önem veriyorum. Çünkü arkadaşlarımızı motive etmemiz lazım ki

alandan daha faal olabilsinler. Sonrasında da sonraki görevler için kendilerini hazırlamaları gerekiyor." (K-4)

"Uzun zamandan beri personel alımı olmadığı için yeni personel alındı ve sonrasında da Mart ayında maalesef yaşadığımız çok büyük bir afeti yaşadık. Öncesinde olabildiğince vakalara, İlimizde gerçekleşen vakalara trafik kazaları ya da arazide kaybolma vakalarına giden arkadaşlar bunlar. Çünkü olay sayımız bizim biraz yüksektir il bazında bakıldığında. Bölge bazında bakıldığında da keza öyle. Orada her olay sonrasında olaya gitmeden önce karşılaşırsanız ne yaparsınız? Tepkilerini ölçmeye çalıştım olabildiğince. Döndükten sonra kendini nasıl hissediyorsun, nasıl geçti süreç? Bunu aslında böyle çok didaktik bir şekilde değil de sohbet havasında kişiyi rahat ettirerek öğrenmeye çalıştım. Olası bir durum anında müdahaleye ihtiyaç olan ya da geliştirilmesi gereken bir durum olduğunda gerekli müdahaleleri yapmaya çalıştım." (K-4)

"Deprem sonrasında bütün arkadaşlarımla sahaya çıkan sahaya çıkmaya bile buradaki kendi İlimdeki afetzedelerle iletişim kuran onlarla çalışan bütün herkesle görüşme yaptım. Bu yaptığım görüşmeler ilk başta karşılaştığım tavırlar çok hoşgörülü yaklaşanlar da oldu, çok önyargılı olup direnenler oldu. Ve sonrasında genel olarak dönüşler şuydu: Akademik bir çalışma için miydi? Tez mi yazacaksınız? Çok güzel geçti düşündüğümü gibi değildi. Aslında insanlara yaptığımız şey yapmamız gereken şeyin bu olduğunu düşünüyorum. Bireysel görüşme." (K-4)

K-5 kodlu katılımcı ise afet bölgesine farklı işlerde görevlendirilse de bir yandan da çalışana destek de yaptığını, çalışana destek eğitimi çalışmalarını yürütürken sosyal çalışmacıların da bu durumdan etkilenebileceğini ve destek alması gerekebileceğini vurgulayarak sosyal hizmetin çok yönlülüğüne vurgu yapmıştır. Katılımcının ifadesi aşağıdadır:

"Orada çalışana destek de bir yandan sunuyorsunuz. Hem kendiniz mağdur pozisyonda oluyorsunuz ama hani bunu göz ardı edip başkalarına da yardım etme bu süreci yönetme durumunda bulabiliyorsunuz kendinizce. Sosyal hizmet çok yönlü" (K-5)

K-12 kodlu katılımcı hazırlık aşaması denildiğinde hep vatandaşlardan bahsedildiğini fakat kurum personelinin göz ardı edildiğini, kurum personelinin de kriz anına hazırlanması gerektiğini, sosyal çalışmacıların bu aşamada devreye girerek kurumda personele yönelik eğitimler verebileceğini aşağıdaki ifadeleriyle belirtmiştir.

"Ve aynı zamanda şöyle bir şey de var. Hazırlık aşaması diyoruz ama sadece mesela hep şeyden bahsettim afetzedelerden veya vatandaşlardan. Aslında kurum içerisinde personeli de bir kriz anına hazırlamamız gerektiğini düşünüyorum sosyal çalışmacı olarak. Çünkü sonuçta AFAD hep kriz anında ortaya çıkan orada bir atılım gösteren kurum ve orada tüm personelin stres ve kriz alanı yönetmesi gerekiyor. Burada bizler de devreye girebiliriz. Bu eğitimleri verebiliriz diye düşünüyorum. Vermemiz gerekiyor. (K-12)

K-15 ve K-16 kodlu katılımcılar ise Kahramanmaraş merkezli 6 Şubat depremlerinden sonra illerinde yürüttükleri çalışana destek kapsamındaki faaliyetleri şöyle özetlemektedir:

"Onun haricinde de arama kurtarma personelimize yönelik çalışana destek kapsamında ve özellikle 6 Şubat depreminden sonrasında yaşadıkları travmatik durumların önüne geçmek amacıyla faaliyetler yürütüyoruz." (K-15)
"Çalışana destek kapsamında da Üniversitesi'nde Psikoloji Bölüm Başkanı hanım ile birlikte özellikle arama kurtarma personelimize yönelik olarak anket çalışmalarımızı gerçekleştirdik. Çıkan sonuçlar neticesinde yaklaşık düşük bir yüzde olacak şekilde hemen hemen bütün arama kurtarma personelimize yönelik olarak EMDR (Göz Hareketleriyle Duyarsızlaştırma ve Yeniden İşleme) terapi çalışmaları başlattık. (K-15)

"Arama kurtarma personelinin iyilik hallerini artırmaya yönelik olarak çalışıyoruz ki Olası depremlerde onların ikincil travmatik stres bozukluklarının önüne geçebilmek veya var olan streslerini azaltabilmek amacıyla." (K-15)

"Üniversiteden hocalarla EMDR terapisi gerçekleştiriyoruz. Ya da hastaneden birer psikolog görevlendiriliyor her haftada bir sefer olacak şekilde." (K-16)

Doğru İletişim Yöntemleri

Katılımcılardan 4'ünün doğru iletişim yöntemleri konusundaki eğitime değindiği görülmüş olup katılımcıların çoğu sosyal çalışmacıların kurum içi ve kurum dışı iletişim becerilerine vurgu yapmıştır.

"Doğru iletişim yöntemleri konusunda da kurumumuz personeline eğitim vermiştik." (K-15)

K-15 kodlu katılımcı doğru iletişim yöntemleri konusunda kendi illerinde daha önceden hizmet içi eğitim verdiklerini belirtmiştir.

K-8 kodlu katılımcı ise sosyal çalışmacıların iletişim yönünden iyi olduğunu "Bizim insanlarla iletişimimiz daha güçlü olduğu için" şeklinde ifade ederken K-7 kodlu katılımcı ise tatbikatlarda diğer kurumlarla iletişim konusunda sosyal çalışmacıların iyi olduğunu "Tatbikatlar olduğunda yani en azından kurumlarla iletişim içerisinde olduğumuzda ya da yetkili kişilerle yani daha iyi bir aktarım olmuş oluyor bence." ifadesiyle vurgulamıştır.

Stres ve Stres Yönetimi Eğitimi

Katılımcılardan bazıları son zamanlarda bu eğitimlerin çoğunu AFAD'a akredite olacak arama ve kurtarma ekiplerine verdiklerini, kendilerinin de bu eğitimi hizmet içi eğitim olarak çok önceden aldıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca katılımcılardan ikisi (K-15 ve K-16) bu konuda bulundukları ildeki üniversiteden talepte bulunarak kurumlarındaki tüm personele yönelik stres ve stres yönetimi eğitimini aldıklarını belirtmişlerdir.

"Stresle baş etme konusuyla alakalı olarak Üniversitesi'nden fakülte'deki öğretim görevlisine yönelik bir talebimiz olmuştu. Kendisi bu alanda çalışmalar yürütüldüğünden dolayı. Kendisi sağ olsun ricamızı kırmadı. Kurumumuzda bizim teklifimiz ve onun kabulüyle birlikte bütün kurum personeline olacak şekilde "Stresle Baş Etme" Eğitimimiz gerçekleştirilmişti." (K-15)

Psikolojik İlk Yardım Eğitimi

Katılımcılardan 3'ü psikolojik ilkyardım eğitimi başlığını vurgulamıştır. Psikolojik ilkyardımın psikososyal destek hizmetleri kapsamında bir müdahale yöntemi olduğunu, bu eğitimin personel de dahil olmak üzere toplumun tüm kesimlerine verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. K-5, K-7, K-15 ve K-16 kodlu katılımcılar psikolojik ilkyardım eğitimini verdiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca K-15 kodlu katılımcı bulundukları ilde Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ile koordine halinde olduklarını ve bu eğitimi psikososyal destek hizmetlerinin ana çözüm ortağı olan Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ile gerçekleştirdiklerini eklemiştir. K-15 kodlu katılımcının ifadesi aşağıda belirtilmiştir:

"Yine psikososyal desteğin altında olacak şekilde psikolojik ilkyardım da Aile ve Sosyal Hizmetlerle birlikte gerçekleştiriyoruz." (K-15)

Öfke Kontrolü

Katılımcılardan K-4, K-10 ve K-17 kodlu katılımcılar öfke kontrolü konusunda eğitim verdiklerini ifade etmiştir. K-17 kodlu katılımcının öfke kontrolü konusunda eğitim verdiğine ilişkin ifadesi aşağıdadır:

"Öfke yönetimi eğitimlerini de vermekteyim." (K-17)

İlkyardım Eğitimi

K-17 kodlu katılımcı ilkyardım eğitmen eğitimini de aldığı için sosyal hizmet alanı dışında ilkyardım eğitimini de verebildiğini, bu eğitimi verebilmek için 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'na göre "Sağlık Hizmetleri Sınıfı"nda yer alma şartı gerektiğini ve sosyal çalışmacı kadrosunun da bu sınıfta yer aldığı için bu eğitimi verebildiğini ifade etmiştir. K-19 kodlu katılımcı da 2023 yılında bu eğitime katıldığını ve ilkyardım eğitimlerini verdiğini belirtmiştir.

Afet ve Medya İlişkisi

K-17 kodlu katılımcı afet ve medya ilişkisi konusunda "afet ve medya ilişkisi kapsamında eğitimler de veriyorum." ifadesiyle AFAD'a akredite olmak isteyen sivil toplum kuruluşlarına eğitim verdiğini belirtmiştir.

4.2.1.2. Sosyal Çalışmacıların Eğitimlere Olan Katkıları

Sosyal çalışmacıların eğitimlere olan katkılarını değerlendiren katılımcılar; sosyal çalışmacıların bakış açılarının daha farklı olduğunu, bireylerin ruhsal olarak nasıl etkilenebileceğini bildiklerini, sosyal çalışmacıların daha geniş çerçevede yaklaştıklarını, birçok faktörü ele alıp en iyi yöntemleri bulmaya çalıştıklarını, psikolojik, sosyal, fiziksel tüm ihtiyaçlar ve bunlar arasındaki etkileşimi daha iyi kavrayarak yani sorun çözme ve iyileştirme odaklı olduklarını, sosyal çalışmacının rolünün özellikle eğitimlerde daha etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların aktarımlarına aşağıda yer verilmiştir:

"Sosyal hizmet bakış açısıyla afet farkındalık eğitimini ya da psikososyal destek eğitimini anlatmak daha doğru ne yazık ki diğer meslek elemanları afette bireyin ruhsal açıdan nasıl etkileneceğini bilemiyorlar. Mesleki olarak bir bilgileri olmadığı için. Ama bir sosyal çalışmacı bu konuları anlatırken bunlara rahatlıkla değinebiliyor. Bu anlamda da bireyi rahatlıkla bir bireyi alabiliyoruz anlatırken." (K-2)

"Bence sosyal çalışmacıları iletişim daha kuvvetli kişiler olarak görüyorum. Nasıl konuşulması, nasıl davranılması gerektiğini, bir insana nasıl yaklaşılması gerektiğini daha iyi bildiği için eğitimlerde daha faydalı olabileceğini düşünüyorum sosyal çalışmacıların." (K-12)

"Sosyal hizmet uzmanları, sosyal çalışmacılar afet olgusuna bence çok daha geniş çerçevede yaklaşıyorlar. Birçok faktörü ele alıp en iyi yöntemleri bulmaya çalışıyorlar. Psikolojik, sosyal, fiziksel tüm ihtiyaçlar ve bunlar arasındaki etkileşimi daha iyi kavrayarak yani sorun çözme iyileştirme odaklı çalışıyorlar. Bu yüzden sosyal çalışmacının rolü burada daha etkili." (K-5)

"İşte oyunlarla, söyleşilerle, sohbetle biraz işin içine edebiyat katarak renklendirmeye çalışıyoruz." (K-6)

"Tabii ki sosyal çalışmacılar hani insana insan olduğu için değer veren bir meslek olduğundan dolayı eğitimlerde herkesin seviyesine inebiliyor. Herkesle iletişimi açık bir şekilde gerçekleştirebiliyor. Ondan dolayı eğitimlerde sosyal çalışmacıların öneminin büyük olduğunu düşünüyorum." (K-16)

"Şöyle güzel değerlendirebilirim; en azından mesela kendi alanımızla ilgili eğitim gruplarına doğru yaklaşımla yaklaşmamızı, eğitim esnasında hitap edebilmemizi, o seviyeye inebilmemizi hani bu tip avantajları var. Yani katkı sağladığımızı düşünüyorum tabii ki olumlu anlamda. Çok farklı bir bakış açımız var aslında buradaki diğer meslek gruplarından özellikle teknik gruptan. Çok farklı değerlendirip karşımızdaki grubu çok farklı görüp ona göre hizmet sunmaya çalışıyoruz, o da yaptığımız her işi aslında daha anlamlı kılıyor bence." (K-14)

"Ben buradaki sondalarda belirtilen eğitimlerin hepsine katılıyorum. Bunun dışında bir tek insani yardım eğitimini ekleyebiliriz. İnsani yardım eğitimini de ben veriyorum. Bununla alakalı katkılarımız şöyle kurum olarak AFAD'da zaten meslek elemanı olmamız tek sosyal çalışmacılar var, psikolog yok. O nedenle sosyal çalışmacıların bu eğitimleri veriyor olması çok kıymetli. Hem aldıkları eğitim hem de donanımları yönünden meslek elemanı vermesi kıymetli, avantajlı oluyor." (K-13)

K-13 kodlu katılımcı AFAD bünyesinde psikolojik ve sosyal anlamda meslek grubu olarak sadece sosyal çalışmacıların görev yaptığını, psikolojik danışman, sosyolog vb. meslek gruplarının bulunmadığını, çok az ilde psikolog bulunduğunu, bu nedenle bu alandaki eğitimlerin sosyal çalışmacılar tarafından verildiğini belirtmiştir.

K-4 kodlu katılımcı sosyal çalışmacıların verilen eğitimlerin bir parçası olduklarını, AFAD Başkanlık tarafından sosyal çalışmacıların kabul gördüklerini, bunun nedeninin Avrupa Birliği kriterlerinden de kaynaklı olabileceğini, artık kurumsal yapı içerisindeki konumları bakımından değiştirilemeyeceklerini fakat sosyal çalışmacıların eğitimlere olan katkılarını değerlendirme noktasında fayda düzeyinin de ölçülmesi gerektiğini, eğitimlerin etkilerine dair etki analizi ölçümlerinin yapılması gerektiğini aşağıdaki ifadeleriyle belirtmiştir:

"Sadece verilen eğitimlerin bir parçası olarak değerlendirebiliriz. Onun da fayda düzeyini de ölçmek lazım sonuçta. Biz eğitimi veriyoruz gidiyoruz ama. Bir süre sonra da bunların ölçümlerinin de bir şekilde yapılması lazım. Gerçekten biz fayda sağlıyor muyuz? Bunun da bir araştırılması, araştırma yapılması lazım aslında." (K-4)

"Yani eğitim faaliyetlerinin sonuçta bir parçası olduk bence artık. Yani Başkanlık bizi bir şekilde kabul etti. Yani psikososyal desteğin belki Avrupa Birliği kriterleri olabilir belki başka bir şey olabilir bilmiyorum ama bizi kabul ettiler ve biz o öğretmenlerden biriyiz ve bence artık değiştirilemeyiz. O yüzden de herkesin yani eğitim verdiğimiz kişilerin kendilerini fark edebilmeleri adına ve kendilerini gerçekleştirme yerleri olarak değerlendirdiğimizde bu fayda sağlıyor olabilir." (K-4)

K-11 kodlu katılımcı psikososyal destek eğitimlerini sosyal çalışmacılar olarak anlatmaya başladıklarında eğitim verilen AFAD gönüllülerinin aradaki farkı anladıklarını ve bunu dile getirdiklerini, afetin anlatıldığını fakat afetin etkilerini ve afetten etkilenen kişiye nasıl davranılacağı konusunda iletişim eğitimleri verilmediğini, bu nedenle gönüllülerin ve personelin bu konuda sıkıntı yaşayabildiklerini anlatmıştır. Katılımcının ifadesine aşağıda yer verilmiştir:

"En son psikososyal destek eğitimlerini biz sosyal çalışmacılar anlatmaya başladığımızda artık gönüllüler şunu demeye başladılar: iyileştirme süreci de güzelmış orada da çalışabilirmişiz. Afet farkındalık eğitimlerinde evet afeti anlatıyoruz ama afetin kişide bıraktığı izleri anlatmıyoruz ve o kişiye nasıl davranılır, iletişim eğitimleri kesinlikle vermiyoruz. Bizim gönüllülerimiz sahaya gittiğinde bu sefer iletişim konusunda sıkıntı yaşıyor, keza personelimiz de yaşıyor." (K-11)

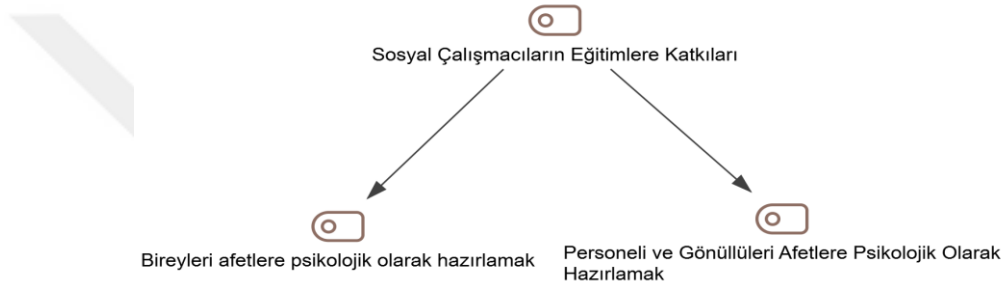
K-11 ve K-15 kodlu katılımcılar sadece eğitim vermediklerini, ihtiyaç duyulması durumunda kurum personeline yönelik ilgili diğer kurum ve kuruluşlardan da eğitim talep ettiklerini, öğretmen rolünün yanı sıra koordinasyon görevini de üstlendiklerini aşağıdaki ifadeleriyle ifade etmişlerdir:

"Adalet eğitim merkezi var. Bu adalet eğitim merkezinin öğretmenleri var psikologları var. Psikologlardan eğitimler talep ediyoruz. İletişim, psikolojik dayanıklılık, afetlerde travmalarla başa çıkma gibi kayıplarla başa çıkma gibi eğitimleri koordine ediyoruz." (K-11)

"Şu şekilde ilerliyor açıkçası süreç. Kurumumuzda genel anlamda hem birebir ilişkilerimizle hem de grubun dinamiğinden kendi gözlemlerimizle sorunun tespitini gerçekleştirdikten sonrasında kendi eğitim verebileceğimiz düzeyde

bir konu başlığını içeriyorsa eğer içeriğini kendimiz hazırlayıp o şekilde sunmaya gayret gösteriyoruz. Eğer kendimizin çok daha hâkim olmadığı bir alan olması durumunda da üniversiteden, Sağlık Bakanlığından, Aile ve Sosyal Hizmetlerden sorunun tespiti gerçekleştirdikten sonrasında koordinasyonunu gerçekleştiriyoruz. Sorunun tespiti ve koordinasyonun sağlanması aşamasında katkı sağladığımızı dūřünüyorum." (K-15)

Bu başlık altında bireyleri afetlere psikolojik olarak hazırlamak ve personel ve gönüllüleri afete hazırlamak adı altında iki alt kod oluşmuştur.

şekil 4. 3. Sosyal alışmacıların Eğitime Katkıları Alt Kodları

Bireyleri afetlere hazırlamak alt kodunda katılımcılardan biri afet psikolojisi alanını vurgulamakta, ayrıca afet ülkesi olduğumuzu bu nedenle bireylerin afet durumlarına psikolojik olarak hazırlanmaları gerektiğini belirtmektedir. Katılımcıların bu alt kod ile ilgili ifadeleri aşağıdadır:

"Yani biz bir afet ülkesiyiz ve buna göre psikolojimizi hazırlayarak kendi tedbirlerimizi kendimiz almalıyız konusıyla ilgileniyoruz daha çok." (K-6)

"Paylaşım yapmıyoruz veya afeti biz sadece afet anı olarak anlatıyoruz kurum olarak. Afet sonrası iyileştirme sürecini hiç anlatmıyoruz. Afet anında şunu şunu yapalım. Gönüllülere de aynısını yapıyoruz. Afet anında enkaza gidelim. Sonrası iyileştirmeyi üstün körü anlatıyoruz. Daha sonra da hadi iyileştirme sürecinde gelin diyoruz. Ve olmuyor bu süreç. Herkes deprem anında çalışmak istiyor. Çünkü o süreç net bir şekilde anlatılmıyor kimseye ve Nasıl bir süreç olduğu, psikolojik olarak insanları nasıl yıprattığı da anlatılmıyor çok fazla." (K-11)

Personeli ve gönüllüleri afetlere psikolojik olarak hazırlamak alt kodunda ise K-2 kodlu katılımcı bu konuda yürütülen çalışmaların yetersiz olduğunu, eğitimlerde sadece afet anından bahsedildiğini, iyileştirme sürecinin üstünkörü anlatıldığını, afet sürecinin nasıl bir süreç olduğunu ve insanları nasıl etkilediği konularının yeterince anlatılmadığını aşağıdaki ifadeleriyle belirtmiştir:

"Tam olarak yeterli olduğunu düşünmüyorum. Eğitim şube olarak afet farkındalık eğitimleri gerçekleştiriyoruz. Kamu kuruluşları, özel fabrikadaki eğitimlerimiz olsun. Ama afette çalışacak olan personelin yeterince geliştirilmediğini düşünüyorum. Bir afete hazır psikolojik sağlamlık noktasında tam olarak geliştirilmediğini düşünüyorum." (K-2)

K-11, K-12 ve K-16 kodlu katılımcıların personelin afetlere psikolojik olarak hazırlanmasına yönelik de çalışmalar yürüttüğü aşağıdaki ifadelerinden anlaşılmaktadır:

"Biz hizmet içi eğitimleri planlarken genelde iletişim, psikolojik dayanıklılık gibi eğitimler olsun diye direten ve onları hizmet içi eğitime katmaya çalışan bir grubuz aslında. Çünkü bize soruyorlar. Ne eğitimi verelim hizmet içi diye. Biz de diyoruz ki bu personele teknik eğitim zaten veriliyor. Ama sonra deprem bölgesine gidiyorlar, geliyorlar. Büyük bir psikolojik buhran yaşıyorlar. Ve bu sebeple biz daha çok hizmet içi eğitimlerle personele destek olmaya çalışıyoruz. Yani verilmesini sağlıyoruz." (K-11)

"Aslında kurum içerisinde personeli de bir kriz anına hazırlamamız gerektiğini düşünüyorum sosyal çalışmacı olarak. Çünkü sonuçta AFAD hep kriz anında ortaya çıkan orada bir atılım gösteren kurum ve orada tüm personelin stres ve kriz alanı yönetmesi gerekiyor." (K-12)

"Afet öncesi hazırlık aşamasında arama kurtarma personelinin psikolojik iyi oluşlarıyla ilgilendiğimiz için onları afetlere daha hazır hale getirmeye çalışıyoruz." (K-16)

4.2.1.3. Eğitimlerin Sosyal Hizmet Disiplinine Katkısı

Katılımcılardan K-7 eğitimlerde sosyal hizmeti ve mesleğini tanıtabildiğini, eğitimlerin bu açıdan çok fayda sağladığını, AFAD'da sosyal çalışmacıların sayıca az

olduklarını, eğitimin ise sosyal hizmeti tanıtmada büyük rol oynadığını ifade etmektedir. Katılımcının ifadesi aşağıda aktarılmıştır:

"Bence biz daha çok bence eğitimlerde kendimizi şu an için tanıtıyoruz. Çünkü alanda AFAD'da zaten çok kalabalık bir grup değiliz. Daha yeni yeni kalabalıklaştık. O yüzden daha çok eğitimlerde sadece kendimizi tanıtıyoruz. Yani yaptığımız işi tanıtıyoruz." (K-7)

K-17 kodlu katılımcı ise daha önce alanıyla ilgili fazla faaliyette bulunmadığını fakat aldığı eğitmen eğitimi sayesinde afet öncesi hazırlık aşamasında yürütülen eğitim faaliyetlerinde aktif rol aldığını aşağıdaki cümleleriyle ifade etmiştir:

"Daha önce alanımla ilgili fazla faaliyette bulunmadım. Çünkü müdürlük farklı görevler verdiği için ama şu anda gerek kaldığım birim gerekse aldığım eğitmenlik eğitimleriyle alanda vatandaşlarımıza, kamu kurumu çalışanlarımıza, STK'larda gerçek kişilere alanımla ilgili psikolojik ilkyardımdan tutun psikososyal insani yardıma kadar afet öncesi bu hazırlık eğitimlerini vermekteyim." (K-17)

4.2.1.4. Eğitimlerde Yaşanan Sorunlar

Katılımcılardan K-3 kodlu katılımcı AFAD bünyesinde herkesin her eğitimi sertifika alarak verebildiğini, unvan ayrımının olmadığını, kendisinin bu konuyu eleştirdiğini, herkesin her eğitimi verememesi gerektiğini aşağıdaki ifadeleriyle belirtmiştir:

"AFAD bünyesinde herkes her eğitimi verebilir. Bunda unvan yok. Bu birazcık bence eleştirdiğim en büyük noktadır. İnsani yardım psikososyal destek eğitimini kurumdaki her personel her unvandaki kişinin verme durumu olmaması gerekiyor bence." (K-3)

Buna göre eğitimleri veren personel bakımından bir uzmanlaşma sisteminin oluşturulmasının önemine dikkat çekilmektedir. Öte yandan katılımcılar eğitimlerin yüzeysel kaldığını düşündükleri için yeterli görmediklerini, toplumun her kesimine aynı eğitimin verildiğini, bireylerin veya grupların özel gereksinimlerine göre bir anlatımın yapılmadığını ifade etmişlerdir. Buna göre farklı hedef kitlelere aynı

eğitimin verilmemesi ve hedef kitlenin de farklı gruplara ayrılması gerektiği görüşü hakimdir. Katılımcılardan üçünün bu tema hakkındaki ifadeleri aşağıda aktarılmıştır:

"Çünkü dediğim gibi kafada otomatik şekillenmiş bir şey var. A, "A" olarak anlatılıyor. Hiçbir şekilde karşı tarafın özellikleri, gereksinimleri değerlendirilip ona göre bir anlatım olmuyor." (K-3)

"Eğitimler biraz yüzeysel daha kısa tutulduğu için yeterli görmüyorum açıkçası." (K-7)

"Yeterli görmüyorum. Çünkü afete hazırlık öncesinde zaten kurumumuzda daha çok afet öncesi değil de afet sonrasında alınabilecek, yapılabilecek şeyler üzerine odaklandığını hissediyorum. Çünkü öncesinde yeterli eğitim olsun afet öncesi insanları bilinçlendirme hakkında hem sosyal hizmete dayalı veya farklı alanlara dayalı yeterli bir eğitim olduğunu düşünmüyorum. Yeterli görmüyorum o yüzden. Bir de bunun arttırılması gerektiğini düşünüyorum." (K-9)

4.2.2. İncinebilir Gruplara Yönelik Yapılan Çalışmalar

Katılımcılar incinebilir gruplara yönelik olarak afetlere hazırlık aşamasında afet farkındalık eğitimlerinin ve tatbikatların düzenlendiğini, sosyal hizmet kuruluşlarına, okullara eğitim vermek amacıyla gittiklerini, incinebilir gruplara yönelik eğitimleri sosyal çalışmacılar olarak kendilerinin gerçekleştirdiklerini, fakat bu gruplara yönelik hazırlanmış özel bir eğitim modülünün olmadığını, bireysel çabalarıyla ve mesleğin getirisi olarak grupların özelliklerine göre eğitim vermeye çalıştıklarını şöyle ifade etmişlerdir:

"Açıkçası ben bununla ilgili sadece bunca süredir AFAD'dayım bir doküman görmüştüm. Dokümanın dışında bir şey görmedim. Bir de afet bölgesinde incinebilir gruplara yönelik ilk başta konteynere yerleştirmelerde hani onlara öncelik verilmesine yönelik çalışma yaptığımızı biliyorum. Onun dışında da AFAD'da buna yönelik herhangi bir şey olduğunu görmedim." (K-4)

"İncinebilir gruplara daha çok planlarda yer veriliyor ve eğitimlerde bahsediliyor. Yine de yeterli olduğunu düşünmüyorum. Çünkü ne kadar

bahsetsek de bu konuyla birebir olarak teması olmamış kişiler için bu yani çok basit bir mevzu gibi kalıyor biraz. Yeteri kadar içselleştirildiğini düşünmüyorum. Yüzeysel kalıyor maalesef." (K-7)

"Toplumsal incinebilir kesimleri engellilerin olduğu, kurumlarda kalan engellilerin olduğu kurumlarda çalışan kişilere yönelik ya da işte huzurevinde yatalak hastalara hizmet verenlere yönelik ayrıntılı eğitimler yok maalesef. Ya da yapılan tatbikatlar mesela deprem olduğunda ne yapılacak, o yatalak hastaya bakan kişi nasıl bir tedbir alması gerekir ya da tahliye aşamasında neler yapılması gerekir buna yönelik verilmesi gereken eğitimlerin olması gerekiyor ve tatbikatların da eklenmesi gerekiyor." (K-10)

"Sadece özel gereksinim gerektiren gruplara yönelik onun afet öncesi hazırlık ve sosyal hizmet bağlantısı olarak da özel gereksinimi olan bireylerin seviyelerine ve düzeylerine inebildiğimizden dolayı eğitimleri gerçekleştiriyoruz." (K-15)

"Aslında dezavantajları gruplarla yönettiğimiz özel bir çalışma yok. Bu konuda eksik olduğumuzu söyleyebilirim. Yalnız yine onlara özel onların pedagojik seviyesine inerek yeni afet farkındalık eğitimleri verebiliyoruz." (K-18)

K-16 kodlu katılımcı incinebilir grupların destekçisi olan kişilerle beraber yani aileleriyle beraber eğitim almaları gerektiğini, bu nedenle bu çalışmaları yeterli görmediğini ifade ederek incinebilir grupların ailesi ve yakınlarının da düzenlenen eğitim ve tatbikatlara dahil edilmesinin önemine şöyle vurgu yapmıştır:

"İncinebilir gruplarda afete hazırlık çalışmalarında biz görev alıyoruz zaten. Örneğin okul tatbikatlarında özel eğitim sınıfı varsa onlara biz eğitimleri veriyoruz. Çünkü onlarla birebir çalışıp iletişimi onlara özel kurmak gerekiyor. Bu çalışmalar yeterli mi dersek pek yeterli olduğuna katılmıyorum. Çünkü incinebilir grupların destekçisi olan kişilerle beraber mesela bu kişiler ailesi olabilir onlarla beraber de eğitim almaları gerektiğini düşünüyorum. Kurum bakımındaki kişiler var. Herkese ulaşılması gerekiyor diye düşünüyorum bu konuda." (K-16)

K-19 kodlu katılımcı incinebilir gruplara özel durumlarına uygun bir şekilde eğitim vermeye çalıştıklarını fakat bu alanın özel bir alan olduğunu ve bu konuda ayrı

bir eğitim almaları gerektiğini, özellikle özel engel gruplarına yönelik eğitimlerde yetersiz kaldığını, eğitici eğitimi konusunda eksiklik olduğunu şöyle ifade etmiştir:

"Sadece hazirol.gov.tr adresinde engellilere yönelik videoların olduğunu biliyorum ama bizi de bu konuda eğitmediler. Eğitilmek açıkçası isterim. Eğitim talepleri olduğunda illerde bununla ilgili sıkıntı yaşıyabiliyoruz. Örneğin; işitme engelliler, görme engelliler vb özel engel grupları için bizim de ekstra bir donanımımız olabilir. İllerde rehabilitasyon merkezlerine gittiğimizde yani orada onların seviyelerine inerek kendi imkanlarımızla tabi bu seviyeye inmekte basitleştirerek onlara aktarmaya çalışıyoruz. Bence biraz yetersiz." (K-19)

K-13 kodlu katılımcı incinebilir gruplara yönelik yapılan çalışmaları yeterli görmediğini, incinebilir gruplara yönelik afet farkındalık içerikleri hazırlansa da bu çalışmaların il müdürlükleri düzeyine inmediğini, uygulanabilir bir modülü geliştirilebileceğini, sadece eğitimlerle sınırlı kaldığını, ayrıca afet sırasında arama kurtarma çalışmaları sırasında arama kurtarma personeline yönelik incinebilir gruplarla ilgili eğitim içeriklerinin olması gerektiğini vurgulamıştır. Katılımcının ifadesi aşağıda aktarılmıştır:

"Yeterli olduğunu düşünmüyorum. Başkanlığımızın her ne kadar dezavantajlı bireylere yönelik afet farkındalık içerikleri hazırlasalar da il müdürlükleri düzeyine çok fazla inmiyor. Ancak talep olursa biz ekstra gidiyoruz. Bu illerde de uygulanabilir klasik bir şablona oturtulursa daha yeterli olacağını düşünüyorum. Bir de sadece eğitim anlamında var. Mesela bu incinebilir grupların afet sırasında mesela arama kurtarma çalışmaları diyelim ki arama kurtarma çalışmaları yapılırken arama kurtarmacıların bu dezavantajlı incinebilir gruplara yönelik özel olarak hazırladıkları bir model yok arama kurtarma modeli." (K-13)

K-15 ve K-16 kodlu katılımcılar, incinebilir gruplara yönelik afet farkındalık eğitimi ve tatbikat düzenlendiğini, ancak eğitimlerde anlatılanların eğitimi alanlar tarafından uygulamaya geçirilip geçirilmediği konusunda geri bildirim alınmadığını, bu nedenle eğitim ve tatbikatları yeterli görmediklerini şöyle ifade etmişlerdir:

"Kendi kurumumuz bazında değerlendirdiğimde az önce de ifade ettiğim gibi afet farkındalık eğitimi gerçekleştiriyoruz sadece engelli, yaşlı, çocuk grupları için. Fakat bunların hani daha çok böyle herkesin bir yere toplanıp yarım saat, kırkbeş dakikalık bir eğitimden sonrasında tekrardan geri rutine ve belki olursa tatbikat da gerçekleştikten sonrasında tekrardan geri dönüş sağlanıyor. Bunun da çok etkili olduğunu düşünmüyorum açıkçası. Afet farkındalık eğitimleri dışında herhangi bir faaliyet bulunmuyor." (K-15)

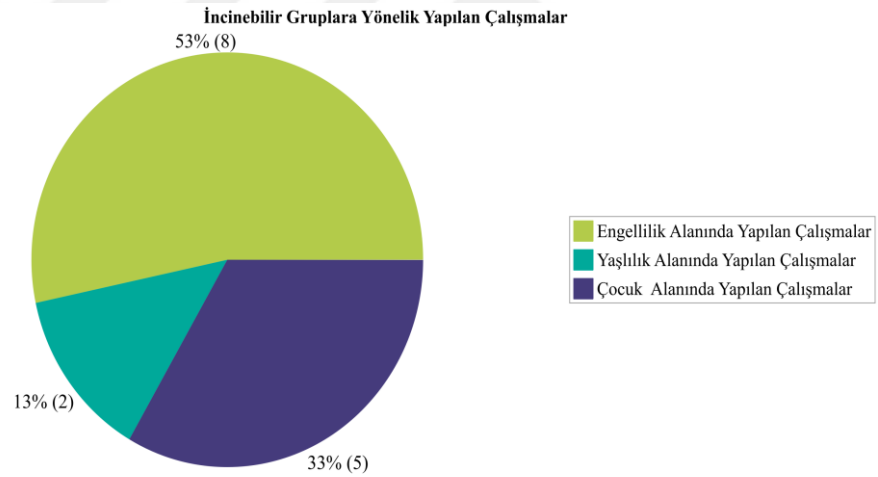
"Ve Aile Bakanlığı'na bağlı kuruluşlarında da incinebilir gruplar dediğimiz kişilere afet farkındalık eğitimleri ve tatbikatlar düzenliyoruz. Hazırlığa bunlar sayılabilir. Hazırlıkları yeterli görüyorum ama şöyle bir şey var. Evinde bu anlatılanları uygulamaya geçiren kaç kişi oluyor? Mesela farkındalık eğitiminde anlatılan tehlike avını kaç kişi evinde uyguluyor ya da acil durumlarda haber sağlayıcı iletişim bilgilerini kaç kişi ailesiyle belirleyip bunları uyguluyor? Bu konuda endişelerim var." (K-16)

Katılımcıların ifadelerinden hareketle, AFAD içerisinde de incinebilir gruplara yönelik çalışmaların, projelerin de mevcut olduğu, bu konuda sosyal çalışmacıların kendi inisiyatifleri ve AFAD'ın desteği ile bazı projelerin üretildiği, hali hazırda bazı projelerin halen kullanıldığı fakat yetersiz kaldığı, üniversite vb. kurumlarla ortak projelerin desteklenmesi ve arttırılması gerektiği, kurumlar arası iş birliği konusunda eksik kalındığı görülmüştür. Bu görüş, katılımcıların aşağıdaki ifadeleri ile desteklenmektedir:

"AFAD bünyesinde incinebilir gruplara ilişkin afet öncesi mesela bazı projeler üretilebiliyor. Bazı eğitim materyalleri üzerinde çalışılıyor. Ama tabii bu tek başına yeterli değil. Bunun dışında akademiyle beraber belki bir proje yürütebilir yürütülebilir. Ve incinebilir gruplarla ilgili arama kurtarma faaliyetlerine katılan daha sonraki mesela iyileştirme çalışmaları sırasında çalışan personellere bazı eğitimler verilebilir. AFAD bünyesinde çok yok açıkçası. Incinebilir gruplarla ilgili çok fazla proje üreten ya da bu projelere katılan. AFAD dışında tabii var. Diğer kamu kurumlarında çalışıp AFAD'la beraber proje yürütenler de var." (K-5)

"Mesela daha önceki yıllarda ben bir çalışma yapmıştım. Sosyal Hizmetler müdürlüğüyle irtibata geçip bütün yatılı ve yatısız kuruluşlarda farkındalık eğitimi düzenledik. Bunun içinde Kadın sığınma evleri de vardı, çocuk yuvaları da vardı. Tamamına aslında böyle güzel bir çalışma yapılmıştı. Bu hani hazırlık aşamasında değerlendirilebilir ama sonraki yıllarda böyle şeyler ancak talep olursa ya da işte Başkanlıktan bir yazı gelirse ancak o şekilde olabildi." (K-14)

İncinebilir gruplara yönelik afete hazırlık sürecinde yapılan çalışmalar engellilik alanında yürütülen afete hazırlık çalışmaları, yaşlılık alanında yürütülen afete hazırlık çalışmaları ve çocuk alanında yürütülen afete hazırlık çalışmaları olarak üç başlık halinde incelenmiştir. Katılımcıların ifadelerinden yapılan kodlamalar doğrultusunda, yapılan çalışmalar incinebilir gruplara yönelik yapılan çalışmalar alt kod istatistiğine aşağıda yer verilmiştir:

Şekil 4. 4. İncinebilir Gruplara Yönelik Yapılan Çalışmalar Alt Kod İstatistiği

İncinebilir gruplara yönelik yapılan çalışmalar alt kod istatistiğinden hareketle, katılımcıların engellilik alanında yürütülen çalışmalar 8 kez (%53 oranında) kodlanmış, çocuk alanında yürütülen çalışmalar 5 kez (%33 oranında) kodlanmış, yaşlılık alanında yürütülen çalışmalar 2 kez (%2 oranında) kodlanarak en az kodlanan başlık olmuştur.

4.2.2.1. Engellilik Alanında Yapılan Çalışmalar

Katılımcılardan K-2 kodlu katılımcı kurumunda görme engelli ve işitme engelli bireyler için özel kaynaklarının olduğunu fakat tam olarak bu kaynakların yeterli

olmadığını düşündüğünü belirtmiştir. Katılımcının aşağıdaki ifadesinden hareketle engellilerin kuruma nasıl ulaşacağı yani erişilebilirlik, tanıtım ve bilgilendirme konusunda eksiklikler olduğu görülmektedir:

"Bunun dışında da engelliler için şunu söyleyebilirim: Kurumumuzda görme engelli duyma engelliler için özel kaynaklarımız var. Tabi bize ulaşabilirlerse o kaynaklardan hizmet alabilirler. Yeterli olduğunu ama tam olarak düşünmüyorum." (K-2)

Katılımcılardan K-4 kodlu katılımcı AFAD bünyesinde birçok sosyal çalışmacı arkadaşının engellilik alanında Avrupa Birliği projeleri yürüttüğünü, bu çalışmaların arkadaşlarının kendi çabalarının ürünleri olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca K-5 kodlu katılımcı da bulundukları ildeki üniversitede bu alanda birçok faaliyetin yürütüldüğünü, AFAD bünyesinde bu vb. çalışmaları çok görmediğini belirtmiştir. Katılımcının ifadeleri aşağıda aktarılmıştır:

"Ülke genelinde baktığımızda AFAD ve engellilik üzerine çok güzel projeler yapan arkadaşlarımız oldu. Ama hani bunlar Avrupa Birliği projeleri oldu. Ve bunlar kişisel çabaların ürünü açıkçası." (K-4)

"Mesela buradaki Üniversitesinde geçen onlar kendi bünyelerinde bir proje üretmişler incinebilir gruplarla ilgili. Otizm spektrum bozukluğuyla ilgili. Bu engel grubuna ait incinebilir kişilerin arama kurtarma sırasında bunlarla nasıl iletişime geçilebilir, nasıl sağlıklı bir şekilde onların işte enkaz içerisinden çıkartımı sağlanabilir? Çünkü onların iletişim durumları çok zor oluyor. Bunun üzerine bir çalışma yapmışlardı. AFAD bünyesinde bu ve benzeri çalışmaları pek göremiyoruz." (K-5)

Katılımcılar bu alanda yürütülen çalışmalarda asıl görevin Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığında olduğunu, Bakanlığın AFAD ile iş birliği halinde olması gerektiğini ve birlikte çalışmalar yürütmesi gerektiğini, iki kurum bazında birtakım çalışmaların yürütüldüğünü fakat bu çalışmaların engellilere yönelik özel bir hizmet anlayışının planlanması bakımından yetersiz kaldığını düşünmektedir. Bu görüşü destekleyen katılımcı ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

"Açıkçası burada düzgün doğru konuşmak gerekirse saha deneyiminden de yola çıkarak engelli, yaşlıların çok da gözetildiğini ben düşünmüyorum ya. Çünkü sahada çadırda olsun konteynerde ayarlama olsun AFAD ile sosyal hizmet arasında o şeyi ben göremedim Koordinasyonu ben göremedim. Herkes kendi alemindeydi. Yani normalde öncelik işte grup olarak bizim gözetmemiz gerekirken ailenin buna ön ayak olması gerekirken ne aile bunu yaptı. Kâğıt üzerine vardır ama uygulamada yok. Ben öyle düşünüyorum. Engelli lavabosu, engelli banyosu kolay kolay ben hiçbir şekilde görmedim. Nedir? Son dakika bir krizle beraber geliyor onlar yani. Düşünülerek gelinen bir şey değil. Ben çünkü kaç tane çadırkent konteyner kentin kurulum aşamasını gördüm, denk de geldim. Hiçbir şekilde engellilere yönelik bir planlama ve programlama işi duymadım." (K-3)

"Biz engellilere yönelik herhangi bir faaliyet yürütmüyoruz. Yani ben şu ana kadar görmedim. Ben de kendim engellyim aslında. Herhangi bir faaliyetimiz olmadı. Ama ortak faaliyetlerde daha çok bunu yapıyoruz." (K-6)

"Faaliyetlerimiz var şöyle ki kendi görev yaptığım il konusunda aslında şöyle açıklama yapabilirim. Beraber çalıştığım sosyal çalışmacı arkadaşlarla yılın farkındalık günlerinde örneğin engelliler gününde olsun otizm gününde engelliler okulunda veya otizm özel eğitim okullarında yaptığımız afet farkındalık eğitimleri var hem onları neşelendirmek kapsamında afetin, AFAD'ın neler olduğunu onlara ve afetlerin nasıl bir kavram olduğunu onlara anlatmaya çalışıyoruz. Ama yeterli olduğunu düşünmüyorum tabi ki." (K-9)

"Onun dışında engelli, yaşlı bu gruplara yok yani. Yeterli olduğunu düşünmüyorum. Bu kurum adına konuşuyorum yok ama dışarıda da bilmiyorum. Sadece yeterli değil." (K-12)

"Engelli vatandaşlarımıza, kardeşlerimize dönük il müdürlüklerimizin yeterli çalışma yapmadığı kanısındayım. Gerek gittiğim eğitimlerde, 81 ilde, AFAD Başkanlığının düzenlediği katıldığım eğitimlerde konuştuğum arkadaşlar gerekse birebir çalıştığım, görüştüğüm arkadaşlara dönük bu konuda sorduğumda buna yönelik fazla çalışmanın yapılmadığını gördüm. Biraz sahayla da ilgili mesela ben AFAD'da çalışıyorum. AFAD'da bizim

bakım merkezi olarak ilde bir bakım merkezimiz var. Onlara yönelik afet farkındalık eğitimi verdim. Bu kapsamda o engellilere yönelik afet öncesinde bilinmesi gerekenler ve afet sırasında nasıl hareket etmeleri gerekiyor, tahliye ve doğru davranış şekli kapsamında nasıl hareket etmeleri gerekiyor gibi konularda bazı çalışmalarımız oldu ama iş yoğunluğundan ve personel eksikliğimizden dolayı diğer engelli birimlerimizin kaldığı ilçelerdeki vatandaşlarımıza herhangi bir çalışma yapamadım. AFAD'ın da yaptığı Başkanlığın da yürüttüğü bu konuda çalışmaların yetersiz olduğunu düşünüyorum." (K-17)

4.2.2.2. Çocuk Alanında Yapılan Çalışmalar

Katılımcılar çocuklara yönelik hizmetler konusunda Millî Eğitim Bakanlığı ile çalıştıklarını, eğitim faaliyetlerini okullar aracılığıyla yürüttüklerini, bu sayede çocuklara değinmelerinin kolay olduğunu, belirli periyotlarla bir araya gelerek eğitim ve tatbikat düzenlediklerini ifade etmişlerdir. Bazı katılımcıların bu başlık hakkındaki ifadeleri aşağıda aktarılmıştır:

"Çocuklarla başlamak istiyorum. İlimde Milli Eğitim Bakanlığı ile birlikte çalışıyoruz. Yılda genelde belirli programlarımız oluyor ya da bir etkinlik yapacağımızda MEB ilk aklımıza gelen kurum oluyor. Belirli periyotlarla bir araya geliyoruz. Okullarda hem okul farkındalık eğitimleri gerçekleştiriyoruz hem de aktivitelerde genelde MEB ile beraber çalışıyoruz. Bu noktada çocuklara değinmemiz kolay oluyor." (K-2)

"Çocuklara yönelik eğitimleri gerçekleştiriyoruz. Yeterli bulmuyorum açıkçası. Geliştirilebilir." (K-8)

"Çocuklar için ilkokul bünyesinde ilkokul, okul öncesi döneminden itibaren çocukları kurumumuzda ağırlayıp onlara deprem farkındalık eğitimi olsun, diğer ilinde çalışan bir personel olarak heyelan, sel gibi eğitimlerin hem kurumumuzun bünyesinde bulunan bu sel simülasyonu ile beraber onlara farkındalık kazandırma eğitimleri yaptığımızı düşünüyorum." (K-9)

"Çocuklara yönelik okul afet farkındalık eğitimi veriyorduk. Ve çocuklara işte hikâye kitabı, boyama kitabı tarzında faaliyetlerimizi oluyor." (K-12)

Katılımcılardan K-14 kodlu katılımcı daha önce çocuklara yönelik proje yazdığını, fakat şu an iş yoğunluğundan dolayı bu tarz projeleri yazmasının mümkün olmadığını, bu alanda yürütülen faaliyetleri yeterli görmediğini, talep doğrultusunda hareket edildiği için bu alanda herkese ulaşamadığını aşağıdaki ifadeleriyle belirtmiştir:

"Çocuklara yönelik proje yazdığımız zamanlar oldu. Ama şu an için bu tip şeyler çok yapılmıyor. Yani yeterli görmüyorum çünkü tamamına ulaşamıyoruz. Dediğim gibi sadece talep doğrultusunda bazı kişilere ulaşabiliyoruz." (K-14)

4.2.2.3. Yaşlılık Alanında Yapılan Çalışmalar

Katılımcılardan K-9 ve K-12 kodlu katılımcılar AFAD bünyesinde sosyal hizmet kuruluşlarına verilen eğitimler haricinde bu alana yönelik başka bir çalışmanın bulunmadığını, kendi illeri özelinde konuştuklarını, eğer başka varsa da kendilerinin bilgilerinin olmadığını, çalışmaları yeterli görmediklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

"Yaşlılar olarak bir faaliyetimiz şu ana kadar biz bir faaliyette bulunmadık" (K-9)

"Onun dışında engelli, yaşlı bu gruplara yok yani. Yeterli olduğunu düşünmüyorum. Bu kurum adına konuşuyorum yok ama dışarıda da bilmiyorum. Sadece yeterli değil." (K-12)

Sadece 2 katılımcının yaşlılık alanı özelinde görüşlerine yer verdiği, diğer katılımcıların daha çok engellilik ve çocuk alanında görüşlerini belirttiği, yaşlılık alanında yapılan çalışmalar ile ilgili görüşlerini ifade etmedikleri görülmüştür.

4.2.3. Hazırlık Aşamasında Yapılan Planlar

Katılımcıların afete hazırlık sürecinde yapılan planlardan bahsederken Türkiye Afet Müdahale Planı'na daha çok vurgu yaptığı görülmüştür. Ayrıca katılımcılardan K-5 kodlu kişi İl Risk Azaltma Planından da bahsetmiş olup bu planın daha çok mühendislik alanına girdiği tespit edilmiştir.

"Şöyle söyleyebilirim. Bizim bazı planlarımız oluyor. Afet müdahale planı gibi. Risk azaltma planları gibi planlarımız var. Mesela bu planlarda özellikle

Türkiye Afet Müdahale Planında mesela sosyal hizmetin böyle daha etkin daha görünür olması gerektiğini düşünüyorum." (K-5)

4.2.3.1. Türkiye Afet Müdahale Planı

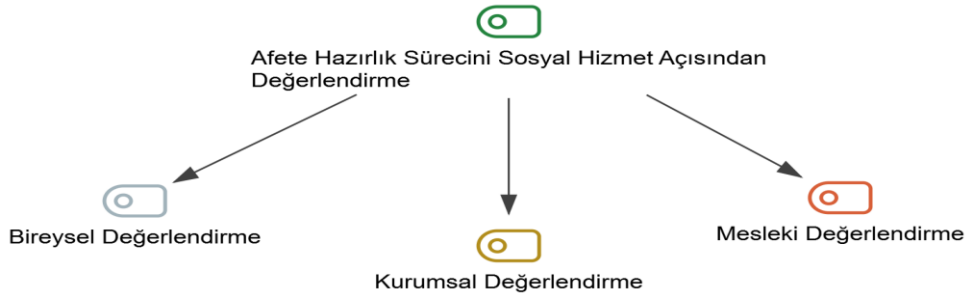
Katılımcılar Türkiye Afet Müdahale Planında afet gruplarının olduğunu, her grubun afet öncesi, sırası ve sonrasında yapması gereken iş ve işlemlerin yer aldığını, AFAD'ın koordinasyon görevini üstlendiğini, bu planların yapılıp yapılmadığı, güncellenip güncellenmediği konusundaki takibin Vali adına AFAD tarafından yapıldığını, planda psikososyal destek hizmetlerini içeren psikososyal destek afet grubunun bulunduğunu, bu grubun ana çözüm ortağının Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olduğunu, kendilerinin bu alandaki çalışmaları bu Bakanlığın koordinasyonunda gerçekleştirdiklerini, Bakanlıkların illerde temsilcileri olan Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ile iletişim halinde olduklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda aktarılmıştır:

"Aslında şöyle bir şey il düzeyinde yerelde toplanılıyor TAMP kapsamında." (K-3)

"Afet psikososyal destek çalışma grubu var mesela. Bu grubun tabii ana çözüm ortağı Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü biz de AFAD olarak çatı kuruluşuz ve koordinatör kuruluşuz. Bu planların işte yapılıp yapılmadığı, güncellenip güncellenmediği vali adına biz tarafından takip ediliyor. Evet güzel bir plan. Aslında sosyal hizmete uygun ve yeterli düzeyde bir plan." (K-13)

4.3. Afete Hazırlık Sürecinin Sosyal Hizmet Açısından Değerlendirilmesi

Afete hazırlık sürecini sosyal hizmet açısından değerlendirme teması üç başlık halinde incelenmiştir. Bu temanın alt başlıkları bireysel değerlendirme, kurumsal değerlendirme ve mesleki değerlendirme şeklinde olup aşağıda bu başlıklara yer verilmiştir:

Şekil 4. 5. Afete Hazırlık Sürecini Sosyal Hizmet Açısından Değerlendirme Alt Kodları

4.3.1. Bireysel Değerlendirme

Bu başlık altında bireysel çabalar ve kişisel beceriler olmak üzere iki alt kod ön plana çıkmıştır. Bireysel çabalar alt kodunda katılımcılar sosyal hizmetin AFAD'da varlığını devam ettirmesinin sosyal çalışanların kişisel çabalarının ürünü olduğunu, yıllardır bu mücadeleyi sürdürdüklerini, bazı dönemler başarılı olduklarını, kapsayıcı bir disiplinden gereken önemin verilmediğini belirtmişlerdir. Katılımcıların bu ifadeleri aşağıda verilmiştir:

"Orada da aslında bir yerden sonra kurumda sosyal hizmet mesleğinin var olmasının sebebi arkadaşlarımızın bütün sosyal hizmet personelinin, sosyal çalışanların kendi kişisel çabalarının ürünüdür bence. Ben İlimdeki varlığımı kendi gayretime borçluyum. Başka işlerde yaptığım başarılar ve o başarıların sonucunda kendi mesleğimi var edebilmem." (K-4)

"Bize çok bariz alanla alakalı olmayan işler veriliyor. Bunların kabul edilmemesi ve alanla ilgili çalışmalar elinden geldiğince kişinin kendi alanına yönelmesiyle alakalı çalışması olduğunu düşünüyorum. Yani kendi yerimizi kendimiz edineceğiz babında düşünüyorum." (K-6)

"Çok disiplinlerle iletişimde olan ve kapsayıcı olan bir disiplinden şeyde yeterli düzeyde bir durum söz konusu değil AFAD bünyesinde. Her bir alımda ispat etmeye çalışıyoruz bireysel çapta." (K-13)

K-6 kodlu katılımcı ise kişinin kendisini geliştirmesi gerektiğini, eğitimcilerin doğru eğitim vermesi sayesinde bu eğitimlerin faydalı olabileceğini belirterek kişisel becerilere ve eğitici eğitimine aşağıdaki ifadeleriyle vurgu yapmıştır:

"Aslında o kişinin kendisini geliştirmesiyle alakalı olduğunu düşünüyorum. Yani ben mesela dün akademisyenlere eğitim verdim psikososyal ve insani yardım. İşte oyunlarla, söyleşilerle, sohbetle biraz işin içine edebiyat katarak renklendirmeye çalışıyoruz. Bence dün aldığım geri dönüşler ben eğitimlerimden geri dönüş alırım. Olumlu geri dönüşler alıyorum. Aslında faydalı yararlı oluyor. Yetkin kişiler anlatırsa ya da işin içine işte bu grup oyunları dediğimiz oyunlar katılarak veya kişinin kendi hayat öğretilerinden bir şeyler eklenerek anlatılarak yapılırsa etkili oluyor. Güzel dönüşler de alıyoruz." (K-6)

4.3.2. Kurumsal Değerlendirme

Bu tema kurumlar arası değerlendirme ve kurum içi değerlendirme başlıkları altında incelenecektir. Kurumsal değerlendirme kodu 28 kez kodlanarak en çok kodlanan başlıklardan biri olmuştur. Bu başlıklara ilişkin ayrıntılı bilgiler aşağıda verilmiştir:

4.3.2.1. Kurumlar Arası Değerlendirme

Katılımcılar Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının AFAD'da görev yapan sosyal çalışmacıların varlığını unuttuğunu, TAMP kapsamında birlikte görev yapıldığı için afet olmadan önce sürece dahil edilmelerinin entegre olmalarının gerektiğini, kurumlar arası koordinasyon eksikliğinin olduğunu, en temel noktanın bu olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların bu görüşü destekleyen ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

"Aslında şöyle bir şey il düzeyinde yerelde toplanılıyor TAMP kapsamında. Aile ve Sosyal Hizmetler bunu yapıyor. Ama genellikle AFAD'ı bünyesinde çağırdığı olmuyor. Hiç çağırdıklarını görmedim. Hatta Aile ve Sosyal Hizmetler depremde sonra bir kongre falan da yaptılar. Kongredeki paydaş sosyal çalışmacının olduğu diğer kurumlardan çağırmışlar ama AFAD'tan kimseyi bizi çağırmadılar. Bir yazı falan gelmedi. Biz daha çok destek çözüm noktasında olduğumuz için çok fazla mesela sosyal hizmet alanında etkin bir faaliyet bence yapmıyoruz. Yeterli değil." (K-3)

"Bence bu noktada Aile ve Sosyal Hizmetler ve diğer psikososyal destek noktasında destek çözüm ortaklarıyla beraber bir araya gelinmesinin belirli

bir şeye bağlanması gerekiyor artık rutine bağlanması gerekiyor. Yani nedir? Psikososyal destek noktasında ana çözüm ortağı Aile ve Sosyal Hizmetlerdir. Onun yanında Milli Eğitim, biz, diğer kurumlar destek çözüm ortağıysak birbirimize afet olmadan öncesinde bir kere bir entegre olmamız, toplu bir şekilde hareket etmeyi bilmemiz gerekiyor. Bu noktada bence en temeli bu. En tepedeki olanı. Çünkü biz koordinasyonu sağlayamıyoruz. Ortamı daha çok krize sürüklüyoruz." (K-3)

K-3 kodlu katılımcı illerde Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü tarafından psikososyal destek hizmeti ile ilgili yapılan toplantıların belirli periyotlarla yapılması gerektiği, ayrıca bu toplantılara AFAD bünyesinde çalışan sosyal çalışmacıların da dahil edilerek afete hazırlık sürecinde kurumlar arası koordinasyonun bu sağlanabileceği konusuna vurgu yapmıştır. TAMP kapsamında psikososyal destek alanında destek çözüm ortakları olan Diyanet İşleri Başkanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Üniversiteler, Türk Kızılay, STK'lar ve özel sektör gibi paydaşlarla yapılan toplantıların yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılar paydaşlarla yapılan toplantıların bir afet anında müdahaleyi hızlandıracağını, kurumlar arası iş birliği ve koordinasyonu arttıracığını düşünmektedirler.

"TAMP'a göre de Paydaş kurum bu işi yürüttüğü için AFAD'ın bünyesindeki sosyal çalışmacılar bence biraz daha geri planda kalıyorlar. TAMP'a göre Afetler yönetildiği için Aile ve Sosyal Hizmetlerdeki işte psikolog, sosyal çalışmacılar tarafından psikososyal destek veriliyor. O yüzden bence bizi daha çok afet öncesi de afet sonrası da tam anlamında meslek anlamında kullanabildiklerini düşünmüyorum." (K-19)

K-19 kodlu katılımcı her ilde AFAD bünyesinde sosyal çalışmacının bulunduğunu, kurumsal kapasitenin olduğunu fakat koordinasyon eksikliği nedeniyle AFAD'da görev yapan sosyal çalışmacıların atıl kaldığını, Aile ve Sosyal Hizmetlerin var olan kapasiteyi verimli kullanamadığını yukarıdaki ifadesinde belirtmiştir.

4.3.2.2. Kurum İçi Değerlendirme

Kurumsal içi değerlendirme başlığı altında katılımcıların kurumda yaşadıkları genel sorunlara değindikleri, 28 kez kodlanarak en çok kodlanan başlıklardan biri olduğu görülmektedir. Meslek yıllarına bakıldığında bu sorunların yıllardır devam ettiği kanısına ulaşılmıştır. Katılımcılar bir meslek tanımlarının olmadığını, kurum içerisinde farklı farklı işler verildiğini, sosyal çalışmacıların farklı birimlerde çalıştığını, bir standartlaşmanın olmadığını, idarecilerin inisiyatifine bırakıldığını, bu nedenle kurumda sorun yaşayabildiklerini ifade etmişlerdir.

"İl müdürlerinin çünkü illerde yapacağımız şeylerin çoğuna il müdürleri karar veriyor. Eğer o kişinin bakışı ılıman bir açıdan bakıyorsa evet istediğimiz eğitimleri düzenleyebiliyoruz personelle. Ama sosyal hizmete gereksiz gibi önemini anlamayan bir bakış açısıyla bakıyorsa o zaman ne yazık ki birçok şeyi yapamıyoruz. Bu noktada ya başkanlık bir adım atacak ya da il müdürlerinin ortaklaşa bir kararı olması gerektiğini düşünüyorum." (K-2)

"Bizim AFAD'da sosyal hizmet uzmanlarına çok farklı görevler veriliyor. Alanla alakalı olmayan görevler veriliyor. Kendi alanımızla alakalı işte iş ve işlemleri yapabilirsek kendimizi burada gösterebilirsek geri dönüşlerimiz olumlu olursa çok daha iyi olacağı kanaatindeyim." (K-6)

"Personel yetersizliği durumunda biz kendi alanımız dışına daha çok kayıyoruz. Öyle olunca da bir eksik kalmış oluyor sosyal hizmet açısından bir eksiklik olmuş oluyor." (K-7)

K-4 kodlu katılımcı AFAD bünyesinde mesleki standartlaşma ve görev tanımı sorunun bulunduğunu, bu durumun sosyal çalışmacının çalışacağı birim ve görevlerinin belirlenerek Türkiye genelinde standartlaşması gerektiğine şöyle vurgu yapmıştır:

"Bence çalışma şartlarımızın AFAD bünyesinde bakıldığında bizim görevlerimiz ne, bizden ne bekleniliyor? İşte bir standartlaşmanın olması lazım aslında. Hangi birimde çalışmalıyız? Ve o birimdeki görevlerimiz ne olmalı? Bunların bir tek tip olması lazım aslında kurumun genel en büyük problemi bu. Sadece bizim mesleğimizin de değil." (K-4)

Afetin sosyal boyutuyla ilgili her konuyu sosyal çalışmacıların üstlendiği, AFAD'da bu alandaki tek meslek grubu oldukları, bu durumun afetin sosyal boyutlarının çok yönlü olması ve sosyal çalışmacıların AFAD bünyesinde sayıca az olması nedeniyle sorun oluşturabileceği, "sosyal" kelimesi geçen her konuya dahil edildikleri ancak diğer açıdan mesleğini icra edebilme noktasında avantaj sağlayabileceği dşnlmektedir. K-12 kodlu katılımcı bu konudaki düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

"Bir mühendis ne yapar diye sorduğun o zaman bu kurumda herkes bir şeyler söyleyebiliyor ama bir sosyal çalışmacı dediğin zaman yok yani. İçinde sosyal geçen her yerdeyiz." (K-12)

Bazı katılımcılar sosyal çalışmacıların sadece eğitim boyutunda kaldığını ifade ederken bir katılımcı kurumda eğitim dahi veremediğini belirtmiştir.

"Eğitimlere de katılamıyorum buna yönelik olarak. Tamamen AFAD'ın kendi planlama işleriyle falan uğraşıyorum." (K-1)

"zellikle eğitim aşamasında bu çalışmalar yeterli değil. Çünkü zaten işte eğitimler peş peşe oluyor. Birkaç eğitimci ile gidiyoruz. Sırayla anlatıyoruz falan. Daha çok uygulama üzerine şeyler anlatılıyor arama kurtarmacılarımız tarafından ya da eğitimcilerimiz tarafından." (K-7)

"Ben 100 gün sahada kalmış bir sosyal çalışmacı olarak ama ben o eğitimi veremiyorum. Başka bir kurumdaki veya psikolog ya da sosyal çalışmacı çağırıyoruz." (K-6)

Eğitimde sertifikasyon ve standardizasyon eksikliğinin olduğu K-12 kodlu katılımcı aşağıdaki ifadesinden anlaşılmaktadır:

"Eğitim şubede ise aktif bir şekilde eğitim veremiyorum çünkü sertifikam yok. Hani en azından temel afet farkındalık eğitimi sertifikam yok. PSD eğitiminde de tepkiler gösterildi kurum içerisinde. Sonuçta sosyal hizmet mezunuyuz. Bu eğitimi verebiliriz ama tepki gösterildi ve yine de bir şekilde gönüllü eğitimlerinde PSD eğitimi vermeye çalışıyorum diyelim." (K-12)

K-14 kodlu katılımcı ise insani yardım ve psikososyal destek eğitimci eğitimine katılmadığı için AFAD'a akredite olacak ekiplere verilen eğitimleri veremediğini ifade ederek eğitici eğitiminin önemine vurgu yapmıştır. Katılımcıların bu konudaki ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

"İşin psikososyal destek kısmını normalde verebiliyor olmam gerekirken insani yardım eğitimci eğitimine katılmadığım için verilmiyor. Ya da işte arama kurtarma ekiplerine verilen bir dizi stresle başa çıkma ya da psikolojik ilkyardım gibi birçok eğitimden oluşan bir dizi eğitim var. Tematik eğitimler mesela onu da haliyle bana vermiyorlar. Yani aslında öyle bir sıkıntı var. Aslında birçok eğitime verme becerimiz eğitimimiz müsaade ediyorken bazı bazı şeylerin önüne takılıyoruz maalesef idarecilerin." (K-14)

K-4 kodlu katılımcı ise kurum içi değerlendirme temasının alt kodu olan süpervizyon ihtiyacına dikkat çekmiş ve bu konuda eksik kaldığını, mesleğe başladığı ilk yıllarda çok zorlandığını şu ifadeleriyle anlatmıştır:

"Ben şimdi bir meslekte çalıştığım kurumda yılımı bitirdim. yılıma doğru gidiyorum. Yani ilk yıl okuldan mezun olmuşum işe başlamışım. Zaten böyle ne yapacağımı bilmiyorum. Süpervizör arayışındayım. Ama teknik bir kurum içerisindeyim. Kime ne danışacağımı bilmiyorum. Bir şeyler yapmaya çalışıyorum ama kendi kendime yuvarlanıyormuş gibi hissediyorum. Çalışacağım şey yok. Danışanım yok. Ama hepsi personel, arkadaş. Ee sahaya da gidemiyorum. Hani böyle bir garip bir girdaba döndü iş. Süreç içerisinde kurumun başka işlerini yaptığını fark ettim bütün personelin. Ben de ister istemez bir parçası haline geldim." (K-4)

Şubelerin/ Birimlerin Meslek ile Bağlantısı

Bu başlık altında katılımcılar görev yaptıkları şube ile sosyal hizmet disiplini arasındaki bağlantıyı açıklamışlardır. Katılımcılar müdahale kısmında da görev aldıklarını fakat büyük çoğunlukta afete hazırlık sürecinde aktif oldukları ifade etmişlerdir. Katılımcıların bu konudaki ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

"Eğitim şubede görev yapıyorum. Afet öncesi toplumun bilinçlenmesi ve afetler konusundaki bilgi düzeyinin artması açısından sosyal hizmet bakış açısıyla

önemli olduğunu düşünüyorum. Bireylerin bilgi seviyesini bu konuda arttırmak, daha bilinçli bir toplum yaratmak sosyal hizmetle bağlantılı olduğu bir nokta olarak düşünüyorum." (K-2)

"AADYM'de görev yaptım. Zaten burada başladık. Bize daha çok müdahale üzerine olduğu için yani hazırlık çalışmalarında daha çok görev alıyoruz. Eğitimlerde vs. yani onun dışında müdahale olarak pek bir çalışma olmuyor. Aile ve sosyal hizmetlerle bağlantılı olarak çalışıldığında müdahalede aktif görev alıyoruz." (K-7)

"AFAD'a girdiğim günden bu yana eğitim şubede görev yaptım ... yıl boyunca. Yani sosyal hizmetlerle bağlantısı nedir diye bakacak olursak aslında toplumda farkındalık yaratma, toplum bilinçlendirme çalışmaları ya da sosyal hizmetlerin kapsamı içerisine girebilecek konularda projeler tamamı bu şubeden yapılıyor. Öyle bir bağlantı söyleyebilirim." (K-14)

"Şu an görev yaptığımız şubedeki birimin sosyal hizmet bağlantısıyla olan açıklamasını gerçekleştirmem gerekirse genel anlamda AFAD'ın hani sosyal çalışanlar üzerinden bel kemiği olan unsurun sosyal çalışanlar olduğunu düşünmüyorum. Arama kurtarma personeli üzerinden yürüdüğünden dolayı bizim sunduğumuz hizmetler genelde arama kurtarma personeline yönelik olmuş oluyor. Onun haricinde de genel anlamda da uygun olacağı düşünüldüğünden dolayı kreşlere veya sosyal hizmet birimine bağlı olan kuruluşlarda afet farkındalık eğitimlerinde olası ihtiyaç olması durumunda veya özel gereksinim gerektiren gruplar olması durumunda oralara eğitime gidiyoruz ve tatbikatları gerçekleştiriyoruz." (K-15)

4.3.3. Mesleki Değerlendirme

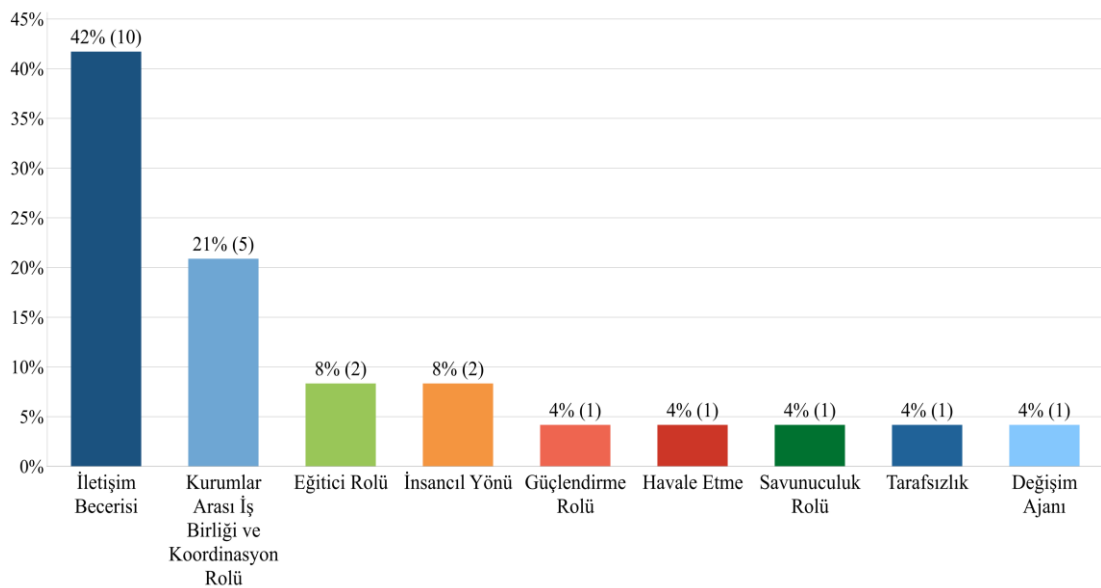
Bu tema altında mesleki özellikler ve mesleki sorunlar olmak üzere iki başlık incelenecektir. Bu başlık hakkında ayrıntılı bilgilere aşağıda yer verilmiştir. Katılımcılar K-2 kodlu katılımcı sosyal çalışanların mesleki olarak insan ilişkileri açısından ön plana çıktıklarına, AFAD'da hazırlık aşamasında insan ilişkileri açısından düşünebilen meslek gruplarının olmasının önemine vurgu yapmıştır:

"Bu hazırlık aşamasında da yani en basit şekilde anlatacak olursak örneğin engellilerin ailelerine yakın yerlerde kalmak istiyorlar. Mesela bununla ilgili hazırlık aşamasında ne yapılabilir? Bunu ne yazık ki diğer personel düşünemeyebiliyor. O yüzden sosyal çalışmacının olması ve hazırlık aşamasında bu çerçeveden düşünebilen birilerinin olması afet sürecinin daha sağlıklı yönetilebileceğini düşünüyorum." (K-2)

Afete hazırlık sürecinde sosyal hizmet disiplininin rolü genelci yaklaşım perspektifinden ele alınmıştır. Katılımcıların özellikle afete hazırlık sürecinde sosyal hizmet disiplininin rolünü tanımlarken genelci yaklaşım içerisinde yer alan mesleki rollerine vurgu yaptıkları görülmüştür. Buradan hareketle; çalışmanın amacına ulaştığı ve elde edilen bulguların çalışma ile örtüştüğü yargısına ulaşılmıştır.

4.3.3.1. Mesleki Özellikler

Bu tema altında sosyal çalışmacıların AFAD bünyesinde mesleki olarak 9 özelliğine vurgu yapılmıştır. İletişim becerisi adlı kod en çok kodlanan kod (%42) olmuştur. Kurumlar arası iş birliği ve koordinasyon rolü adlı kod %21 oranında kodlanmış ve bu sırayı ikinci olarak takip etmiştir. İnsancıl yönü ve eğitici rolü adlı kodlar da aynı oranda (%8) kodlanarak üçüncü sıradadır. Havale etme, güçlendirme rolü, savunuculuk rolü ve tarafsızlık adlı kodlar da aynı oranda (%4) kodlanmıştır. Değişim ajanı kodu (%4) ise en az kodlanarak son sırada yer almıştır.

Şekil 4. 6. Mesleki Özellikler Alt Kod İstatistiği

Değişim Ajanı

K-2 kodlu katılımcı sosyal çalışmacıları toplumda bir şeyleri değiştirmek için faaliyete geçen, toplum farkındalığı oluşturmak adına değişikliklerde rol üstlenen kişiler olarak tanımlamış ve AFAD bünyesinde bu özelliğini aşağıdaki ifadesiyle vurgulamıştır.

"Sosyal hizmet uzmanını aynı zamanda değişim ajanı olarak da nitelendirebiliriz. Değişim ajanı da bir şeyleri değiştirmek için faaliyete geçen, verilen planlarda aktif olarak görev alan ve toplum farkındalığı oluşturmak adına değişikliklerde rol üstlenen kişiler olarak söyleyebiliriz bu konuda."
(K-18)

Eğitici Rolü

Bu başlık altında katılımcılardan K-11 ve K-12 kodlu katılımcılar sosyal çalışmacıların AFAD bünyesinde eğitici rollerinin ön plana çıkması gerektiğini aşağıdaki ifadeleriyle vurgulamaktadır.

"Sosyal hizmet açısından aslında eğitici rolü olduğunu düşünüyorum. Daha çok içine gidebilsek eğitici rolünün daha yüksek olduğunu düşünüyorum."
(K-11)

"Eğitim şubede aslında eğitim olarak bir eğitmen eğitici rolü olarak evet sosyal hizmetle ilişkisi var." (K-12)

Güçlendirme Rolü

Bu başlık altında K-19 kodlu katılımcıyla yapılan görüşmeden hareketle, sosyal çalışmacıların güçlendirme yaklaşımında hareketle insanların güçlü yönlerini ön plana çıkarabileceğini, bu yönünün afete hazırlık, müdahale ve iyileştirme süreçlerine faydalı olacağı çıkarımı yapılmıştır.

Havale Etme

Sosyal çalışmacıların başka kurum ve kuruluşlarla iş birliği içerisinde havale sistemini gerçekleştirdikleri, afet öncesi, sırası ve sonrasında AFAD'ın hizmet alanı dışında olan konuları ilgili kurum ve kuruluşlara ilettikleri, görev paylaşımının olduğu, havale sisteminin sadece hazırlık süreci ile sınırlı kalmadığı, afet yönetiminin tüm

aşamalarında kullanıldığı kanısına K-6 kodlu katılımcının aşağıda verilen ifadesinden ulaşılmıştır.

"Ya da havale sistemini değerlendiriyoruz. Bence bunu farkında olmadan yapıyoruz. Biz bunu kabul etmişiz bence özümsemişiz diye düşünüyorum."
(K-6)

Kurumlar Arası İş Birliği ve Koordinasyon Rolü

Katılımcılardan K-3, K-4 ve K-5 kodlu katılımcılar sosyal çalışmacıların bağlantı kurucu rolüne dikkat çekmiş, bağlantı kurucu rolünü kullanarak çalışmalarında kurumlar arası işbirliği ve koordinasyona katkı sağladıklarını, bu rolü üstlenerek iyileştirici çalışmalara öncülük edebildiklerini, bu mesleki rolün bireysel olarak benimsediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların aktarımları aşağıda verilmiştir:

"Bence asıl olması gereken kıymetimiz değerimiz bilindiği vakitte bu noktada ben sosyal çalışmacının en çok savunuculuk ve o aradaki köprü olma görevini üstlenmesini çok değerli ve kıymetli buluyorum. Neden şimdi şöyle bir noktaya geliyoruz ki sahada da gördüğümüz kadarıyla mesela orada AFAD bünyesinde AFAD'cı olarak gittiğimiz zaman karşı tarafı görüp karşı tarafın sorunlarını, problemlerini anlayıp AFAD bünyesinde bunu belirli bir yere getirebiliyoruz bence biz. Ve buna yönelik güzel, iyileştirici çalışmalara ön ayak oluyoruz. Bizim bakış açımız çok farklı yani. Yani bir sosyal çalışmacının bakış açısının olması gerekiyor." (K-3)

"O yüzden de bağlantı kurucu olup İl Sağlık Müdürlüğünü devreye sokup psikologlardan randevu alma durumları söz konusu oldu." (K-4)

"Sosyal hizmet açısından kurumlarda illerde baktığımızda bence en büyük bizim artık bence bireysel olarak da işlemiş olan bağlantı kuruculuğumuz bence. Her noktada bir şekilde sorunları çözmeye odaklı yaklaşıyoruz." (K-4)

"Şu an afetzedelerle "Evim yuvam olsun." ve diğer afetzedelerin ziyaretlerine bakıyoruz. İhtiyaçlarını tespit edip diğer kurumlara iletiyoruz. Aslında bağlantı kurucu olarak çalışıyoruz." (K-11)

Savunuculuk Rolü

Katılımcılardan K-3 kodlu katılımcı sosyal çalışmacıların savunuculuk rollerinin de bulunduğunu, bu rolün çok önemli olduğunu aşağıdaki sözleriyle belirtmiştir:

"Bence asıl olması gereken kıymetimiz değerimiz bilindiği vakitte bu noktada ben sosyal çalışmacının en çok savunuculuk ve o aradaki köprü olma görevini üstlenmesini çok değerli ve kıymetli buluyorum." (K-3)

Tarafsızlık

Katılımcılardan K-18 kodlu katılımcı sosyal hizmet mesleğinin etik ilkelerinden biri olan tarafsızlık yönünü ön plana çıkararak bireylerin dezavantajlı konumdan daha da dezavantajlı konuma gelmemeleri için bu özelliğin önemli bir yere sahip olduğunu, sosyal hizmet disiplinine uygun olarak insanlar arasında hiçbir ayırım gözetmeksizin yargılamadan hizmet sunulmasının, hiçbir ayrımcılık yapılmamasının afete hazırlık sürecine ve bu süreçte sosyal adaletin sağlanmasına da fayda sağlayacağını düşünmektedir.

"Sosyal hizmet hiç kimsenin mağdur olmaması için veya dezavantajlı konumdan daha dezavantajlı duruma düşmemesi için çalışmalar yaparak ve insanlar arasında hiçbir ayırım gözetmeden çalışan bir meslek olduğu için afete hazırlıkta çok önemli bir konuma sahip. Çünkü sosyal hizmet bireyi yargılamaz. Çözüm odaklı yaklaşır. Hazırlık çalışmalarında gerek arama kurtarma personeline gerek incinebilir gruplara sosyal hizmet ile afetlere daha hazırlıklı olabileceklerini düşünüyorum." (K-18)

İletişim Becerisi

Katılımcılardan K-8, K-9 ve K-12 kodlu katılımcılar sosyal çalışmacıların insanlarla ilişkileri ve iletişim konusunda iyi becerilere sahip olduklarını, eğitimlerde sosyal çalışmacı kimliğiyle iletişim açısından daha iyi katkı sağlayabileceklerini, farkındalık uyandırma noktasında daha dikkat çekebileceklerini, sosyal çalışmacıları daha anlaşılır, iletişime açık, iletişimi daha kuvvetli insanlar olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların aktarımları şöyledir:

"Sosyal alışmacılar en basiti insanlarla nasıl konuşması gerektiğini iletişim yani öncelikle iletişimi kurmayı iyi becerilere sahip kişiler oldukları için karşısındaki kişilere hem eğitimci hem de sosyal çalışmacı olarak daha iyi anlatabileceklerini ve karşısındakilerin de daha iyi farkındalık uyandırabileceklerini düşünüyorum." (K-9)

"Bizim insanlarla iletişimimiz daha güçlü olduğu için kurumlara özellikle okullara gidip eğitim verdiğimiz zaman bence afet farkındalığını çocuklarda da bilinçlendiriyoruz diyebilirim." (K-8)

"Daha anlaşılır insanlar olarak görüyorum. İletişime açık, iletişimi daha kuvvetli. Bu şekilde. Daha rahat bağ kurabiliyoruz insanlarla." (K-12)

K-12 ve K-15 kodlu katılımcılar iletişimin olumlu katkılarını sadece hazırlık aşamasında değil afet yönetimi sürecinin her aşamasında etkili olduğunu, insanlardan bu konuda çok olumlu geri dönüşler aldıklarını aşağıda belirtilen sözleriyle vurgulamıştır. Katılımcılardan K-15 Kahramanmaraş merkezli 6 şubat depremlelerinden sonra iline gelen afetzedelerin tahliye ve yerleştirilme işlemleri sırasında afetzedelerden iletişim açısından olumlu dönüşler aldığını da eklemiştir:

"Mesela iyileştirme şubede dediğim gibi afetzedelerle şu anda yakın temasta bulunuyoruz. Onların psikolojisini daha iyi anlayabildiğimizden onlara olan yaklaşımımız daha doğru oluyor bizlerin. Daha neyi sormamız gerekiyor, neyi sormamamız gerektiğini mesleki anlamda daha dikkat ederek hareket ettiğimiz için bu şekilde olabilir yani. İnsan ilişkileri açısından daha sağlıklı oluyor." (K-12)

"..... iline çok fazla şekilde depremzede geldi genel anlamda deprem bölgesine yakın bir lokasyon olduğumuzdan dolayı. Onların yerleştirilme ve sonrasında tahliye işlemlerinde de birebir görüştüğüm kişilerden farklı günlerde farklı kişiler farklı meslek grupları görevlendiriliyordu KYK yurtlarına. Oradaki depremzedelerden birebir görüştüklerimizden aldığımız geri dönüş hani size denk geldiğimiz için çok mutluyum. Diğerleri bizi sizin kadar iyi anlamıyor. Aynı zamanda kurumdaki diğer sosyal çalışmacı arkadaşlarımızla birlikte işaret dili eğitimini de aldığımızdan dolayı işitme engellilere yönelik olarak müdahalede de herhangi bir sıkıntı yaşamamıştık." (K-15)

"Temel olarak bizim eğitimlerimiz kişisel beceri anlamda iletişim becerisi alanında oluyor ve iletişim becerisi hali olduktan sonra topluma daha yararlı bireyler olabileceği için daha faydalı olabileceği düşüncesiyle bu şekilde tanımlayabilirim ben." (K-18)

"Sosyal çalışmacılar bence diğer AFAD çalışanlarına göre insan halinden anlayan ve daha sosyal insanlar. Eğitim kısmında çok daha fazla kullanılmaları gerekiyor. Çünkü insani olarak iletişimlerinin daha iyi olduğunu ve insan halinden daha iyi anladıklarını düşünüyorum." (K-19)

Bütün bu görüşlerden anlaşıldığı üzere, afetlerin sosyal boyutunun dikkate alınması ve buna uygun hizmet üretilmesi bakımından sosyal çalışmacıların mesleki rolünün ve kimliğinin önemli olduğu görülmektedir.

İnsancıl Yönü

Katılımcılardan K-4 ve K-5 sosyal çalışmacıların insancıl yönünün diğer meslek gruplarına göre daha baskın olduğunu, sosyal çalışmacıların bu yönünün meslek alanı dışında yaptıkları işlerde görüldüğünü, bu durumun ise hem hazırlık sürecinde hem de sahada değerli olduğunu aşağıdaki sözleriyle ifade etmiştir:

"Çünkü ciddi bir hava var. Bu ciddiyetin içinde insancılık taraftıyız biz aslında. Hümanizm taraftıyız bence." (K-4)

"Daha insancıl. Zaten bu alanda da görülüyor. Kendini hissettiriyor. Farklı mesleki gruplar da var. En basitinden bir hak sahipliği ya da farklı çalışmalarda katılan personel içerisinde hani daha iyi yapan görünür kılan insani yönünü daha ön plana çıkaran yine sosyal çalışmacı arkadaşlar oluyor. Bu çok net görüldü önümüzdeki süreçte. Bence bu da değerliydi." (K-5)

4.3.3.2. Mesleki Sorunlar

Katılımcılardan K-7 kodlu katılımcı alanıyla ilgili verdikleri eğitimin bazen soyut kalabildiğini, alanla ilgili bilgisi olan ekiplerle olan eğitimlerin daha iyi geçtiğini, eğitimleri uygulamalarla, etkinliklerle daha somut hale getirerek insanların ilgisini çekmeye çalıştıklarını aşağıdaki ifadelerinde belirtmiştir:

"Ama eğitimler konusunda biraz böyle kısır kalıyor öyle söyleyeyim. Biraz daha soyut bir kavram üzerinde çalıştığımız için biraz havada kalıyor. O yüzden de çok fazla ortaya dökülüyor öyle söyleyeyim." (K-7)

"Bizimki dediğim gibi biraz daha soyut bir kavram olduğu için ilgi çekiyor evet ama biraz daha böyle havada kalıyor anlattığımız şeyler. Anlattığımız gruplar için mesela. Biraz bilgili bir ekip olunca alanımızla ilgili bilgisi olan bir ekip olunca evet. Sorular oluyor vs. daha iyi bir iletişim oluyor ama bizim alanımız hakkında hiçbir bilgisi olmayan birisiyle iletişim kurunca yani biraz bunu bana niye anlatıyorsun gibi bir bakış oluyor. Böyle bir sesli dile getirilmese bile." (K-7)

4.4. Afete Hazırlık Aşamasında Sosyal Hizmet Disiplininin Rolünün Arttırılması için Öneriler

Bu başlık altında katılımcılar sosyal hizmet disiplininin rolünün AFAD bünyesinde arttırılması amacıyla genel öneriler sunmuştur. Bu başlık altında yapılan alt kodlamalarda, sosyal hizmetin kurum bünyesinde tanıtılması, farklı kurum ve kuruluşlara tanıtılması, görev tanımının yapılması ve hizmet içi eğitimin yaygınlaştırılması alt kodları oluşmuştur.

Sosyal hizmetin kurum bünyesinde tanıtılması alt kodunda, katılımcılar hem Başkanlık bünyesinde hem illerdeki kurumlarda görev yapan yöneticiler bazında sosyal hizmetin öneminin anlatılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların bu alt kodda yer alan ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

"Bence bunun öneminin artması için Başkanlık bünyesinde sosyal hizmetin öneminin anlaşılması gerekiyor. Ve bir plan yaparken mesela her yıl eğitim şubede kamu kurumlarına eğitim verme gerekiyorsa bu zorunluysa benim için, aynı şekilde personelin ya da arama kurtarma personelinin çalışana destek eğitimlerinde ya da psikolojik sağlamlık açısından onları geliştirecek eğitimlerin de zorunlu hale gelmesi gerektiğini düşünüyorum." (K-2)

"Özellikle incinebilir gruplarla ilgili belki bir çalışma alanı yaratılabilir. Belki bir Başkanlık tarzında olmaz ama bir grup oluşturulabilir bunlarla ilgili. AFAD bünyesinde olabilir başka kamu kurumunun bünyesinde de olabilir."

Ama AFAD burada belki koordinasyonel anlamda katkı olabilir. İl bazında da yapılabilir ama dediğim gibi daha ses getirebilecek aslında Başkanlık düzeyindedir. Genelde bazı çeşitli problemler yaşanabiliyor. Bu tür durumlar biraz hayali kaçabiliyor. Ama Başkanlık düzeyinde olması bu işi daha ciddiye alınması yönünden daha önemli." (K-5)

"Yani bu konuyla ilgili bizim kendi yetkinliğimizle alakalı aslında bu sosyal hizmet uzmanlarının kurumdaki yetkinliği, kendini kabul ettirmesi kurum içerisindeki. Çünkü bize çok bariz alanla alakalı olmayan işler veriliyor. Bunların kabul edilmemesi ve alanla ilgili çalışmalar elinden geldiğince kişinin kendi alanına yönelmesiyle alakalı çalışması olduğunu düşünüyorum. Yani kendi yerimizi kendimiz edineceğiz babında düşünüyorum." (K-6)

"Öncelikli olarak bizim kurumumuzda AFAD bünyesinde İl Müdürlerimiz olabilir şube müdürlerimiz olabilir veya başkanlarımız olabilir. Onlara sosyal çalışmacının sosyal hizmetin neler olması gerektiğinin bir eğitim verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü kurumlarımızda sosyal hizmet uzmanı veya sosyal çalışmacı adı altında alınan personele öncelikle ne iş ve ne faaliyetlerde bulunduğu insanların bilinçli olarak yapılmadığını yani şu anki kurumumuzda veya AFAD bünyesinde işte örnek kendimden teşkil edecek nitelikte mesela ben planlama şubede çalışıyorum. Normalde sosyal hizmetlerle veya sosyal hizmet disiplini ile ilgili çok aktif halde yürütebileceğim bir yer değil ama işte İl Müdürümüz veya diğer il müdürlerimiz bu konuda gerekli bilgileri gerekli eğitimleri almış olsalardı belki biz daha faydalı birimlerde çalışabiliriz diye düşünüyorum." (K-9)

"Sosyal hizmet mesleğinin, sosyal hizmet disiplininin daha yüksek mertebedeki idarecilere ne olduğunun açıklanabileceğini düşünüyorum. Çünkü ilk atandıktan sonrasında gerçekten sosyal hizmetle çok da bağlantılı olmayan görevler verildi bize. Elimizden geldiğince insan odaklı yaklaştığımızdan dolayı onları halletmeye çalıştık. Fakat sonrasında biz kendimiz görev tanımımızı idarecilere ifade ederek ve onlardan bir geri dönüş gelmeden biz çalışana destek kapsamında veya diğer eğitimler kapsamında kurumun böyle bir ihtiyacı var ve bu talebin karşılanması için şu şekilde eğitim planlıyoruz, şu şekilde eğitmen getirmeyi planlıyoruz şeklinde genel anlamda ön ayak olan kişi

hep biz olmuştuk. Bundan dolayı açıkçası idarecilere yönelik bu mesleğin anlatılması önerisinde bulunabilirim." (K-15)

Sosyal hizmetin farklı kurum ve kuruluşlara tanıtılması alt kodu ise AFAD'da mesleklerini devam ettirmekte olan sosyal çalışmacılar özelinde değerlendirilmiştir. Katılımcılar AFAD'da çalışan sosyal çalışmacıların göz ardı edildiğini, diğer kurum ve kuruluşlarda görev yapan meslek elemanları ile bir araya gelmeleri, Türkiye Afet Müdahale Planı kapsamında da daha koordineli olunması, somut adımlar atılması, sık sık toplantılar yapılarak alınan kararların uygulamaya geçirilmesi ve incinebilir gruplarla ilgili eğitim materyalleri geliştirmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

"Psikososyal destek noktasında ana çözüm ortağı Aile ve Sosyal Hizmetlerdir. Onun yanında Milli Eğitim, biz, diğer kurumlar destek çözüm ortağıysak birbirimize afet olmadan öncesinde bir kere bir entegre olmamız, toplu bir şekilde hareket etmeyi bilmemiz gerekiyor. Bu noktada bence en temeli bu." (K-3)

"Türkiye Afet Müdahale Planında mesela sosyal hizmetin böyle daha etkin daha görünür olması gerektiğini düşünüyorum. Bazı eğitimlerin verilmesi gerektiğinin kanaatindeyim." (K-5)

"Gruplar oluşturulmalı, seminerler ve toplantıları düzenlenmesi gerektiğini düşünüyorum. Alanda çalışan diğer personel mesela kamu kurumları, STK'lar bu toplantılara katılım sağlamalı. Bu toplantılarda sosyal hizmet faaliyetlerinde uygulama birliğinin sağlanması hedeflenmeli. Fikir alışverişleriyle birlikte somut adımlar atılmalıdır bence. Böyle düşünüyorum. İncinebilir gruplarla ilgili eğitim materyalleri geliştirilebilir. Onlara ait ortak bir çalışma alanı yaratılabilir. Belki bir grup oluşturulur. Bunlar da mesela o seminerlerde toplantılarda dile getirilir. Bu bir eksiklik bence bizim AFAD biriminde. Kurumlar arası iş birliğiyle, toplantılarla, seminerlerle ortaya çıkabilecek bir şey." (K-5)

"Tatbikatlarda her kurumun yöneticileri, sahada çalışanlarıyla iletişim kuracak kişiler falan dahil oluyor. Aile ve sosyal sadece tatbikatlarda değil de biraz daha böyle entegre olabilirse biz çünkü ayrılıyoruz daha çok." (K-7)

"Afet öncesi hazırlık aşamasında bu yapılan faaliyetlerde sosyal hizmet disiplininin artırılması için diğer kurumlarda bulunan sosyal çalışmacılar da ortak hareket edilebilir. Onlarla ortak çalışmalar yapılabilir. Yani biz AFAD'da sosyal çalışmacılar sayısı çok az ama aile ve Sosyal Hizmetlerde mesela çok fazla. Psikososyal destek onlarda. Ama bir deprem olduğunda ya da afet olduğunda biz çok dışarıda kalıyoruz. Ama onlarla hareket etsek çok daha faydalı olur diye düşünüyorum. Kurumlar arası iş birliği olması gerekiyor ve bu yok. Çok geride kalıyoruz biz. Ama psikososyal in yönetimi de artık aile ve sosyal hizmetleri verildi. Böyle olunca psikososyal destek anlamında sosyal çalışmacılar AFAD'da çalışan sosyal çalışmacıların daha geri planda kaldığını düşünüyorum. Kesinlikle iş birliğinin olması gerekir." (K-10)

Görev tanımının yapılması alt kodunda ise katılımcıların AFAD'da görev tanımlarının olmadığını, bu nedenle alanları dışında işler de verilebildiğini, sosyal hizmetin rolünün arttırılması için öncelikle bir görev tanımının yapılması ve bunun yasal dayanak ile desteklenmesi gerektiğini belirtmektedir. Bazı katılımcıların bu alt kod hakkındaki görüşleri aşağıda verilmiştir:

"Meslek elemanlarının burada görev tanımlarının yapılması gerekiyor ve illerde de meslek elemanı sosyal hizmet adına ne yapabilir, bunun yönetmelikle belirlenip klasik bir çalışma sistemin oluşturulması gerektiğini düşünüyorum. Bir belirsizlik var. Her ilde uygulama farklı. Örneğin; sosyal çalışmacılar her ilde başka başka şubelerde. Bir ilde müdahale şubesindeyken bir ilde planlamada hatta yönetim hizmetlerinde olanı biliyorum. Çoğunluğu bildiğim kadarıyla eğitim şubede ama farklı farklı birimlerde farklı farklı işler yapılıyor." (K-13)

"Bir yasal dayanağımızın olması gerekiyor bence. Tam oturmamış bir kurum olduğumuz için yani en basiti yönetmelik konusunda eksikiz. Yani bir görev tanımınız tam belli değil AFAD bünyesinde." (K-12)

Hizmet içi eğitimlerin yaygınlaştırılması alt kodu altında ise K-17 kodlu katılımcı sosyal çalışmacıların daha önceki yıllarda hizmet içi eğitimlere daha çok katıldığını, şu an sosyal hizmet alanına giren konularda yapılan hizmet içi eğitimin yok

denecek kadar az olduğunu, bu eğitimlerin arttırılması gerektiğini, sosyal çalışmacıların da aldıkları eğitimler doğrultusunda kurum personeline bu eğitimleri vermeleri gerektiğini ifade etmiştir. Katılımcının ifadesine aşağıda yer verilmiştir:

"Bence farklı kesimdeki vatandaşlarımıza bazı projelerle yaklaşabiliriz. Sizin sorularınızdan bir tanesi dezavantajlı olan engelli kategorisinde olan vatandaşlarımıza buna dönük bazı çalışmalar yapılabilir. Olası bir afette özellikle büyükşehirlerde afetlerden sonra tahliye olabilmesi için bunun tahliye sırasında karşılaşılabileceğimiz şok gibi afetzedelerin normal karşılayacağımız ama olağanüstü durumda verdiği tepkiler kapsamında minimize edebilmemiz için bazı çalışmalar yürütülebilir. Onun dışında AFAD Başkanlık'ın daha önce bize verdiği eğitimlerin yeni bize katılan arkadaşların da görebilmesi için bu eğitimlerin devam ettirilmesi lazım. İlimize sahaya döndükten sonra vatandaşlarımıza, kamu kurumu çalışanlarımıza, kurum içi eğitim olarak da bütün AFAD çalışanlarına bu eğitimlerin verilmesi ve bunun da sosyal çalışmacılar bir gibi mesleki elemanları ya da psikoloji alanında eğitim almış kişilerin vermesi gerektiğini düşünüyorum." (K-17)

K-4 kodlu katılımcı ise sahada deneyiminin önemine aşağıdaki ifadeleriyle vurgu yapmaktadır:

"Yönetici pozisyonlarımızla düzeltirsek eğer bence çok iyi pozisyonlara gelebiliriz. Tabi ki bunu da sosyal hizmete bağlayacak olursak bütün bunlar düzene girecek ki biz de o arda var olabileceğiz. Belki personel sayımız arttırılacak, belki sahaya çıkma olayımız daha da arttırılacak, daha büyük bir olaydan ziyade küçük müdahale edilen olaylara da belki gitmemiz gerekecek. Hani sahaya daha çok çıkmamız gerekecek. Yani yılda 1 kere değil de daha fazla. Çünkü neyi gördük? Sahada çalışınca sahada çalışan arkadaşını da daha iyi anlıyorsun. Sahayı da gözlemliyorsun. Kendi eksikliğini de düzeltebiliyorsun. Yani kendi eksikliğini de fark edebiliyorsun. Yani o yüzden masa başında bunun kararını veremeyiz. Ne olursa olsun bence saha diyorum açıkçası." (K-4)

K-8 kodlu katılımcı bireysel olarak çaba göstererek sosyal hizmetin rolünün arttırabileceğini düşünürken K-9 kodlu katılımcı ise AFAD'daki sosyal çalışmacı sayısının arttırılması gerektiğini vurgulamıştır.

K-9, K-13 ve K-14 kodlu katılımcılar AFAD bünyesinde sosyal hizmet disiplininin arttırılabilmesi için Başkanlık bünyesinde afet öncesi, sırası ve sonrası psikososyal destek alanına giren tüm faaliyetleri kapsayan bir birim/ şubenin veya grubun oluşturulması gerektiğini, illerde de bu şube/ birim veya grubun temsilcilerinin sosyal çalışmacılar olması gerektiğini, böyle bir şubeleşme olursa daha faydalı olabileceklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda aktarılmıştır:

"Arttırılmasına yönelik de şu şekilde olabilir yani en önemlisi AFAD bünyesinde psikososyal destek şubesinin açılması gerektiğini düşünüyorum. En büyük önerilerimden biri de bu olabilir. Hem bizim kendi çalışma imkanlarımızı arttırabileceğimiz ve kendi mesleğimize yönelik daha iyi faydalı faaliyetlerde bulunabileceğimiz bir şube olmuş olabilir." (K-9)

"İnsanlara yani AFAD'da psikososyal destek gibi bir birimin olduğunu, yani insanlar için hem afet öncesi veya sonrası insanlara sadece fiziki durumları değil ruhsal durumlarıyla ilgili de bize çalışmalar yaptığımızı onların o durumlarını önemseyeceğimizi bilinçlendirmemiz adına hem de fiziki bir koşul olmuş olur. İnsanlara daha iyi bilinçlendirmek için de biz o şube adı altında çalışan personel olarak daha fayda sağlayabileceğimizi düşünüyorum." (K-9)

"Artması için bence başkanlık düzeyinde bir çalışma grubu kurulmalı. Yani sosyal hizmet disiplini ile alakalı psikososyal destek birimi olabilir. Yine sosyal hizmetle alakalı bir birim olabilir. Sosyal hizmet merkezi gibi mi olur artık bilmiyorum. Bir birim oluşturulmalı kesinlikle Başkanlıkta. Çalışma grubu olabilir bu." (K-13)

"Keşke madem bu personele ihtiyaç duyulduğu düşünülüyorsa, bu kadar kadroları açıldı; buna göre bazı planlar da yapılırdı bazı çalışma grupları oluşturulardı. Ya da bizlerin nerede, hangi birimde çalışacağı biraz bize özgür bir alan keşke tanınırdı." (K-14)

Katılımcıların çoğunun psikososyal destek alanıyla ilgili bir şube/birim veya çalışma grubu kurulması konusunda aynı fikirde olması dikkat çekmiştir.

5. TARTIŞMA

Bu araştırma ile afete hazırlık aşamasında yürütülen çalışmalarda sosyal hizmet disiplini ele alınmıştır. Afet denildiğinde genellikle akla ilk gelen müdahale çalışmaları ve iyileştirme çalışmaları olmaktadır. Afet öncesinde yapılan çalışmalar ise göz ardı edilmektedir. Fakat afet yönetimi denilen süreç birçok disiplini içinde barındıran, afet öncesi, afet sırası ve sonrasını birlikte ele alan bütüncül bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Öncesinde hazırlıklar tam yapılmazsa afet meydana geldikten sonraki süreç afet yönetimini kaosa sürükleyebilmektedir. Genelde arama ve kurtarma faaliyetleriyle ön plana çıkan afet sürecinin psikososyal boyutu ve insanlar üzerindeki etkileri de oldukça önemlidir. Bu noktadan hareketle, bir afet ülkesi olarak toplumun her kesiminin fiziksel, sosyal ve psikolojik olarak afetlere hazırlıklı olması gerekmektedir.

Sosyal hizmet, bütün insanların hayat standartlarını geliştirmeye yardımcı olmaya çalışan hem bir bilim hem de sanat olarak görülen uygulamalı bir disiplindir. Toplumun sürekli değiştiği ve karmaşıklaştığı göz önünde bulundurulursa toplum için her alanda var olan bir meslektir. Sosyal hizmet disiplini, birçok alanı içinde barındıran disiplinler arası çalışan bir disiplindir (Duyan, 2003). Afet alanı da sosyal hizmetin konuları arasına girmektedir.

Yapılan literatür incelemesinde, afet sırası ve sonrası ile ilgili yapılan çalışmaların daha fazla olduğu, afet öncesi hazırlık aşaması ile ilgili yapılan çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Bu noktadan hareketle, bu çalışmada afet öncesi yürütülen çalışmalar, özellikle afetlerin psikolojik ve sosyal boyutunu da dikkate alarak ele alınmıştır. Yaptığı afete hazırlık çalışmaları, eğitim faaliyetleri, afet yönetimi sürecinin her aşamasında yer alan ve afet yönetim sürecinin merkezi olarak ön plana çıkan kurum AFAD olmaktadır. Bu nedenle de çalışma kapsamında AFAD'da görev yapan sosyal çalışmacılarla görüşmeler yapılmıştır. Katılımcıların meslek gruplarının sosyal çalışmacılar olmasının nedeni ise AFAD'da sosyal hizmet disiplininin temsilcilerinin sosyal çalışmacılar olmasıdır. Sosyal çalışmacılardan afete hazırlık aşamasında sosyal hizmet disiplininin rolünü değerlendirmeleri istenmiştir. Afete hazırlık aşamasında sosyal hizmet disiplininin rolünü anlayabilmek için onların görüşlerine ihtiyaç duyulmaktadır.

Katılımcıların sosyo-demografik bilgileri incelendiğinde, sosyal çalışmacıların farklı farklı şubelerde görev yaptığı görülse de görüşme yapılan 19 sosyal çalışmacıdan 11'inin Eğitim Şube Müdürlüğünde görev aldığı yani hazırlık aşamasında görev aldığı görülmektedir. Katılımcılarla yapılan görüşmelerden hareketle, bunun nedeninin sosyal çalışmacıların iletişim kurma ve köprü kurma becerilerinin güçlü olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu sayede sosyal çalışmacılar afete hazırlık aşamasındaki faaliyetlerde kurumlar arası koordinasyon ve iş birliğine büyük katkı sağlamaktadırlar.

Bulgulardan hareketle, **afete hazırlık aşamasında yürütülen çalışmalar başlığı** adı altında en çok ön plana çıkan çalışmanın eğitim faaliyetleri olduğu tespit edilmiştir. “Afete hazırlık sürecinde AFAD bünyesinde yürütülen faaliyetler nelerdir?” sorusuna cevap olarak katılımcıların eğitim ve tatbikat faaliyetlerini ve Türkiye Afet Müdahale Planı kapsamında yapılan yerel planları ifade ettiği görülmüştür.

Afetlere hazırlık konusunda gelişmiş bir ülke olan Japonya, sosyal hizmet açısından çeşitli faaliyetler yürütmektedir. Japonya’da yürütülen bu faaliyetler, toplum temelli afet risk azaltma eğitimleri, afet planlarının geliştirilmesi ve güncellenmesi, afet simülasyonları ve tatbikatlar olarak sıralanmaktadır. Japonya’da toplum temelli afet risk azaltma eğitimleri kapsamında afet farkındalığını arttırmak için okullarda, iş yerlerinde ve mahallelerde eğitim programları ve tatbikatlar düzenlenmektedir (Smith, 2020). Bu açıdan AFAD bünyesinde de afete hazırlık sürecinde eğitim programlarının ve tatbikatların düzenlenmesi afete hazırlık sürecinde Japonya’dan örnek alınan noktalardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal çalışmacıların Japonya’da afete hazırlık sürecinde toplum farkındalığını arttırmak için eğitim programları, seminerler ve tatbikat programları düzenlemek, engelliler, yaşlılar gibi incinebilir gruplarla ilgili özel hazırlık planları oluşturmak, afetlere toplumu psikolojik olarak hazırlamak, gönüllü gruplarının eğitmek ve koordine etmek gibi rolleri bulunmaktadır. Ayrıca sosyal çalışmacılara afete hazırlık ve müdahale konularında eğitim vererek mesleki gelişimlerini sürdürmelerini sağlamak amaçlanmaktadır (Doe, 2021). Mevzuat ve işleyiş açısından ele alındığında, AFAD’daki sosyal çalışmacıların Japonya’da yürütülen afete hazırlık faaliyetlerine benzer faaliyetler yürüttükleri fakat uygulama ve nitelik açısından AFAD bünyesinde yetersiz kaldığı, sosyal hizmet faaliyetlerinin kurum bünyesinde önemsenmediği,

sosyal çalışmacıların kendilerine verilen meslek dışı görevlerin yanında alanlarıyla ilgili faaliyetleri yürütmeye çalıştıkları tespit edilmiştir. Bu durum, sosyal çalışmacıların mesleki anlamda motivasyonlarının düşmesine neden olmaktadır.

Türkiye’de afet öncesi hazırlık sürecinde Türkiye Afet Müdahale Planı hazırlanırken Japonya’da ise afet yönetim stratejilerini içeren Temel Afet Yönetimi Planı (Basic Disaster Management Plan) hazırlanmaktadır. Türkiye’de hazırlanan plan AFAD tarafından koordine edilirken Japonya’da ise Afet nleme ve Müdahale Ajansı (Cabinet Office's Disaster Management Bureau) tarafından koordine edilmektedir (Cabinet Office, Government of Japan, 2024). İki ülkedeki afet öncesi aşamasındaki faaliyetlere bakıldığında benzerlik gösterdiği görülmektedir. Ancak Türkiye’de bu eğitimlerin ve planların fayda düzeyi ve ne kadar uygulanabildiği tartışma söz konusudur. Katılımcıların hazırlanan planların yeterli olmadığı, eğitimlerin tek düze olduğu ve soyut kaldığı yorumları AFAD bünyesinde yürütülen hazırlık çalışmalarının sosyal hizmet açısından yeterli düzeyde olmadığını göstermektedir.

Eğitimler faaliyetleri başlığı altında yapılan eğitimleri ele alacak olursak; sosyal çalışmacıların insani yardım ve psikososyal destek, afet farkındalık, stres ve stresle baş etme, öfke kontrolü, psikolojik ilkyardım, afet ve medya, ilkyardım, doğru iletişim yöntemleri ve çalışana destek konularında kurum bünyesinde eğitim verdikleri görülmektedir. Bazı sosyal çalışmacıların belirtilen alanlarda hizmet içi eğitim aldıkları ve bu eğitimlerin AFAD iş birliğinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, BM kuruluşları, Avrupa Birliği, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör aracılığı ile verildiği ifade edilmiştir. Bu başlık altında elde edilen bulgular araştırmanın ikinci sorusu olan ‘‘Sosyal alışmacılar AFAD bünyesinde yürütülen hangi eğitimlere katılmaktadır? Kurum bünyesinde hangi eğitimleri vermektedir?’’ sorusuna cevap olmaktadır.

Eğitim faaliyetleri konusunda, sosyal çalışmacıların kendi illerinde verdikleri eğitimler baz alınmıştır. Sosyal çalışmacıların kendi alanlarına giren insani yardım ve psikososyal destek eğitimi en çok verdikleri eğitim olmaktadır. Bazı katılımcılar, alanlarına girmesine rağmen özellikle insani yardım ve psikososyal destek eğitimini vermek istediklerinde sertifikası olmayanların eğitim verme konusunda engellendiğini ifade etseler de gerek kendi çabalarıyla gerekse kurum idarecilerinin inisiyatifiyle çoğu katılımcının alanlarına giren eğitimleri kurumlarında verdikleri görülmektedir. Özellikle bu eğitimi farklı meslek gruplarından veren kişilerle sosyal çalışmacılar

kıyaslandığında ve eğitimin fayda düzeyi geri dönüşlerle ölçüldüğünde, sosyal çalışmacıların verdikleri eğitimlerde gerek etkinlikler gerekse uygulamalar ile olumlu açıdan katkı sağladıkları görülmüştür. Sosyal çalışmacılar, bu durumu mesleğin getirisi olan iletişim becerilerine bağlamaktadır. Sosyal çalışmacıların kendi alanlarına giren bu eğitimleri verebilmesi afete hazırlık aşamasında sosyal hizmet disiplininin rolü açısından çok önemlidir.

Katılımcıların görüşlerinden hareketle, insani yardım ve psikososyal destek eğitiminin özellikle Temel AFAD Gönüllüsü olduktan sonra yüz yüze eğitim olarak Destek AFAD Gönüllüsü olmak isteyen gönüllülere verildiği görülmektedir. Ayrıca Kahramanmaraş merkezli 6 Şubat depremlerinden sonra AFAD Başkanlık tarafından AFAD'a akredite olacak arama kurtarma ekiplerinin sayısının arttırılmasına yönelik çalışmalar hızlanmıştır. Arama kurtarma alanında yürütülen akreditasyon faaliyetleri kapsamında verilen psikososyal destek eğitimi, psikolojik ilkyardım eğitimi, stres ve stres yönetimi, öfke kontrolü gibi eğitimler akreditasyon kılavuzunda yer almaktadır. Afetlerin psikolojik ve sosyal boyutuna dikkat çeken ve sosyal hizmet alanına giren bu eğitimlerin göz ardı edilmemesi ve dikkate alınarak akreditasyon kılavuzuna eklenmesi de sosyal çalışmacılar açısından önemli bir adımdır. Ancak sosyal çalışmacıların son yıllarda sosyal hizmet alanındaki hizmet içi eğitimlerin azaldığını ve bazı sosyal çalışmacıların alanına girmesine rağmen sertifikası olmadığı için bazı eğitimleri veremediğini ifade etmesi eğitimcilerin eğitimi ve eğitim yetkinliklerinin sertifikasyonu konusunda eksiklikler olduğunu göstermektedir.

Afete hazırlık sürecindeki eğitimler konusunda gelişmiş bir ülke olan Norveç ile Türkiye kıyaslandığında; Norveç'te sosyal çalışmacılar afete hazırlık sürecinde Afet Yönetimi ve Müdahale Eğitimi, Psikososyal Destek ve Kriz Müdahalesi Eğitimi, İlk Yardım ve Acil Durum Müdahale Eğitimi ve Toplum Temelli Afet Risk Azaltma Eğitimi almaktadır. Bu eğitimler, Norveç Sivil Savunma ve Acil Durum Planlama Ajansı (DSB - Directorate for Civil Protection and Emergency Planning), Norveç Kızılhaçı (Norwegian Red Cross), üniversiteler ve akademik kurumlar, yerel yönetimler ve belediyeler tarafından verilmektedir (DSB, 2024; NAV, 2024). Japonya'da da sosyal çalışmacıların Norveç'teki gibi benzer eğitimler aldıkları görülmektedir (Cabinet Office, Government of Japan, 2024; MHLW, 2024).

Sosyal çalışmacıların kurum bünyesinde görevlerinden biri de çalışana destek çalışmalarını yürütmektir. Ancak bu çalışmaların da yine sosyal çalışmacıların

bireysel çabaları sayesinde kısmen yürütülebildiği ve yetersiz kaldığı görülmektedir. Aslında en önemli noktalardan biri afetlerde görev yapacak personellerin psikolojik olarak hazırlanmasını sağlamak ve iyi oluş hallerini arttırmaktır. Çünkü personelin sahada verimli ve sağlıklı bir şekilde çalışması ve döndüklerinde de görevlerine sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi bu noktadan geçmektedir.

Sosyal çalışmacıların eğitimlere olan katkıları başlığı incelendiğinde ise, sosyal çalışmacıların eğitimlere olumlu katkılarının olduğu yargısına ulaşılmaktadır. Eğitimlerin engelli, yaşlı, çocuk, kadın vb. gruplardan oluşan toplumun tüm kesimlerine hitap etmesi de sosyal hizmet disiplininin çalışma ilkesi olan toplumun tümünü kapsayıcı bütüncül bakış açısıyla örtüşmektedir. Katılımcıların eğitimlerin grupların özel durumlarına göre ayrı ayrı şablonlarda oluşturulmadığı, tek bir sunum üzerinden ilerlediği cevabı eğitimlerde yaşanan sorunlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat sosyal çalışmacıların eğitimlerde eğitim verdikleri grubun özelliklerini göz önünde bulundurarak hareket etmeleri ve sosyal hizmet disiplininin bakış açısını eğitimlere yansıtmaları sosyal çalışmacıları kurum bünyesindeki diğer meslek gruplarından ayıran önemli bir özelliktir.

Eğitimlerin sosyal çalışmacılara olan katkıları başlığı altında katılımcılarla yapılan görüşmeler doğrultusunda; eğitimlerin sosyal hizmet disiplininin tanıtılması için bir araç olduğu, bu sayede yöneticilere ve diğer kurum personellerine sosyal hizmetin alanına giren konular hakkında sosyal çalışmacıların bilgilendirme yapılabildiği ve farklı kurum kuruluşlara AFAD’da görev yapan sosyal çalışmacıların da var olduğunu hatırlattığı, sosyal çalışmacıların eğitimlere olan olumlu katkılarının yanında eğitimlerin de sosyal çalışmaları olumlu olarak etkilediği ve özellikle eğitici rolünün gelişmesine katkı sağladığı görülmektedir.

İncinebilir gruplara yönelik yapılan çalışmalar başlığı altında ise bu gruplara yönelik çalışmaların eğitimlerle sınırlı kaldığı ve yetersiz olduğu görülmüştür. Bazı sosyal çalışmacıların bireysel çaba gösterdiği, bu alanda projeler ürettiği; bazı idareciler tarafından ise bu projelerin ekstra bir iş yükü olarak görüldüğü, iller bazında kurum işlerine daha çok ağırlık verildiği, bu çalışmalara önem verilmediği gözlemlenmiştir. Sosyal çalışmacıların kurum bazında incinebilir gruplara yönelik projeler üretebilmesi, bu konuda çalışmalar yapabilmesi idarecilerin inisiyatifine kalmıştır. Bunun nedeninin ise TAMP kapsamında psikososyal destek hizmetlerinin koordinasyonunun Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına verilmesiyle

birlikte AFAD'daki sosyal çalışmacıların arka planda kalmasıdır. Kurumların birbirine yeterince entegre olamaması kurumlar arası iş birliğinin zayıf olması meslek gruplarına olumsuz etki etmektedir.

Engellilik, çocuk ve yaşlılık alanındaki çalışmalar ayrı ayrı ele alınsa da bu alandaki yapılan çalışmaların tek düzeliği dikkat çekmiştir. Bu alanda görev yapan sosyal çalışmacılar, bireysel ve mesleki olarak incinebilir grupların özel gereksinimlerine dikkat etmektedir. Bazı katılımcılarla yapılan görüşmelerden hareketle; bu konuda üretilen projelerin de var olduğu, bu projelerin de illerde görev yapan sosyal çalışmaların bireysel çabalarıyla ortaya çıktığı görülmektedir. Sosyal çalışmacıların bireysel olarak AFAD bünyesinde var olma çabaları dikkat çekmektedir. Çalışmanın üçüncü sorusu olan “Engelli, yaşlı, çocuk vb. incinebilir gruplara ilişkin AFAD bünyesinde hazırlık aşamasında yürütülen sosyal hizmet faaliyetleri nelerdir?” sorusuna cevap olarak yapılan çalışmaların eğitimlerle sınırlı kaldığı tespit edilmiştir.

Hazırlık aşamasında AFAD bünyesinde toplumun farklı kesimlerine eğitimler verilse de Japonya örneğindeki gibi incinebilir grupların özellikleri dikkate alınarak Başkanlık düzeyinde hazırlanmış farklı eğitim modüllerinin bulunmadığı görülmüştür. Bu modüller Başkanlık düzeyinde var olsa bile taşra teşkilatı içerisinde yer alan illerde görev yapan sosyal çalışmacıların bu konuda bilgileri bulunmamaktadır. Ayrıca katılımcıların ifadeleri doğrultusunda tahliye ve barınma merkezlerinin oluşturulması aşamasında incinebilir grupların göz ardı edildiği, Japonya örneğindeki gibi engelli, yaşlı ve çocuk dostu özel barınma alanlarının bulunmayışı dikkat çeken noktalardan biri olmuştur. İncinebilir gruplara yönelik yapılan çalışmaların AFAD, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, sivil toplum kuruluşları, diğer ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve gönüllüler ile koordinasyon ve iş birliği ile geliştirilebileceği vurgulanmıştır.

Hazırlık aşamasında yapılan planlar başlığı altında katılımcıların en çok Türkiye Afet Müdahale Planı'ndan bahsettikleri görülmüştür. Ulusal bazda Türkiye Afet Müdahale Planı hazırlanmakta, il müdürlükleri ise ulusal plana bağlı olarak hazırlanan yerel planlardan sorumlu tutulmaktadır. AFAD'daki sosyal çalışmacılar ise TAMP kapsamında afet psikososyal destek grubunun ana çözüm ortağı olan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı il müdürlükleri tarafından hazırlanan Afet Psikososyal Destek Grubu Planı'nın kontrol edilerek mülki amire sunulmasından sorumludur.

Japonya’da engelliler, yaşlılar ve çocuklara yönelik kişiselleştirilmiş aile planlarının olduğu, bu planların bireylerin özel ihtiyaçlarına göre uyarlandığı, incinebilir gruplara yönelik toplum tabanlı risk değerlendirmesinin yapıldığı ve bu grupların ihtiyaçlarına yönelik stratejilerin geliştirildiği, incinebilir gruplara yönelik özel olarak hazırlanmış afet farkındalık eğitimlerinin olduğu, okullar, bakım evleri ve topluluk merkezlerinde tatbikatlar ve simülasyonlar düzenlendiği, yerel topluluklarda komşuluk dayanışma ağlarının oluşturulduğu, gönüllü destek programları ile gönüllüleri eğiterek afet durumlarında engelli bireylere, yaşlılara ve çocuklara destek olmalarının sağlandığı, engelli bireylerin ihtiyaçlarına uygun olarak engelli dostu tahliye merkezleri ve yaşlı ve çocuk dostu barınma alanlarının oluşturulduğu bilgileri elde edilmiştir (Cabinet Office, Government of Japan, 2024; MHLW, 2024). Fakat ulusal ve yerel plan bazında Japonya ile benzerlik olsa da Türkiye’de engelliler, yaşlılar ve çocuklara yönelik yapılan çalışmalarda eksiklikler olduğu dikkat çekmiştir.

Afete hazırlık sürecini sosyal hizmet açısından değerlendirme başlığı altında ise bireysel, kurumsal ve mesleki olarak değerlendirmeler yapılmıştır.

Bireysel değerlendirme başlığı altında, sosyal çalışmacıların bireysel olarak sosyal hizmet disiplini kurum bünyesinde tanıtma çabalarının yıllardır devam ettiği ve mesleklerini kurum bünyesinde yapabilmek için çaba gösterdikleri görülmektedir.

Kurumsal değerlendirme başlığı altında ise en büyük sorun olarak sosyal hizmet disiplininin yöneticiler tarafından bilinmemesi ya da önemsiz görülmesi sorunu karşımıza çıkmaktadır. Bu sorun, sosyal çalışmacıların yıllardır mesleklerini tanıtmak için neden bu kadar çaba harcadıklarına da cevap olmaktadır.

Afete hazırlık sürecinde sosyal hizmet disiplininin rolünü ele alan farklı çalışmalara bakıldığında, Heather Boetto, Karen Bell ve Nicola Ivory (2021)’nin sosyal hizmet literatüründe doğal afetlerde hazırlık konusunu ve bu alanda yapılan çalışmaları araştırdığı görülmüştür. 2000 ve 2019 yılları arasında sosyal hizmet ve afet hazırlığı ile ilgili literatürü sistematik şekilde taramışlardır ve inceleme sonucunda toplam 39 makale çalışmaya dahil edilmiştir. Yapılan bu çalışmada (2021), sosyal hizmet disiplinin afete hazırlık sürecindeki rolünü ele alacak olursak; bireylerin ve toplulukların afetlere karşı dirençli hale gelmelerini sağlamak, incinebilir grupların haklarını korumak ve savunmak, afet sonrası iyileştirme süreçlerini desteklemek gibi roller vurgulanmıştır. Bu noktada katılımcılarla yaptığımız görüşmelerde de

katılımcıların savunuculuk rolüne dikkat çekmeleri bu çalışmayla örtüşen noktalardan biri olmuştur.

Bu çalışmada afete hazırlık sosyal hizmetin rolünü araştırırken öne çıkan özelliklerden biri iletişim becerisi olmuştur. Katılımcılar afet öncesi, sırası ve sonrası yürütülen faaliyetlerde önemli bir özellik olduğunu vurgulamışlardır. Margaret Alston, Tricia Hazeleger, Desley Hargreaves (2019) çalışmalarında, afete hazırlık sürecinde iletişim becerisinin önemli olduğunu, bilgi akışının sağlanması, koordinasyonun artırılması, psikososyal desteğin sağlanması, eğitimlerin etkinliği ve kriz yönetiminin başarısı için vazgeçilmez bir unsur olduğunu ön plana çıkarmışlardır. İyi iletişim becerilerine sahip profesyonellerin, afet öncesi, sırası ve sonrası süreçte toplum farkındalığını arttırarak afetin olumsuz etkilerini en aza indirme noktasında önemli rol oynadıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda, iletişim becerisinin en çok kodlanan özellik olmasının nedeni sosyal çalışmacıların afet öncesi, sırası ve sonrasında vatandaşlarla ve kurum personeliyle kurdukları iyi iletişimden kaynaklandığı düşünülmektedir. Katılımcıların da bu konuda vatandaşlardan aldıkları olumlu geri dönüşler bu düşünceyi doğrulamaktadır. Sosyal hizmet disiplini, çok yönlü iletişimi içinde barındırmaktadır. Katılımcıların ikinci olarak en çok kodladığı kurumlar arası iş birliği ve koordinasyon kodunun da çok vurgulanmasının nedeni AFAD'ın koordinasyon kuruluş olması ve özellikle TAMP'ın işleyişinden sorumlu olmasından kaynaklandığı kanısına ulaşılmaktadır. Çünkü TAMP kapsamında afet öncesi, sırası ve sonrası da dahil olmak üzere tüm kamu kurum ve kuruluşlarının görevleri belirlidir. Sosyal çalışmacılar ise bu kapsamda farklı bakanlıkların (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı vb.) alanlarına giren konularda köprü görevini üstlenerek vatandaşları ihtiyaçlarına göre farklı kurum ve kuruluşlara havale sistemini uygulayabilmektedir. Katılımcıların AFAD bünyesinde özellikle hazırlık aşamasında önemli bir ilerleme kaydetmeler de bu kadar kapsayıcı bir disiplinden sosyal hizmet disiplininin gereken değeri görmediğini düşündükleri görülmektedir. Bu da çalışmanın dördüncü sorusu olan “Sosyal çalışmacılar afete hazırlık sürecinde sosyal hizmet disiplininin rolünü nasıl tanımlamaktadır?” sorusuna cevap olmaktadır.

Mesleki değerlendirme başlığı altında ön plana çıkan sosyal hizmet mesleğinin getirisi olan iletişim becerisi, kurumlar arası iş birliği ve koordinasyon, savunuculuk, tarafsızlık gibi rol ve özelliklerini unutmamaları ve afete hazırlık

aşamasında da sosyal çalışmacıların bu rollerini vurgulamaları afet ve acil durum sonrası yürüttüğü psikososyal destek hizmetlerinin dışında, afet öncesi yürütülen koruyucu ve önleyici çalışmalarda da sosyal hizmetin rolü hakkında yeterli farkındalığın oluştuğunu göstermektedir.

“Genelci” kavramı, kelime anlamıyla birden fazla alanda geniş bir bilgi birikimine ve beceriye sahip olma şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımlamadan yola çıkarak sosyal çalışmacılar, bilgi ve beceri açısından zengin, birçok yaklaşım ve modelden faydalanan ve uygulamalar arası geçişleri kolaylıkla yapabilen kişiler olarak ifade edilmektedir (Duyan ve Özgür Bayır, 2016: 41). Bu açıdan bakıldığında; AFAD bünyesinde görev yapan sosyal çalışmacıların afetin fiziksel, psikolojik ve sosyal etkilerini geniş bir şekilde ele alabilmesi, afetlere etkin bir şekilde müdahale edilebilmesi için afete hazırlık sürecini çok boyutlu olarak değerlendirebilmesi ve buna yönelik çalışmalar yürütebilmesi gerekmektedir. Afet yönetim süreçlerinin çok boyutlu olması nedeniyle çalışmada birey, aile, grup, topluluk ve toplumla çalışma düzeylerini içeren genelci yaklaşım perspektifine ihtiyaç duyulmuştur. Sosyal çalışmacıların afet yönetim sürecinin her aşamasında mesleki rollerine vurgu yapmaları genelci bakış açısının önemli bir yer edindiğini göstermektedir.

Mesleki sorunlar başlığı altında; katılımcıların en çok bahsettikleri sorunun alanına giren konularda verdikleri Psikososyal Destek Hizmetleri konularını içeren eğitimlerin soyut kalması olduğu görülmektedir. Fakat sosyal çalışmacıların eğitimin içeriğine uygun olarak eğitime oyunlarla, etkinliklerle ve uygulamalarla renk katarak daha somut hale getirmeye çalıştıkları gözlemlenmektedir. Sosyal çalışmacıları diğer meslek gruplarından ayıran en önemli özelliklerinden biri, eğitimleri tek düzelikten kurtararak daha ilgi çekici hale getirmeleri ve psikolojik olarak da insanları olumsuz etkileyen bu konuları ciddi havasından çıkararak renklendirmeleridir.

Afete hazırlık aşamasında sosyal hizmet disiplininin rolünün artırılması için öneriler başlığı altında ise katılımcıların öneriler afete hazırlık sürecinden ziyade genel sorunlara odaklandıkları görülmüştür. Yaşadıkları genel sorunların çözümlenmesiyle afet öncesi, sırası ve sonrasında mesleklerini daha iyi yapabileceklerini düşünmektedirler. En çok eleştirdikleri konu kurum bünyesinde sosyal hizmet disiplininin bazı yöneticiler ve personel tarafından bilinmemesi veya önemsenmemesi olmuştur. Katılımcılara göre kurum bünyesinde sosyal hizmet faaliyetlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmeleri için öncelikle mesleklerinin

tanınması ve mesleki sınırlarının bilinmesi gerekmektedir. Kurum tarafından içinde sosyal kelimesi geçen her işin sosyal hizmetin alanına girdiği düşünüldüğünü ifade eden ve bu konudan rahatsız olduklarını ifade eden katılımcılar bulunmaktadır. Türkiye genelinde AFAD’da çok az ilde psikolog kadrosunun bulunduğu ve sosyolog, psikolojik danışman vb. meslek gruplarının bulunmadığı göz önüne alınırsa AFAD bünyesinde sosyal çalışmacıların afetin sosyolojik ve psikolojik boyutunu tek başına üstlendiğini göstermektedir. Katılımcılar, sosyal hizmetin kurum bünyesinde tanıtılmasının yanında diğer kurum ve kuruluşlara da AFAD’da sosyal çalışmacıların da var olduğunu hatırlatmak gerektiğini düşünmektedirler. Buradan hareketle, sadece kurum bazında değil kurumlar arası da benzer sorunların yaşandığı görülmektedir. Bazı katılımcıların illerinde Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü tarafından düzenlenen psikososyal destek hizmetleri alanına giren toplantılara çağrılmamaları, ASHB ve AFAD arasında yerel düzeyde var olan kurumlararası iş birliği ve koordinasyon eksikliğinin en büyük göstergesidir.

Katılımcıların görev tanımlarının olmadığı için sorunlar yaşandığı düşünülse de kurum bünyesinde sadece sosyal çalışmacılar için değil diğer meslek gruplarında da görev tanımı ile ilgili benzer sorunların yaşandığı görülmektedir. Görev tanımı ile ilgili sorun AFAD bünyesinde bazı meslek grupları için ortak bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mesleki yıl olarak daha fazla deneyime sahip sosyal çalışmacıların hizmet içi eğitimler açısından daha donanımlı oldukları, geçmiş yıllarda sosyal hizmet alanındaki eğitimlerin daha yaygın olduğu görülmektedir. Bunun nedeninin AFAD bünyesinde daha önceden yine sosyal çalışmacıların çabalarıyla psikososyal destek alanında bir afet grubunun oluşturulmasıdır. Halihazırda psikososyal destek hizmetlerinin koordinasyonu ve yürütülmesinden sorumlu olan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının TAMP kapsamında ana çözüm ortağı olması ve AFAD bünyesinde bu alanda faaliyet gösteren afet grubunun kapanmasıyla birlikte hizmet içi eğitimlerin azaldığı düşünülmektedir. Japonya, Norveç gibi ülkelerde sosyal hizmet açısından eğitici eğitimi önemliken AFAD bünyesinde bu eğitimlerin geçmiş yıllara göre azalması eğitici eğitiminde yetersiz kalındığını göstermiştir.

Altun (2016), Alakara Özcan (2018), Durmuş (2012) ve Tuncay (2004)’ın yürütmüş oldukları çalışmalarında afetlerde psikososyal destek hizmetlerini ele aldıkları, müdahale sürecinde gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamalarına

odaklandıkları tespit edilmiştir. Genel olarak afete hazırlık aşamasında sosyal hizmet disiplini ile ilgili araştırmalara bakıldığında, çalışmaların genellikle psikososyal destek hizmetlerini ele aldığı, bazı araştırmaların ise afetlerde sosyal hizmet kavramını genel hatlarıyla ele aldığı, araştırmaların afet sırası ve sonrası yürütülen faaliyetlere odaklandığı, tespit edebildiğimiz kadarıyla, afete hazırlık aşamasında sosyal hizmet disiplini başlı başına bir araştırma konusu olarak ele alan araştırmaların bulunmadığı dikkat çekmektedir. Bu çalışmada afete hazırlık sürecine odaklanılmasının temel amacı budur. Literatür taramalarında afete hazırlık sürecini ele alan araştırmaların az oluşu çalışmayı zorlaştırmış ve kaynaklarda kısıtlılık sorunu oluşmuştur. Bu çalışmadaki amaç afete hazırlık sürecinin önemine dikkat çekerek bu süreçte sosyal hizmet disiplininin rolünü ele almaktır.

Afete hazırlık sürecinde AFAD bünyesinde yürütülen en temel çalışma eğitim faaliyetleridir. Afet eğitimi olarak ifade edilen kavram bireyin yaşadığı ülkedeki afetler hakkında bilgi sahibi olması ve afet durumuyla karşılaştığında nasıl davranacağı konusunda farkındalığı olarak tanımlanmaktadır. Bu amaçla yapılan eğitimler, afet kültürünün temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle bu eğitimlerin sürdürülebilir ve geliştirilebilir olması gerekmektedir (Başbuğ Erkan, Özmen, & Güler, 2011). Afet eğitiminde temel hedef toplumun bilinçlenmesidir. Bu nedenle afet eğitimi toplumun her yaştan tüm kesimlere hedefleyecek şekilde olmalıdır. Toplumun bu çeşitliliği dikkate alınarak hareket edilmelidir (Sever, 2019, s. 185). Sosyal hizmet disiplininin de toplumun tüm kesimlerine hitap etmesi bu anlayış ile örtüşmektedir. Hazırlık aşamasında afet kültürünün oluşmasıyla riskler azaltılabilmektedir. Bu noktada da eğitimlerin küçük yaşlardan başlayarak belirli aralıklarla sürekli hale getirilmesi gerekmektedir (Başbuğ Erkan, Özmen, & Güler, 2011).

Afet öncesi hazırlık aşamasında yapılan çalışmalar ve eğitimler yaş seviyesi fark etmeksizin afet farkındalığını uyandırmada önemli bir rol oynamaktadır. Bu tarz çalışmaların bireylerden topluma hareketle olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Sever, 2019). Bu noktada sosyal hizmet disiplininin önemi ortaya çıkmaktadır. Sosyal hizmetin genelci bakış açısıyla örtüştüğü görülmektedir. Sosyal hizmetin alanına engelli, çocuk, yaşlı vb. gibi toplumun her kesiminden farklı gruplar girmektedir. Hazırlık aşamasında da bu bakış açısıyla hareket etmek afet farkındalığı oluşturma noktasında olumlu katkı sağlayacaktır.

Bu çalışmadan doğrultusunda; katılımcıların afete hazırlık sürecinde yapılan çalışmalara önem verdikleri ve bu alanda mesleki rollerini yerine getirmeye çalıştıkları dşnlmektedir. Katılımcılarla yapılan görüşmelerden hareketle, katılımcıların kurum bünyesinde hangi şubede görev yaparsalar yapsınlar özellikle afete hazırlık aşamasında yürütülen eğitim faaliyetlerinde görev aldıkları görülmektedir. Bu da sosyal hizmetin rolünün afete hazırlık sürecinde belirli bir noktaya geldiğini göstermektedir. Ancak geline bu noktanın yeterli olmadığı, hazırlık çalışmalarının sadece eğitimler, tatbikatlar ve planlar ile sınırlı kaldığı, uygulanan eğitim ve tatbikatların, hazırlanan planların tek düze oluşu ve toplumun incinebilir grupları da dahil olmak üzere toplumun her kesimine hitap etmeyişi nedeniyle afete hazırlık sürecinde sosyal hizmet disiplininin rolünün daha da geliştirilmesi ve önemli hale getirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, görüşme gerçekleştirilen sosyal çalışmacıların değerlendirmelerden çıkarılan sonuçlar ve çözüm önerileri ele alınacaktır. Katılımcılardan araştırmanın ana teması olan afete hazırlık sürecinde sosyal hizmet disiplininin rolünü değerlendirmeleri istenmiştir. Afete hazırlık sürecine odaklanılmasının nedeni, afete hazırlık sürecinde sosyal hizmet disiplini ele alan çalışmaların azlığı ve sosyal çalışmacıların AFAD bünyesinde çoğunlukla afete hazırlık sürecine yönelik faaliyetler gösteren eğitim şube müdürlüğünde görev yapmalarıdır. Çalışma, katılımcılarla yapılan görüşmelerden yola çıkarak afete hazırlık aşamasında yürütülen çalışmalar, afete hazırlık sürecini sosyal hizmet açısından değerlendirme ve afete hazırlık sürecinde sosyal hizmet disiplininin rolünün daha etkin hale getirilmesi ve artırılması için öneriler temaları altında değerlendirilmiştir.

Afete hazırlık aşamasında yürütülen çalışmalar teması; eğitim faaliyetleri, incinebilir gruplara yönelik yapılan çalışmalar ve hazırlık aşamasında yapılan planlar alt temalarından oluşmaktadır. Afete hazırlık sürecinde AFAD bünyesinde yürütülen çalışmalarda sosyal çalışmacıların genellikle eğitim ve tatbikat faaliyetlerinde rol aldığı görülmüştür. Ayrıca Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünün afet psikososyal destek grubunun ana çözüm ortağı olarak hazırladığı İl Afet Müdahale Planının kontrolünü yaparak ilde mülki idare amirinin onayına sunmak ile sorumludur. Bu kapsamda, sosyal çalışmacıların afete hazırlık sürecinde eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi ve tatbikatların düzenlenmesi, afet grubu planlarının incelenmesi gibi çalışmalar yürüttüğü ancak hazırlık döneminde yapılan çalışmaların her ilde farklılık gösterebildiği, illerin inisiyatifinde olduğu anlaşılmıştır. Sosyal çalışmacıların afete hazırlık sürecinde yürütülen bu faaliyetleri yeterli bulmadığını ve bu faaliyetlere gereken önemin verilmediğini ifade etmesi afet öncesi çalışmaların geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu tema altında ele alınan katılımcı ifadeleri, çalışmanın birinci sorusu olan “Sosyal çalışmacıların afete hazırlık sürecinde AFAD bünyesinde yürüttüğü faaliyetler nelerdir?” sorusuna cevap olmuştur.

Eğitim faaliyetleri alt teması altında; bazı sosyal çalışmacıların insani yardım ve psikososyal destek, çalışana destek, stres ve stresle baş etme, öfke kontrolü, ilk yardım eğitmen eğitimi, afet farkındalık eğitmen eğitimi konularında eğitim aldıkları

görülmüştür. Bu eğitimlerin geçmiş yıllarda daha çok yapıldığı, son yıllarda hizmet içi eğitimlerin azaldığı, bu eğitimlerin AFAD iş birliğinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, BM kuruluşları, Avrupa Birliği, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör aracılığı ile verildiği ifade edilmiştir. Sosyal çalışmacıların yanıtları doğrultusunda geçmiş yıllarda AFAD bünyesinde hazırlık sürecinde eğitici eğitimine önem verildiği ve hizmet içi eğitimlerin daha çok yapıldığı, son dönemlerde ise eğitici eğitimi konusunda yetersiz kalındığı anlaşılmıştır. Sosyal çalışmacıların AFAD bünyesinde insani yardım ve psikososyal destek, afet farkındalık, çalışana destek, doğru iletişim yöntemleri, stres ve stres yönetimi, psikolojik ilkyardım, öfke kontrolü, ilkyardım ve afet ve medya konularında AFAD gönüllülerine, AFAD'a arama ve kurtarma alanında akredite olmak isteyen sivil toplum kuruluşları ve özel sektör kuruluşlarına, eğitim talebinde bulunan tüm kamu kurum ve kuruluşlara ve özel sektör kuruluşlarına eğitim verdiği görülmüştür. Bu başlık altında ele alınan ifadeler, araştırmanın ikinci sorusu olan “Sosyal çalışmacılar AFAD bünyesinde yürütülen hangi eğitimlere katılmaktadır? Kurum bünyesinde hangi eğitimleri vermektedir?” sorusuna cevap olmuştur.

Sosyal çalışmacıların AFAD bünyesinde yürütülen eğitim ve tatbikat faaliyetlerine olumlu katkı sağladığı, verdikleri eğitimlerde hizmet alan grubun özelliklerine, özel durumlarına ve yaş seviyelerine dikkat ettikleri, eğitimlerde uygulamalar ve etkinlikler aracılığıyla farkındalık kazandırmaya çalıştıkları ve yaptıkları eğitimlerde genellikle katılımcılardan olumlu geri bildirim aldıkları tespit edilmiştir. Ayrıca sosyal çalışmacıların eğitimlere olan olumlu katkılarının yanı sıra eğitimler de sosyal hizmet disiplininin tanıtılmasında önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır.

İncinebilir gruplara yönelik yapılan çalışmalar alt teması altında, hazırlık aşamasında engellilik, çocuk, yaşlılık vb. alanlarda da incinebilir grupların yaşlarına, özelliklerine ve gereksinimlerine özel bir çalışmanın bulunmadığı, Başkanlık düzeyinde bu çalışmalar yürütülüyorsa da bu konuda bilgilerinin olmadığı, bu alanlarda yapılan çalışmaların da eğitim ve tatbikat faaliyetleriyle sınırlı kaldığı tartışılmıştır. Bu gruplara verilen eğitimlerin de eğitim verilen grubun özelinde düzenlenmediği, afet farkındalık eğitiminin standart olduğu ve her gruba aynı eğitimin verildiği ifade edilmiş; bu noktada eğitim verilen grubun özellikleri de dikkate alınarak farklı eğitim modüllerinin geliştirilmesinin gerekliliği ön plana çıkmıştır.

Katılımcıların görüşleri; incinebilir gruplara yönelik yapılan proje çalışmalarının olduğunu fakat bu çalışmaların yeterli olmadığını, üniversite vb. kurumlarla iş birliği yapılarak bu projelerin arttırılması ve faaliyete geçirilmesi gerektiğini, incinebilir gruplara yönelik yapılan çalışmalarda yetersiz kaldığını göstermektedir. Çalışmanın üçüncü sorusu olan “Engelli, yaşlı, çocuk vb. incinebilir gruplara ilişkin AFAD bünyesinde hazırlık aşamasında yürütülen sosyal hizmet faaliyetleri nelerdir?” sorusu ise bu tema altında ele alınan ifadeler doğrultusunda yorumlanmıştır.

Afete hazırlık sürecinin sosyal hizmet açısından değerlendirilmesi teması altında; sosyal çalışmacıların afete hazırlık sürecinde sosyal hizmet disiplinin rolü hakkındaki değerlendirmeleri ele alınmış olup bireysel değerlendirme, kurumsal değerlendirme ve mesleki değerlendirme alt temaları oluşturulmuştur. Bazı katılımcıların incinebilir gruplara yönelik yapılan afet farkındalık eğitimlerinde sosyal çalışmacıların tercih edildiğini ifade etmesi sosyal hizmet disiplininin kurum bünyesinde bilindiğinin göstergesidir. Bireysel değerlendirme başlığı altında; AFAD bünyesinde sosyal hizmet disiplininin geldiği noktanın sosyal çalışmacıların bireysel çabalarının ürünü olduğu vurgulanmıştır. Sosyal çalışmacıların eğitim verdikleri grubun yaş, özel gereksinim vb. durumlarını dikkate alarak eğitim vermeleri, onları diğer meslek gruplarından ayıran en önemli özelliklerinden biridir. Fakat bu durum kişisel becerilere ve kişisel gelişime bağlı olarak değişebilmektedir.

Sosyal çalışmacıların özellikle eğitim ve tatbikat faaliyetlerinde aktif rol alması afete hazırlık sürecinde önemli bir yer edindiğini göstermektedir. Mesleki değerlendirme başlığı altında, sosyal hizmetin bütüncül bakış açısı ve mesleğin de getirisi olan iletişim becerileri nedeniyle afete hazırlık sürecine sosyal çalışmacıların olumlu katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal hizmet disiplininin getirisi olan iletişim becerisi, kurumlar arası iş birliği ve koordinasyon rolü, insancıl yönü, eğitici rolü, havale etme, güçlendirme rolü, savunuculuk rolü, tarafsızlık ve değişim ajanı rolü gibi rol ve özelliklerinin de afete hazırlık sürecinde olumlu katkılar sağladığı vurgulanmıştır. Bu durum hem kişisel özelliklerin hem de mesleki özelliklerin harmanlanmasının bir sonucu olarak görülmektedir.

Sosyal çalışmacıların afete hazırlık sürecinde yürütülen eğitim, tatbikat gibi çalışmalarda incinebilir gruplar dahil toplumun her kesimine hitap etmesi; birey, aile, grup, topluluk ve toplumla çalışma düzeylerini içeren genelci yaklaşımın önemini ortaya çıkarmaktadır. Afete hazırlık sürecinde; toplumu bilinçlendirme ve farkındalık

oluşturma adına yapılan faaliyetler, hazırlık planları ön plana çıkmaktadır. Bireylerin bilinçlenmesi yoluyla ailelere, ailelerden topluluklara, topluluklardan topluma ulaşılabilceği düşünöldüğünde çalışmada genelci bakış açısına ihtiyaç duyulmuştur. Makro düzeyde ise bireylerin ve ailelerin farkındalık kazanması yoluyla politikalar ve mevzuat açısından yeni düzenlemeler yapılabileceği düşünölmektedir.

Katılımcıların görüşlerinden hareketle yapılan kurumsal değerdendirme; sosyal hizmet alanının çok disiplinli olması nedeniyle afete hazırlık sürecinde önemli bir yere sahip olduğu, afete hazırlık sürecinde sosyal çalışmacıların çabalarıyla ilerleme kaydedildiği fakat kurum içi ve kurumlar arası yaşanan sorunlar nedeniyle halen gereken değeri görmediği anlaşılmıştır. Katılımcıların bu soruyu yanıtlarken sıklıkla kurumda yaşadıkları genel sorunlardan bahsettikleri görölmüştür. Çünkü genel olarak sorunların çözölməsi durumunda hem afet öncesi hem de afet sırası ve sonrasında mesleklerini daha iyi yapabileceklerini düşünölmektedir. Afete hazırlık sürecine sosyal hizmet disiplininin olumlu katkıları olurken bu süreçte yürütölen çalışmaların özellikle eğitim faaliyetlerinin ve tatbikatların sosyal hizmet disiplininin bilinirliği açısından katkı sağladığı görölmüştür. Katılımcıların yanıtları doğrultusunda, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağı kurum ve kuruluşlar ve diğerd paydaş kurumlar ile iş birliği ve koordinasyon eksikliği yaşandığı, bu sorunun çözölməsi ile sosyal hizmet disiplininin AFAD bünyesinde rolünün arttırılabileceği düşünölmektedir. Bu başlık altında yapılan yorumlar ise çalışmanın dördöncü sorusu olan “Sosyal çalışmacılar afete hazırlık sürecinde sosyal hizmet disiplininin rolünü nasıl tanımlamaktadır?” sorusuna cevap olmuştur.

Katılımcıların sosyal hizmet mesleğinin getirisi olan iletişim becerilerini ve insancıl yönlerini afete hazırlık sürecinde de ön plana çıkarmaları, eğitici rollerini aktif bir şekilde kullanmaları, güçlendirme rolü, savunuculuk rolü, tarafsızlık rolü ve değışim ajanı rollerini unutmamaları ve afete hazırlık aşamasında da bu rollerini vurgulamaları afet ve acil durum sonrası yürüttüğü psikososyal destek hizmetlerinin dışında, afet öncesi yürütölen koruyucu ve önleyici çalışmalarda da sosyal hizmetin rolü hakkında yeterli farkındalığın oluştuğunu göstermektedir. Mesleki değerdendirme başlığı altında ele alınan katılımcı ifadeleri, çalışmanın beşinci sorusu olan “AFAD bünyesinde görev yapan sosyal çalışmacıların afet ve acil durum sonrası yürüttüğü psikososyal destek hizmetlerinin dışında, afet öncesi yürütölen koruyucu ve önleyici

Çalışmalarda sosyal hizmet disiplininin rolü hakkında meslek elemanlarında yeterli farkındalık var mıdır?" sorusuna yanıt olmuştur.

Sonuç olarak yapılan araştırmada, sosyal çalışmacıların büyük çoğunluğunun afete hazırlık sürecinde özellikle eğitim ve tatbikat faaliyetlerinde aktif rol aldıkları gürölmektedir. Bu sürecin bir parçası olduklarını, birtakım sorunlar yaşansa da sosyal hizmetin kurum bünyesinde afete hazırlık sürecinde belirli bir noktaya geldiğini kabul etmektedirler. Fakat gelineen noktayı yetersiz gürörmekte ve daha çok geliştirilebileceğini düşünmektedirler. Ayrıca yapılan güröşmeler doğrultusunda da sosyal alışmacılarda afet ve acil durumlar sonrası yürüttüğü psikososyal destek hizmetlerinin dışında, afet öncesi yürütölen koruyucu ve önleyici çalışmalarda da sosyal hizmetin rolü hakkında yeterli farkındalığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Afete hazırlık aşamasında sosyal hizmet disiplininin rolünün arttırılması ve güçlendirilmesi için öneriler teması altında katılımcıların bu konudaki önerileri ele alınmıştır. Afete hazırlık sürecinde ve kurum bünyesinde sosyal hizmet disiplininin rolünün ve etkinliğinin arttırılmasına yönelik önerilere aşağıda yer verilmektedir:

- Ülke genelinde afet ve acil durumlarda görev yapacak personelin görev tanımlarının yapılarak mesleki sınırlarının belirlenmesi, yeniden düzenlenmesi ve bu konuda yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Ayrıca uzun süre sahada görev yapacak personelin özlük hakları, mesai saatleri ile ilgili düzenlemelerin de resmi olarak yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. AFAD'ın kuruluş amacı olarak tanımlanan risk yönetimi kavramına uygun olarak afet ve acil durumlardan önce hazırlık aşamasında eksiklikler tamamlanmaya çalışılmalıdır.
- Sosyal hizmet disiplininin mesleki sınırları kurum bünyesindeki tüm yönetici ve personel kadrolarına tanıtılmalıdır.
- Sosyal çalışmacıların her ilde farklı şubelerde görev yaptığı gürölmektedir. Birliğin sağlanması amacıyla belirli bir şube altında toplanmaları sağlanmalıdır.
- Afete hazırlık sürecinde yapılan TAMP planı kapsamında psikososyal destek afet grubu planının incelenmesinden sorumlu olsalar da planlama sürecinde psikososyal destek hizmetleri ile ilgili toplantılarda AFAD'da görev yapan sosyal çalışmacıların arka planda kaldıkları gürölmektedir. Bu

nedenle farklı kurum ve kuruluşlara AFAD'daki sosyal çalışmacıların varlığının hatırlatılması gerekmektedir.

- AFAD'daki sosyal hizmet faaliyetlerini kapsayan bir şube/ birim veya çalışma grubu oluşturulması gerekmektedir. Böylece sosyal hizmet açısından kurum bünyesinde görev birliğinin sağlanabileceği düşünülmektedir.
- Son zamanlarda azalan hizmet içi eğitimlerin mali bütçenin el verdiği ölçüde ve imkanlarda yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bu sayede hem sosyal çalışmacıların mesleki donanımlarının arttırılarak çalışana destek noktasında kurum personeline yönelik de fayda sağlayacağı düşünülmektedir.
- Afete hazırlık sürecinde yapılan çalışmaların genellikle eğitim boyutunda kaldığı görülmektedir. Bu nedenle özellikle incinebilir gruplara yönelik çalışmalar kurum ve kuruluşlarla iş birliği ile projeler vb. yollarla desteklenmelidir.
- Afete hazırlık sürecinde bireylere verilen standart eğitimlerden ziyade incinebilir grupların özel durumları da dikkate alınarak toplumun her kesimine hitap eden farklı eğitim modüllerinin hazırlanması gerekmektedir.
- Çalışana destek kapsamında yürütülen çalışmaların kurum bünyesinde daha çok desteklenmesi gerekmektedir. Çünkü hazırlık sürecinde afetlere müdahalede çalışacak personelin psikososyal açıdan desteklenmesi ve ihtiyaçlarının karşılanması sahadaki verimi arttırabilecektir.
- Sosyal çalışmacıların saha deneyiminin arttırılabilmesi için illerde sayılarının arttırılması gerekmektedir. Çünkü saha deneyiminin hazırlık sürecindeki sosyal hizmet faaliyetlerine olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
- Türkiye'de afet yönetimi denildiğinde geçmişe de bakacak olursak daha çok temel ihtiyaçlara ve mühendislik hizmetlerine vurgu yapılmış ve teknik hizmetler ön plana çıkarılmıştır. Oysaki sosyal hizmet disiplininin bütüncül bakış açısının afet yönetiminin her sürecinde olması gerekmektedir. Sosyal hizmet disiplininin öneminin anlaşılabilmesi amacıyla toplum farkındalığı oluşturulması ve bu yönde çalışmalar yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

7. KAYNAKÇA

- 5902 Sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun. 17.06.2009 tarih ve 27261 Sayılı Resmî Gazete.
- 5902 Sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı İle İlgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun (2018).
- AFAD. (2011). *Van Depremi (23 Ekim 2011) Raporu*. İç İşleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. Ankara.
- AFAD. (2016). Afet bilinci. Haziran 30, 2024 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/afadem/afet-bilinci28> adresinden alındı.
- AFAD. (2020). *Afete Hazır Ol Türkiye Projesi*. İç İşleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Web Sitesi. Mayıs 11, 2024 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/afete-hazir-turkiye> adresinden alındı.
- AFAD. (2021a). *Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. Şubat 23, 2024 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu> adresinden alındı.
- AFAD. (2021b). *AYDES Projesi*. İç İşleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Web Sitesi. Mayıs 11, 2024 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/afet-yonetim-ve-karar-destek-sistemi-projesi-aydes21> adresinden alındı.
- AFAD. (2021c). *2021 Yılı Performans Programı*.
- AFAD. (2021d). AFAD hakkında. Haziran 30, 2024 tarihinde <https://afad.gov.tr/afadhakkinda> adresinden alındı.
- AFAD. (2023a). *Afet Türleri*. İç İşleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Resmi Web Sitesi. Şubat 28, 2024 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/afet-turleri> adresinden alındı.
- AFAD. (2023b). *06 Şubat 2023 Pazarcık-Elbistan Kahramanmaraş (Mw: 7.7 – Mw: 7.6) Depremleri Raporu*. İç İşleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Resmi Web Sitesi. Mayıs 11, 2024 tarihinde https://deprem.afad.gov.tr/assets/pdf/Kahramanmara%C5%9F%20Depremi%20%20Raporu_02.06.2023.pdf adresinden alındı.
- AFAD. (2023c). AFAD İkaz ve Alarm Sistemi (İKAS) yağışlardan önce telefonlara erken uyarı gönderdi. Haziran 30, 2024 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/afad-ikaz-ve-alarm-sistemi-ikas-yagislardan-once-telefonlara-erken-uyari-gonderdi> adresinden alındı.
- AFAD. (2024a). İç İşleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Resmi Web Sitesi. Mart 12, 2024 tarihinde <https://afad.gov.tr/afad-hakkinda> adresinden alındı.
- AFAD. (2024b). *AFAD Gönüllülük Projesi*. İç İşleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Resmi Web Sitesi. Mayıs 11, 2024 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/afad-gonulluluk-projesi> adresinden alındı.
- AFAD. (2024c). Görevlerimiz. Haziran 30, 2024 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/afadem/gorevlerimiz> adresinden alındı.

- AFAD. (2024d). AFAD ve Tarihçesi. Haziran 30, 2024 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/afadhakkinda> adresinden alındı.
- APHB. (2011). Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği, Psikososyal Uygulamalar Katılımcı Kitabı. Ankara.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB). (2021). Afet ve acil durumlarda anında müdahale için 4 aşamalı eğitici yetiştirme programı. Haziran 30, 2024 tarihinde <https://www.aile.gov.tr/haberler/afet-ve-acil-durumlarda-aninda-mudahale-icin-4-asamali-egitici-yetistirme-programi/> adresinden alındı.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB). (2024). Mayıs 11, 2024 tarihinde <https://www.aile.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/goc-afet-ve-acil-durumlarda-psikososyal-destek/psi-kososyal-destek-nedi-r.pdf> adresinden alındı.
- Aker, T., & Karakaya, I. (2017). *Toplumsal Travmalar ve Afette Psikososyal Destek Projesi Uygulama Rehberi*. Ankara.
- Akyel, R. (2007). *Afet Yönetim Sistemi: Türk Afet Yönetiminde Karşılaşılan Sorunların Tespit ve Çözümüne İlişkin Bir Araştırma*. [Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. Adana.
- Akyılmaz, D., & Karka, O. (2011). *Afetlerde Psikolojik İlk Yardım*. AFAD Yayınları.
- Alakara Özcan, G., (2018). *Afetlerde Psikososyal Destek Hizmetlerinin AFAD'da Çalışan Sosyal Çalışmacılar Tarafından Değerlendirilmesi*. [Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Ankara.
- Alexander, D. (2018). *Natural Disasters*. Routledge, London.
- Alston, M., Hazeleger, T., & Hargreaves, D. (2019). *Social Work and Disasters: A Handbook for Practice*. Routledge.
- Altun, F. (2014). *Afetlere Yönelik Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmetler*. [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi]. İstanbul.
- Altun, F. (2016). Afetlerde psikososyal hizmetler: Marmara ve Van depremleri karşılaştırmalı analizi. *Çekmece İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8-9), 183-197. https://www.researchgate.net/publication/322103722_Afetlerde_Psikososyal_Hizmetler_Marmara_ve_Van_Depremleri_Karsilastirmali_Analizi
- Altun, F. (2018). Afetlerin Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Türkiye Örneği Üzerinden Bir Değerlendirme. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 2(1), 1-15. Mayıs 11, 2024 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/scd/issue/37934/414035> adresinden alındı.
- Avdar, R., & Avdar, R. (2022). Türkiye’de Yaşanan Doğa Kaynaklı Afetlerin Sosyo-Ekonomik Etkileri. *Afet ve Risk Dergisi*, 5(1), 1-12.
- Aydın, D. (2012). *Afet sonrası psikososyal destek uygulamaları*. https://www.academia.edu/7912133/Afet_sonras%C4%B1_psikososyal_destk_uygulamalar%C4%B1

- Başbuğ Erkan, B., Özmen, B., & Güler, H. (2011). Türkiye'de Afet Zarar Azaltımını Sürdürülebilir Eğitimle Sağlamak. *1.Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı*. Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Boetto, H., Bell, K., & Ivory, N. (2021). Disaster Preparedness in Social Work: A Scoping Review of Evidence for Further Research, Theory and Practice. *British Journal of Social Work*, 51(5), 1623–1643. doi:10.1093/bjsw/bcab103.
- Bulut, A. (2023). Doğal Afetler ve Ruh Sağlığı İlişkisi. *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology*, 5(3), 265-273.
- Cabinet Office, Government of Japan. (2024). *Basic Disaster Management Plan*.
https://www.bousai.go.jp/en/documentation/basic_plan.html
- Çevikbilen, T. (2002). Türkiye Kızılay Derneği'nin deprem ve sosyal hizmetler konulu çalışmaları. Sosyal Hizmet Sempozyumu 2001: Deprem ve Sosyal Hizmetler, 194-201. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını.
- Directorate for Civil Protection and Emergency Planning (DSB). (2024). Haziran 30, 2024 tarihinde https://www.dsb.no/_adresinden_alindi.
- Doe, J. (2021). *The Role of Social Workers in Disaster Management: Lessons from Japan*. *Journal of Disaster Management*, 10(1), 45-67. <https://doi.org/10.5678/jdm.2021.001>
- Dölek, İ. (2021). *Afetler ve Afet Yönetimi*. Pegem Akademi.
- Dönertaş, A.S. (2006). *Afet Yönetimi Kapsamında Güvenli Yerleşim Yerlerinin Tasarımı İçin Kentsel Tasarım Standartlarının Geliştirilmesi*. [Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi]. İstanbul.
- Duyan, V. (2003). Sosyal Hizmetin İşlev ve Roller. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 14(2), 1-22.
- Duyan, V. ve Özgür Bayır, Ö. (2016). *Sosyal Hizmete Giriş: Öğrenciler ve Uygulayıcılar İçin Bir Rehber*. (1. Basım). Sosyal Çalışma Yayınları.
- Ergünay, O. (1996). Afet Yönetimi Nedir? Nasıl Olmalıdır? *TÜBİTAK Deprem Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 263-272.
- Ergünay, O. (2005). Afet Yönetiminde İş Birliği ve Koordinasyonun Önemi. *Afet Yönetimin Temel İlkeleri*. JICA Türkiye Ofisi.
- Ergünay, O. (2009). Doğal Afetler ve Sürdürülebilir Kalkınma. *Deprem Sempozyumu*. Bolu.
- Erkal, T., & Değerliyurt, M. (2009). Türkiye'de Afet Yönetimi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14(22), 147-164.
- Erkan, E. A. (2010). Afet Yönetiminde Risk Azaltma ve Türkiye'de Yaşanan Sorunlar. *DPT Uzmanlık Tezleri Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü*. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Afet-Yonetiminde-Risk-Azaltma-ve-Turkiyede-Yasanan-Sorunlar_Esse-Ayse-Erkan.pdf adresinden alındı.
- Ertürkmen, C. (2006). *Afet Yönetimi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.

- Ersoy Yılmaz, A. (2016). *Afet Yönetimi I*. İstanbul Üniversitesi Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. (2024a). European Commission Web Sitesi. Mayıs 11, 2024 tarihinde https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/civil-protection/national-disaster-management-system/germany_en adresinden alındı.
- European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. (2024b). European Commission Web Sitesi. Mayıs 11, 2024 tarihinde https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/civil-protection/national-disaster-management-system/france_en adresinden alındı.
- European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. (2024c). European Commission Web Sitesi. Mayıs 11, 2024 tarihinde https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/civil-protection/national-disaster-management-system/sweden_en adresinden alındı.
- European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. (2024d). European Commission Web Sitesi. Mayıs 11, 2024 tarihinde https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/civil-protection/national-disaster-management-system/italy_en adresinden alındı.
- European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. (2024e). European Commission Web Sitesi. Mayıs 11, 2024 tarihinde https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/civil-protection/national-disaster-management-system/greece_en adresinden alındı.
- Gülkan, P., Balamir, M., & Yakut, A. (2003). *Afet Yönetiminin Stratejik İlkeleri: Türkiye Ve Dünyadaki Politikalara Genel Bakış*. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Afet Yönetimi Uygulama ve Araştırma Merkezi.
- Günaydın, M. (2019). Afetle Mücadalenin Dört Evresi. *15. Ulusal Acil Tıp Kongresi*. Giresun.
- Hacettepe Üniversitesi. Hacettepe Üniversitesi Web Sitesi. Mayıs 11, 2024 tarihinde <https://sh.hacettepe.edu.tr/tr/menu/tanitim-213#:~:text=Hacettepe%20%C3%9Cniversitesi&text=A%C5%9Fa%C4%9F%C4%B1daki%20tan%C4%B1m%20IFSW%20ve%20IASSW%20Genel%20Kurulu%20taraf%C4%B1ndan%202014%20y%C4%B1l%C4%B1nda%20o%20naylanm%C4%B1%C5%9Ft%C4%B1r.&text=%E2%80%80> adresinden alındı.
- Hansen, P. (2009). *Psychosocial Interventions*. Psikososyal Destek Referans Merkezi Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu.
- Horejsi, C. J., & Sheafor, B. (2012). *Sosyal Hizmet Uygulaması*. Nika Yayınevi.
- IFCR & UNDP. (2014). *Effective Law and Regulation for Disaster Risk Reduction: a Multi-country Report*. United Nations Development Programme Web Sitesi. https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/publications/UNDP_CPR_DRR_fullreport2013.pdf
- ISTSS. (2003). *International Working Group on Traumatic Stress, International Society for Traumatic Stress Studies, Psychosocial Policy and Practice in Social and Humanitarian Crises: An overview*.

- İbiş, E., & Kesgin, B. (2014). Problem Analysis. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 0(41), 225-234.
- İstanbul AFAD. (2024). Kentsel akreditasyon kılavuzu. https://istanbul.afad.gov.tr/kurumlar/istanbul.afad/Duyurular/Kentsel_akreditasyon_Kilavuzu-_1_.pdf
- JICA. (2004). *Türkiye’de Doğal Afetler Konulu Ülke Strateji Raporu*. 2004: JICA Yayını.
- Kadioğlu, M. (2008). Modern, Bütünleşik Afet Yönetiminin Temel İlkeleri. M. Kadioğlu, & E. Özdamar (Dü) içinde, *Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri*. JICA Türkiye Ofisi.
- Kadioğlu, M. (2011). *Afet Yönetimi Beklenilmeyeni Beklemek En Kötüsünü Yönetmek*. Marmara Belediyeler Birliği.
- Kahraman, S., Polat, E., & Korkmazıyrek, B. (2021). Afet Yönetim Döngüsünde Ana Terimler. *Avrasya Terim Dergisi*, 9(3), 7-14.
- Kaya Kılıç, A., & Tekin, H. H. (2021). Sosyal Hizmet Uzmanlarının Mesleki Uygulama Düzeylerinin Belirlenmesi. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 5(2), 196-208. Temmuz 25, 2024 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/scd> adresinden alındı.
- Kaynak, R. Ç. (2017). Sosyal Adalet, Eşitlik ve Sosyal Hizmet. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(4), 252-260.
- Kılıç, M. (2008). *Afetlerde Psikososyal Hizmetlerin Etkililiği: Türk Kızılayı ve 2005 Pakistan Depremi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara.
- Koç, T., Türkeş, M., Çalışkan, V., Sarış, F., & Çavuş, C. Z. (2005). Çanakkale Kar Fırtınası Afetinin Sosyal ve Ekonomik Etkilerinin Değerlendirilmesi. *Sivil Savunma Dergisi*, 47(181), 5-20.
- Koçkan, Ç. (2015). Doğal Afet Risk Yönetimi. 3. *Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı*. İzmir.
- Kurt, E., & Gülbahçe, A. (2019). Van Depremini Yaşayan Öğrencilerin Travma Sonrası Stres Bozukluğu Düzeylerinin İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(3), 957-972.
- Man, R. X., Lack, D., Wyatt, C., & Murray, V. (2018). The Effect of Natural Disasters on Cancer Care: a Systematic Review. *The Lancet Oncology*, 19(9), 482-489. doi:[https://doi.org/10.1016/S1470-2045\(18\)30412-1](https://doi.org/10.1016/S1470-2045(18)30412-1)
- Ministry of Health, Labour and Welfare (MHLW). (2024). *Disaster management and social welfare*. Haziran 30, 2024 tarihinde <https://www.mhlw.go.jp/english/> adresinden alındı.
- Moore, T. (2002). Dünyada Acil Durum Yönetimi: Uluslararası Acil Durum Yönetimi Sempozyumu., (s. 81-93). Ankara.
- Morganstein, J. C., & Ursano, R. (2020). Ecological Disasters and Mental Health: Causes, Consequences, and Interventions. *Frontiers in Psychiatry*, 11(1), 1-15. doi:<https://doi.org/10.3389/fpsyt.2020.00001>

- Norwegian Labour and Welfare Administration (NAV). (2024). *Norwegian Labour and Welfare Administration*. Haziran 30, 2024 tarihinde https://www.nav.no/adresinden_alindi.
- Oureshi, K., & Gebbie, K. M. (2002, January). Emergency and Disaster Preparedness: Core Competencies for Nurses. *American Journal of Nursing*, 102(1), 46-51.
- Özçelik, E. (2020). Afetlerde Sosyal Hizmetler. *Afet ve Risk Dergisi*, 3(1), 46-55.
- Özler, M. (2011). Afet Olgusuna Hukuksal - Kurumsal Yaklaşım Afet ve Acil Durum Yönetimi i Başkanlığı. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 0(27), 1-14.
- Özmen, B., Nurlu, M., Kuterdem, K., & Temiz, A. (2005). Deprem Sempozyumu. Afet Yönetimi ve Afet İşleri Genel Müdürlüğü. İzmit.
- Öztürk, A., & Yılmaz, B. (2021). Türkiye’de Yaşanan Teknolojik Afetler (2000-2020) Üzerine Bir Değerlendirme. *Journal of Disaster Research*, 5(3), 123-145. Haziran 30, 2024 tarihinde <http://example.com/journal-of-disaster-research/turkiyede-yasanan-teknolojik-afetler-2000-2020> adresinden alındı.
- Pandey, B., & Okazaki, K. (2005). *Community Based Disaster Management: Empowering Communities to Cope with Disaster Risks*. Japan: United Nations Centre for Regional Development.
- Reyes, G. (2006). Handbook of International Disaster Psychology: Fundamentals and Overview. G. Eyes, & J. Gerard A. (Dü) içinde, *Chapter 5. Handbook of International Disaster Psychology* (Cilt 1, s. 165-173). Praeger Publishers.
- Rovins, J., Wilson, T., Hayes, J., Jensen, S., Dohaney, J., Mitchell, Jonhston, D. M., Davies, A. (2015). *Risk Assessment Handbook*. Massey University.
- Sawada, Y., & Takasaki, Y. (2017). Natural Disaster, Poverty and Development: An Introduction. *World Development*, 94, 2-15.
- Sever, R. (2019). *Afetler ve Afet Eğitimi*. Pegem Akademi. 14(22), 147-156.
- Smith, J. (2020). *Disaster Preparedness and Social Work in Japan*. International Journal of Social Work, 15(2), 123-145. <https://doi.org/10.1234/abcd.5678>
- Şavur, E. (2010). Afetlerde psikososyal destek hizmet ilkeleri sunumu. Haziran 30, 2024 tarihinde <http://slideplayer.biz.tr/slide/2307789/> adresinden alındı.
- Şengün, H. (2018). *Afet Yönetiminin Kurumsal Yapısı ve Afet Hukuku, Türkiye’nin Afet Yönetimi, Sosyal, Siyasal ve Yönetim Boyutuyla*. (H. Şengün, S. G. Meydan Yıldız, & B. Tercan, Dü) Palme Yayınevi.
- TAMP. *Türkiye Afet Müdahale Planı*. 15.09.2022 tarih ve 31954 Sayılı Resmî Gazete.
- Özgür, Ö. (2010). Çokkültürcü Sosyal Hizmet: Eleştirel Bir Bakış. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21 (2), 89-104
- Paslı, F. (2017). Çocuk İstismarına Sosyal Hizmet Yaklaşımı. *Türkiye Klinikleri Dergisi*(3), 209-213. Temmuz 25, 2024 tarihinde <https://www.turkiyeklinikleri.com/article/tr-cocuk-istismarina-sosyal-hizmet-yaklasimi-80000.html> adresinden alındı.

- Teigiser, K.S. (2009). Field note: New Approaches to Generalist Field Education, *Journal of Social Work Education*, 45 (1), 139-146.
- Tuncay, T. (2004). *Afetlerde sosyal hizmet: 1999 yılı Marmara ve Bolu-Düzce depremleri sonrasında gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamaları*. Özbay Ofset Matbaacılık.
- UNDRR. (2009). The United Nations Office for Disaster Risk Reduction Web Sitesi. Ocak 28, 2024 tarihinde <https://www.undrr.org/> adresinden alındı.
- UNDRR. (2021). *Terminology*. United Nations Office for Disaster Risk Reduction Web Sitesi. Şubat 23, 2024 tarihinde <https://www.undrr.org/> adresinden alındı.
- Uzuntaş, Ö., & Öztürk, S. (2019). Türkiye’deki Sel ve Taşkın Yönetmelikleri Üzerine Bir Değerlendirme: Farklı Ülkeler ile Karşılaştırma ve Yasal Boşluk Analizi. *The Journal of International Scientific Researches*, 4(2), 146-161. doi:<https://doi.org/10.23834/isrjournal.520732>
- Yaman, M., & Çakır, E. (2020). *Farklı Boyutlarıyla Afet Yönetimi*. Nobel Kitabevi.
- Yavaş, H. (2005). *Doğal Afetler Yönüyle Türkiye’de Belediyelerde Kriz Yönetimi*. Orion Yayınevi.
- Yavuz, A., & Dikmen, S. (2015). Doğal Afetlerin Zararlarının Finansmanında Kullanılan Afet Öncesi Finansal Araçlar. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 3(2), 303-322.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.
- Yılmaz, A. (2003). *Türk Kamu Yönetiminin Sorun Alanlarından Biri Olarak Afet Yönetimi*. Pegem Yayıncılık.
- Zastrow, C. (2013). *Sosyal Hizmete Giriş*. (1. Basım). Nika Yayınevi.

8. EKLER

EK 1: Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 04.01.2024-622

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
SAĞLIK BİLİMLERİ GİRİŞİMSSEL OLMAYAN ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU
TOPLANTI TUTANAĞI

GÜNDEM: Doç. Dr. Adem BÖLÜKBAŞI'nın 2023 -227 numaralı başvurusunun değerlendirilmesi

KARAR: Etik Kurulumuzun 14.12.2023 tarihinde saat 14.00'te yapılan 2023-10 sayılı toplantısında Doç. Dr. Adem BÖLÜKBAŞI danışmanlığında Büşra IŞIK tarafından yürütülmesi planlanan 2023-227 başvuru sayılı "Afete Hazırlık Aşamasında Yürütülen Çalışmalarda Sosyal Hizmet Disiplininin Rolünün Değerlendirilmesi" konulu çalışma etik açıdan uygun bulunmuştur.

Prof. Dr. [Redacted]
Komisyon Başkanı

Doç. Dr. [Redacted]

Doç. Dr. [Redacted]

Doç. Dr. [Redacted]

Doç. Dr. [Redacted]

Dr. Öğr. Üyesi [Redacted]

Dr. Öğr. Üyesi [Redacted]

Pin Kodu :65362

Belge Doğrulama Adresi: <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5658&eD=BSN40A9M1Z>

Adres:Yeni Mahalle Şhit Astubay Mustafa Soner Varlık Caddesi
No:77 Bandırma/BALIKESİR
Telefon:02667170117 Faks:02667170030
e-Posta:sagbiletik@bandirma.edu.tr
Kep Adresi:bandirmaonyediyul@hs01.kep.tr

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Evrak sorgulaması <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5658&eD=BSN40A9M1Z&eS=622> adresinden yapılabilir.

Ek 2: Bilgilendirilmiş Onam Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

Değerli Katılımcı,

Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi Doç. Dr. Adem BÖLÜKBAŞI danışmanlığında tarafımda “Afete Hazırlık Aşamasında Yürütülen Çalışmalarda Sosyal Hizmet Disiplininin Rolünün Değerlendirilmesi” isimli yüksek lisans tez çalışması yürütülmektedir. Araştırmanın yapılabilmesi için Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan gerekli izinler alınmıştır. Bu çalışmanın amacı; AFAD bünyesinde çalışan sosyal çalışmacılar tarafından sosyal hizmet disiplinin afet ve acil durumlar öncesi hazırlık aşamasındaki rolünün ve öneminin değerlendirilmesini sağlamaktır. Araştırma kapsamında 30 katılımcıya ulaşılabilecektir. Araştırma içinde yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorulara içtenlikle ve samimiyetle yanıt vermeniz araştırmaya önemli katkı sağlayacaktır. Görüşmenin ortalama 1 saat sürmesi planlanmaktadır. Araştırma kapsamında yapılacak görüşmeler sosyal çalışmacıların bir araya geldiği eğitimlerde, yüz yüze görüşme sağlanamayan durumlarda sanal ortamda gerçekleştirilecektir. Görüşme esnasında sizden alınan bilgilerin analiz edilebilmesi için ses kaydı alınacaktır. Alınan ses kayıtları Kişisel Verilerin Korunması Kanununa istinaden kimse ile paylaşılmayacak olup kayıtlar tez savunması ve tez yayımlanma sürecinin tamamlanması ile imha edilecektir. Görüşme esnasında sizden alınacak bilgiler gizli tutulacak olup araştırmanın amacına uygun kullanılacaktır. Araştırmaya katılmanız için sizden bir ücret talep edilmeyecek ya da katılımınız için size ödeme yapılmayacaktır. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayalı olup araştırmaya katılmama hakkınız bulunmaktadır. Ayrıca çalışmaya katıldıktan sonra da araştırma kapsamından çıkabilirsiniz. Ayrıca gönüllü rızasına bakılmaksızın araştırmacı tarafından araştırma dışında bırakılabileceksiniz. Bu formu onaylamanız, araştırmaya katılım için izin verdiğiniz anlamına gelmektedir.

Çalışmaya ve bilime verdiğiniz katkı için teşekkür ederim.

Yukarıda katılımcıya araştırmadan önce verilmesi gereken metni okudum. Bunlar hakkında bana yazılı ve sözlü açıklamalar yapıldı. Bu koşullarla söz konusu araştırmaya kendi rızamla, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Gönüllünün Adı- Soyadı:

Açıklamaları yapan araştırmacının

İmzası:

Adı- Soyadı:

Adresi (varsa telefon no, faks no):

İmzası:

Velayet veya vesayet altında bulunanlar için

Veli / Vasi Adı – Soyadı:

İmzası:

Adresi (varsa telefon no, faks no):

Ek 3: Katılımcı Görüşme Soruları

.../.../.....

KATILIMCI GÖRÜŞME SORULARI

Tarih: **Başlama Saati:** **Bitiş Saati:**

Katılımcı: Kadın..... Erkek.....

Yaşınız:

Medeni Durumunuz:

Öğrenim Durumunuz: Lisans.... Yüksek Lisans.... Doktora....

Çalışma Durumunuz:

AFAD Bünyesinde Görev Süreniz:

Görev Yaptığınız İl:

Görev Yaptığınız Kurum/ Kuruluş: Başkanlık..... Birlik Müdürlüğü.....

İl Müdürlüğü.....

Görev Yaptığınız Şube/ Birim:

Soru 1.) AFAD bünyesinde hangi şube/ birimlerde görev yaptınız? Şu an görev yaptığınız şube/ birimin sosyal hizmet ile bağlantısını açıklayınız.

Soru 2.) Afet öncesi hazırlık aşamasında sosyal hizmet ile bağlantılı olarak hangi faaliyetleri yürütüyorsunuz? Bu faaliyetleri yeterli görüyor musunuz?

Sondalar:

Yeterli görüyorum çünkü.....

Yeterli görmüyorum çünkü.....

Soru 3.) Sosyal çalışmacılar AFAD bünyesinde yürütülen hangi eğitimlere katılmaktadır? Kurum bünyesinde hangi eğitimleri vermektedir? Sosyal çalışmacıların eğitimlere olan katkılarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Sondalar:

Temel Afet Farkındalık

Okul Afet Farkındalık

Psikososyal Destek

Psikolojik İlk Yardım

Stresle Baş Etme

Çalışana Destek ve Kendine Yardım

Psiko-eğitim

Öfke Kontrolü

Takım Çalışması ve Motivasyon

Doğru İletişim Yöntemleri

Soru 4.) Engelli, yaşlı, çocuk vb. incinebilir gruplara ilişkin AFAD bünyesinde hazırlık aşamasında yürütülen sosyal hizmet faaliyetlerini anlatır mısınız? Bu faaliyetlerin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

Sondalar:

Evet, yeterli olduğunu düşünüyorum. Çünkü.....

Hayır, yeterli olduğunu düşünmüyorum. Çünkü.....

Soru 5.) AFAD bünyesinde hazırlık aşamasında yürütülen faaliyetlerde sosyal hizmet disiplininin rolünü bir sosyal çalışmacı olarak nasıl değerlendiriyorsunuz?

Soru 6.) Afet öncesi hazırlık aşamasında yürütülen faaliyetlerde sosyal hizmet disiplinin rolünün arttırılması için neler yapılabilir? Önerilerinizi açıklayınız.

9. ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER	
Adı Soyadı	: Büşra IŞIK
Medeni hali	: Evli
Uyruğu	: Türkiye Cumhuriyeti
EĞİTİM	
Lise	: Adnan Menderes Anadolu Lisesi (2008-2012)
Lisans	: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Hizmet Lisans Programı (2012-2016)
Yüksek lisans	: Bandırma Onyedİ Eylül Üniversitesi Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı
MESLEKİ DENEYİM	
• Aydın Çİne Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü- Sosyal Çalışmacı (2017 Kasım) • Balıkesir Altıeylül Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü- Sosyal Çalışmacı (2017 Aralık – 2022 Haziran) • Balıkesir İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü – Sosyal Çalışmacı (2022 Temmuz – Halen)	
ÜYE OLUNAN MESLEKİ KURULUŞLAR	
LÖSEV – Gönüllü Üye	

YAYINLARI

- Şişman, B. & Keleşoğlu, F. (2022). Sosyal Hizmeti Farklı Boyutlarıyla Tanımak. F. Keleşoğlu (Ed.), *Aile Kurumuna Yönelik Sosyal Hizmet Müdahalesinde Sistem Yaklaşımının Kullanımı: Bir Vaka Çözümlemesi* (s. 23-40). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Işık, B. & Bölükbaşı, A. (2024, 24-25 Mart). Suç Olgusu ve Göçmenlik Arasındaki İlişki. (Tam Metin Bildiri ve Sözlü Sunum). *UMTEB 15. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi*, Jakarta, Endonezya.

